42442

డాక్టరు యన్. వెంకటరమణయ్యా గారు,
యం. ఏ., పి-హెచ్. డి.

చెన్నపురి ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకభాండాగారమున "విజయనగరద సామ్రాజ్యవు" అను ౧౯-౧-౫౯ నెంబరుగల 'కడిత' మొక్కటి కలదు. జిగురుతో కలిపిన మసిని పరిమి పుస్తకరూపమున మడిచి వ్రాతకై యుపయోగపడుచుండెడి వస్త్ర సంపుటమునకే 'కడితా' మని పేరు. అట్టి పుస్తకములపై సుద్దబలపములతో వ్రాసెడి *వారు. పూర్వము విజయనగరప్రభువుల కాలమున కడితములను లెక్కలు వ్రాయుటకు జనులు తరచుగ వాడుచుండెడి వారు. సర్కారు కచ్చేరిలందును కడితములమీదనే లెక్కపద్దులను వ్రాయుచుండినట్లు తెలియుచున్నది. "విజయనగరద సామ్రాజ్యవు" అనునది రెండవ వెంకటపతిరాయల సంస్థానమునకు సంబంధించిన ఒక లెక్కలకడితపుస్తకము. లైబ్రరీలోని పుస్తకముల జాబితాలో పైపేరున్నను పుస్తకపుట్టమీద మాత్రము "కృష్ణదేవరాయరు ఆళిదవివరవు" అను పేరున్నది. ఒక కృష్ణదేవరాయలనుగురించియే కాక రెండవ వెంకటపతిరాయల కాలమువరకును ప్రభుత్వము నల్పిన రాజులందరినిగూర్చి కొంచెముగనో గొప్పగనో వ్రాయబడియుండుటచేత దీనికి "కృష్ణదేవరాయరు ఆళిద వివరవు" అను పేరునకంటె "విజయనగరద సామ్రాజ్యవు" అను పేరే చక్కగ సరిపోవుచున్నది.

భాష; లిపి

ఇందలి భాష తెలుగు. లిపి కన్నడము. విజయనగరపురాజుల నగరి లెక్కలనేకము లిట్లే తెలుగు భాషలో కన్నడలిపితో వ్రాయబడి యున్నవి.

విషయము

ఈ పుస్తకమున రెండవ వెంకటపతిరాయల రాజధాని నగరమునందలి కోటలు, పేటలు, పాళ్యములు మొదలగువాని విస్తీర్ణము వర్ణింపబడియున్నది. రాజధాని నగరము పేరీపుస్తకమునందు వచింపబడియుండలేదు. ఇంతుమించుగా నాకాలమున రాజధానులుగనుండిన పురములు మూడు: పెనుగొండ, వేలూరు, చంద్రగిరి. ఈ లెక్క వ్రాయబడినప్పుడు మొదటి రెండుపట్టణములును రాజధానులుగ నుండె ననుటకు వీలులేదు. ఏలన, పాళ్యములను లెక్కవేయు సందర్భమున పెనుగొండయు, వేలూరును చేర్కొనబడినవి. ఇక మిగిలియుండునది చంద్రగిరియొక్కటియే. కావున నదియే రాయలరాజధానిగ నుండెనని తేలుచున్నది.

సమయము; సందర్భము

ఇవి సదరు పుస్తకమునందే ఇట్లు వివరింపబడియున్నవి: "పూర్వమందు తమ వంశీకులైన కృష్ణదేవరాయలచేత యియ్యబడిన డెబ్బైయేడు పాళ్యగాళ్లకు అన్యోన్యఘర్షణ వచ్చి నగరికి వగరు రాకుండా ఘర్షణ చేస్తూవుండేది. శాలివాహనశకం ౧౫౩౬ చెల్లినవర్తమానం పరాభవసంవత్సరమందు తమదగ్గరవుండిన అవసరణీ ప్రతికర్తలను పిలిపించి పూర్వమందు డెబ్బైయేడు పాళ్యగాండ్లకు యిచ్చిన భూమివివరం పాతలెఖలు తెమ్మని చెప్పి(ప్పే)నరకు అపుడు అవసరణీప్రతికర్తలు భూమికొలిచి పాళ్యగాండ్లకు యిచ్చినది పూర్వం లెఖలు తెచ్చి శ్రీవీరవేంకటపతిదేవరాయలకు వినిపించ్చిన భూమివివరం". ఇందువల్ల ఈకడితము శకం ౧౫౩౬ లో రాయలవారి యాజ్ఞప్రకారము నగరిఅవసరణీ ప్రతికర్తలువ్రాసిన కొలత లెక్క యని తెలియుచున్నది. తెలుగుదేశమున లభించు పురాతనలిఖితపుస్తకముల సంపుటములలో నిది యొకటి. దీనిని వ్రాసి యిప్పటికి రమారమి ౩౩౮ సంవత్సరము లైనది.

* "ఘుట్టించిన నీలపటపు లెక్కల పుస్తకము." శ. ర.

దీనివిలువ

పుస్తకము చిన్నదైనప్పటికిని ఇది చరిత్రకారుల కత్యంతోపయుక్తమైనది. కృష్ణరాయల ప్రభుత్వములో నడచిన కార్యములను నిర్ణయించుటకు ఈ కడితము మిక్కిలియు తోడ్పడగలదు. ఇంతేకాక, శకం ౧౪౫౧ మొదలు ౧౫౦౮ వఱకును కర్ణాటరాజ్యమును పాలించిన రాజులను, వారి రాజ్యకాలములను దెల్పుచున్నది. రెండవ వెంకటపతిరాయల కాలములో విజయనగరమునకు గప్పము గట్టుచుండిన సామంతుల నామములను, తురుష్కరాజ్యములతోడను, పాశ్చాత్యవర్తక సంఘములతోడను రాయలకుగల సంబంధమును గొంతవఱకు దెలిసికొనగలము.

ఇందలి చరిత్రాంశములు

౧. "శాలివాహనశకం ౧౪౩౨ అగు నేటి శుక్ల సంవత్సరం ఆవణిమాసం శ్రీజయంతినాడు కృష్ణదేవరాయ మహారాయలు విజయనగరమందు పట్టాభిషిక్తులై వేంచేశిరి." హంపి విరూపాక్షేశ్వరుని గుడియందలి శాసనములో, కృష్ణరాయల పట్టాభిషేకమహోత్సవము గతించిన ౧౪౩౧ వ శకం, శుక్లవర్ష మాఘ శు ౧౪ నాడు జరిగినట్లు వచింపంబడి యున్నది.[1]

ఈ రెండురికార్డులకును శుక్లనామసంవత్సరము సామాన్యము. హంపిశాసనములోని శకవర్షము గతించిన ౧౪౩౧. అనగా అప్పటికి శకం ౧౪౩౧ వర్షము చెల్లినది. ౧౪౩౨ వ వర్షము నడచుచుండినది. మన కడితములోని శకవర్షము వర్తమానవర్షము అని "శాలివాహనశకం ౧౪౩౨ అగు నేటి శుక్లవర్షము" అన్నవాక్యమువల్ల స్పష్టము. మఱియు ౧౪౩౨ గతించిన శకవర్షమై యుండిన, "౧౫౦౮ చెల్లిన, వర్తమానం పరాభవసంవత్సరం" అని యీ కడితమున మఱియొకసందర్భమున అక్షవణీప్రతికర్త చెప్పినట్లు, ఇచ్చటను "చెల్లిన" లేక "గతించిన" అని చెప్పియే యుండును. కావున ౧౪౩౨ వర్తమాన శకవర్షమనియే పరిగణించుట యుక్తము. శకం గడచిన ౧౪౩౨ కానేరదు. ఏలన, శుక్లవర్షము ౧౪౩౨ తోనే సమాప్తమగుచున్నది. ఇందువల్ల, హంపిశాసనములోను, కడితపుస్తకములోను నమూదుచేయబడిన శకవర్షము ఒక్కటియే అని తేలుచున్నది. ఆవణిమాసం శ్రీజయంతి పట్టాభిషేకమహోత్సవము నడిచినదినము కాదు. పట్టాభిషేకానంతరము కృష్ణరాయలు విజయనగరపురమునకు ప్రథమమున ప్రవేశించిన దివసమది. అనగా, కృష్ణరాయల రాజ్యాభిషేకము శక ౧౪౩౨ శుక్ల ఆవణి శ్రీజయంతికి (క్రీ. శ. ౧౫౦౯ ఆగష్టు తే ౮ ది మంగళవారమునకు) కొన్ని నాళులకు పూర్వము నడచియుండవలయును.

౨. "ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరం తయి మాసం ౧౨ తేది కుతుబ్షాహా నిజాంశాహా మీదికి కూచీ చేసి వెలిగుడారం వేసి తర్లిపోయిరి."

(అ) ఇందు మొదట గమనింపదగిన విషయము దండయాత్ర నడచినకాలము. ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరం తయి మాసం తే ౧౨ దిన, అనగా క్రీ. శ. ౧౫౧౨వ సం. జనవరి తే ౯ ది శుక్రవారం నాడు, రాయలు దండెత్తరలెను. కృష్ణరాయలు తురకలపై తన రాజ్యారంభకాలమున దాడివెడలినట్లు ఇతరత్ర చెప్పబడియున్నను సదరుదాడి నడచినకాలమును నిర్ధారణ చేసి చెప్పుటకు దగు నాధారము లెవ్వియు లేకుండెను. క్రీ. శ. ౧౫౧౨వ సంవత్సరమున నొక్కపర్యాయమును, క్రీ. శ. ౧౫౨౦వ సంవత్సరమున నొక్కపర్యాయమును కృష్ణరాయలు బిజాపురరాజ్యముపై దండు వెడలి రాయచూరిదుర్గమును ముట్టడించి స్వాధీనపరచుకొన్నట్లు ఫెరిస్తా వ్రాసియున్నాడు.[2] నూనిసు ౧౫౧౨ సంవత్సరపు ముట్టడిని తలపెట్టలేదు. ౧౫౨౦ వ సంవత్సరపు ముట్టడిని మాత్రము విపులముగ వర్ణించియున్నాడు.[3] "వీరిరువురిలో నెవ్వరివ్రాత నిజమో నిర్ణయింపజాలను" అని సూయలు వచించెను.[4] ఈ అంశమును శ్రీ. వి. లక్ష్మణరావు పంతులుగారు కొంతవఱకు చర్చించి, ఫెరిస్తాయే నిజమును బల్కుచున్నాడని సిద్ధాంతము చేసినారు.

1. Arch. Rep. 1908-9, p. 174. 2. Sewell: Forgotten Empire—p. 127. 3. Ibid 4. Ib

"ఇట్లు నన్నిజా మతమున ౧౫౨౦ లో నొక్కసారి మాత్రమును, ఫెరిస్తామతమున ౧౫౧౨ లో నొక్కసారియు, ౧౫౩౦ లో రెండవసారియు రాయలకును గోలకొండసైన్యములకును యుద్ధము జరిగి విజయలక్ష్మి రాయల వరించెను.

"ఆలోచించిచూడగా ఫెరిస్తామాటయే నిజమని తోచుచున్నది."[1]

ఫెరిస్తా చెప్పినట్లు ౧౫౧౨ లో కృష్ణరాయలు ఆదిల్ శహామీదికి దండువెడలినది నిశ్చయమని యీ కడితము రుజువు సేయుచున్నది.

(*b*) రెండవవిషయము దండయాత్ర చరిత్రవర్ణన. ఈ దండయాత్ర చరిత్రను పరిశోధకు లనేకులు వర్ణింపదలపెట్టరైరి. తలపెట్టిన వారు సైతము దానిని సంపూర్ణముగ వర్ణింపక విడిచిరి. తత్కారణమున దాని చరిత్ర నిచ్చట గొంచెము విపులముగ వ్రాయుచున్నాడను. పైనుదాహరింపబడిన కడితపుస్తకములో రాయలవారు "కుతుప్పశాహ, నిజాంశాహల మీదికి కూచీచేసి" నట్లు చెప్పబడియున్నను, "మూడు సంస్థానాల వారిమీద కార్యం చేసి", "మూడు సంస్థానాలవారివద్ద పగుడీ తీసుకొని" అను వాక్యములచే రాయలతో యుద్ధముచేసిన రాజులు మువ్వురని స్పష్టమగుచున్నది. కుతుప్పశాహనిజాముశాహులు గాక, రాయలతో కార్యముజేసిన మూడవ ప్రభువు ఏదులశాహయని రాయవాచకము, కృష్ణరాయవిజయములవల్ల దెలియుచున్నది.

కృష్ణరాయలు యుద్ధయాత్రకు వెడలునని కొందఱుమంత్రులు 'యేదుల వాహుతో' జెప్పగా, సభవారి యెదుట నతడు కృష్ణరాయల పరాక్రమమును దృణీకరించెను. లోపల కళవళపడుచు ఇతరతురుష్కప్రభువులకు ఉత్తరములు వ్రాయించి వారి "సౌహార్దము"ను సంపాదింపుకొనెను.

తే. "అనుచు బ్రజ మెచ్చగాగ బాహ్యమున బలికి
యంతరంగంబులో జాల నలుక జెంది
బెగ్గడిల్లుచు జాబు లంపించె గోల
కొండకు నిజాముశాహునకు న్మహీశ.

శా. "ఆ సూడింద్ర దునీలు శేకమను సౌ
హార్దంబుతో దావకీ
నా మేయస్థిర కార్యనిర్వహణ శౌ
ర్యామూఢి విన్నంతనే
సీమన్ దుర్గములందు గోటలును వి
స్తీర్ణస్థితిన్ ధాన్యపుస్
సామగ్రుల్సమకూర్ప నెంచిరి నితాం
తస్వాంతచాంచల్యులై."[2]

రాయవాచకమునందుగూడ పైవిషయమే చెప్పబడియున్నది.—

"యెదుల శాహవారితోను యీపర్యాయములు యెటుకశాయగా అగ్రహపడి"—"కర్ణాటకంవారు తుంగభద్ర దాటివచ్చిరా యీవరకున్ను యీశ్వరనాయకుడున్ను, నరసనాయకుండున్ను, వీరనరసింహరాయలవారున్ను యేలినంతుకన్నా కృష్ణరాయలవారు యేలేదియేమున్నది" అని అన్నందులకు దొండోపంతులు మొదలైనవారు "రాజనీతి అని మొనకురాదు. గనక వుండే ప్రయత్నములు వుండగా దైవసహాయం యేతీరో తెలియదు గనక నిజాంశాహువారున్ను కుతపనములకవారున్ను విజయనగరానుండి కాగితములు వ్రాసి వచ్చినది విని ఆలోచనపరులై యిక్కడికి కాకితములు అంపి తమతమసరుదు స్థలములు పదిలపరుచుకొని యేందిహెచ్చరికలతో వున్నారు."[3]

తురుష్కరాజులపై కృష్ణరాయలు ప్రత్యేకముగ దండయాత్ర బయలువెడలలేదు. క్రీ. శ. ౧౫౧౨ కు పూర్వమే రాయల దిగ్విజయయాత్రకు బయలువెడలెను. మొదట తిరుగుబాటుచేసిన ఉమ్మత్తూరుగంగరాజుపై దండువెడలెను. కుమారధూర్జటి యీప్రథమ విజయములను సంగ్రహముగ నిట్లు వర్ణించియున్నాడు: "అనంతరం బొక్కహారుమత్తుడ నుమ్మత్తూరు శివసముద్ర స్థలం

1. లక్ష్మ. వ్యాసా. పుట ౩౭. 2. కృష్ణ రా. వి. [ద్వి. ఆ. ౧౭౦-౧౭౧]. 3. Andhra Academy Journal, III—p. 37.

బులనెసంగు గంగరాజు నోడయల నోడించి తదీయస్థలంబుల నా(?త్రా)ణంబులు బలియించి, శ్రీరంగపట్టణంబునిరీక్షించి యక్కడినుండి గ్రక్కున నెక్కటియూకల వెక్కసపు బరాక్రమక్రీడల దిక్కులు గ్రక్కదల సంకులసరంభ సైన్యనాయకుండగు సంకులనాయకునిం గటాక్షించి సంతృప్తితాపంబు మెఱయ రయంబున విజాపురంబు గడిదుర్గంబుల చాయం జనుదెంచునవసరంబున".[1]

కృష్ణరాయలు ౧౫౧౭ సంవత్సరమున శివసముద్రమున నున్నట్లు పెనుగొండరాజ్యములోని బుక్కపట్టణమునందుండు నొకశిలాశాసనమువల్ల దెలియుచున్నది. కావున తత్పూర్వమే ఉమ్మత్తూరు దుర్గమును గొనియుండవలయును. శివసముద్రపు ప్రభువును గెలిచిన పిమ్మట విజాపురగడిదుర్గంబులను సమీపించువఱకు రాయల నెదుర్కొను శత్రు వెవ్వడును లేడు. కావున నాసంవత్సరమే విజాపురరాజ్యపుగడిదుర్గములను జేరెననుటయం దసంభవ మేమియును లేదు.

తురుష్కప్రభువులతోడి యుద్ధము :

ఇక్కేరినుండి స్వసైన్యముతో రాయలు విజాపురపు సరుదుస్థలాలపై నడచెను. "సరుదుస్థలాల వుండిన గురిమనుష్యులనున్ను దుర్గాలవుండే రాణువనున్ను నిర్వహింపలేక విడిచి పారిపోసాగిరి." అప్పుడు రాయలవారు రాయచూరు, ముదికల్లు, అద్దంకి, ఆదవని ముదలగు దుర్గములను సాధించి, వానియందు రాజ్యముల నుంచి దినమొక్కటిగా సారి గోలకొండ సరదుస్థలాలకై నడచెను. ఇచ్చట తురుష్కప్రభువులతో గొప్పసంగ్రామము సంఘటిల్లెను.[3]

కృష్ణదేవరాయలు దిగ్విజయ ప్రయత్నములను సల్పుచున్నాడని యెఱిగి యేదులఖానుడు గోలకొండ కుతపనముల్కనకును, అమదానగరపు నిజామశాహకును ఉత్తరములు వ్రాసి వారిసౌహార్దమును బడసెనని యింతకు పూర్వమే వ్రాసియున్నాము. ఇప్పటికి ఆసౌహార్దము ఐకమత్యముగ మారుటచే ముగ్గురు తురుష్కరాజులును కలిసి స్వసైన్యములతో రాయలను నిర్జించుటకై కృష్ణను దాటివచ్చిరి. వారిసైన్యమునందు లక్షగుఱ్ఱములును, వేయియేనుగులును ఉండెను.

తురకల దుష్కృత్యములు :

"వారి సీమలో మన తెగలవార్లు లోతొచ్చి మూడామడలకు మూడామడవుండే గ్రామాదుల కొల్లపెట్టేదిన్ని పాతరలు శోధించి ధాన్యవసములు యెత్తేదిన్ని గృహస్థులయిండ్లలో జొచ్చిపోయి ముందు వెనక దాచియుంచిన సంపాన నిక్షేపములు యెత్తేదిన్ని వూళ్లు పల్లెలు కాల్చేదిన్ని పసలం, ప్రాయలు, మేకలు, గొర్రెలు, గుర్రాలున్ను పట్టుకవచ్చి కాకుకు ఒకటిగా అమ్మేదిన్ని"[4] అని వేగులు రాయలవారితో విన్నపము జేసిరి.

అప్పుడు రాయలవారు చాల ఆగ్రహపడి, "భళీ! తురుష్కతతి చెంతకు జేరిన యంత వచ్చెనే! కలఁగిలోలంగి పోయెదరుగాక మదీయబలంబు ముందర"[5] నని హుంకరించెను.

స మ ర స భ:

తత్క్షణమే కార్యము తెలుగు నిర్ధారణసేయుటకు దండనాయకులను రప్పించి రాయ లొకసభను గూర్చెను.

తే. "అపుడు కొలువయి కొలిచిన యమరనాయ
కులను మన్నీల నంపఱ బిలువనంపి
సకలబహుమానము లొనర్చి జనవరేణ్య
డల్లతురకల వృత్తాంత మెల్ల దెలుప".[6]

ఈ సభయందు పేరు గల నాయకులందఱును గూడిరి. అందు ఆర్వేటివారు, తొరగంటివారు, గొబ్బూరివారు, నందేలవారు, అవుకువారు, వెలుగోటివారు, రాచెలవారు, తుళువవోరలును, బోయలును ఉండిరి.[7] అట్లు కూడిన సేనాప్రముఖులతో రాయలు తురుష్కప్రభువులు కృష్ణదాటివచ్చిరని చెప్పి, "వారలలో పెమ్మసాని రామలింగనాయణ్ణి పిలిచి, "తురకలు కృష్ణ

1. కృ. రా. వి.-ఆ. 3: 6. 2. Rep. of Epi. 1913. B 180. 3. Jr. Andhra Academy, Vol. III.
4. Ibid. 5. కృ. రా. వి. 3: 12. 6. Ibid. 3: 13. 7. కృ. రా. వి. 3: 58 – 59.

వేణ్ణి దాంటివచ్చి డేరిజావేళ పాళ్యం దిగినారట యిందులకు యేరీతుల నడువవలెనో," అని యడిగెను. అందుకు రామలింగ నాయ డిచ్చిన జవాబు: "తురకల కార్యమనంగా యెంతమాత్రం. దేవరవారి ప్రతాపమువల్ల డేరిజా తాళ్లు తెగగోసేను. అప్పుడు భేరితాడనం శేశి నడిస్తేను తురకలు మూడుతెగలవారున్ను పటాపంచలై విరిగి యథాయథలై తమతమస్థలాలకు పొయ్యేటట్టు శేశేను. యిదిగాకాక యీగ్రీష్మకాలాన దగదప్పులకు తాళివాండ్లు నిలువలేరు."[1]

రాయ లందుకు సంతసించి అతనికి "పట్టేలు యిచ్చి" అంపెను. అటుపిమ్మట రామలింగనాయుడు తనశిబిరమునకు బోయి తన యనుచరులగు కమ్మనారలను బిలిపించి, రాయలవారు తనకు వీరతాంబూలము నిచ్చిన వార్తను తెలిపి, "కమ్మకులంవారికి బ్రతుకులును ప్రతిష్టలున్ను కీర్తిమాటవాసులు" కలుగజేయుడని ప్రోత్సాహ పరిచెను. అప్పుడు "ఆయన సంతరించిన యెనభైవేల చివ్వల వారున్ను రణపెండ్లికొడుకులై అని మీది దృష్టిచేత రామలింగనాయని వెంబడిని"[2] నడచిరి.

తురకల ప్రయత్నములు:

తురకలు రామలింగనాయడు కంమ్మ సర్దారులతో తమపాళ్యముపై నడచుచున్నాడని యెఱిగి, "డేరిజావద్ద సంజ్ఞోగంట్లో విత్సుకత్తుల రౌతులు అరవై వేలున్ను వారిని చుట్టుకనిండు సంజ్ఞోకంగుర్రాలు పదివేలున్ను వార్లను అనుభవించుకవుండే మహాత్తులు వెయ్యింటికిన్ని యీరీతిని డేరిజావద్ద వుంచి మూడు తెగల తురకలున్ను తమతమ పాళ్యములో అయత్తపాటుతో జాగ్రత కలిగి యుండి"రి.[3]

యుద్ధము:

మొదట కొంతకాలము తుములయుద్ధము నడచెను. అప్పుడు "ఒక్కుమ్మొగి రక్కసు లనంపగిన వెక్కసపు మొక్కలపు తురుష్కులు ధానుష్క కాళలం బడరం"[4] జనుదెంచిరి. అనగా, తురుష్కుల ధాటి కోర్వలేక యీ తుముల సంగరమున హిందువులు విరుగగా, వారిని వెన్నంటి తరుముచు, రాయలపాళ్యమువంక తురుకల దళము సత్వరముగ వచ్చుచుండెను. వారిని జూచి రామలింగనాయుడు రాయలతో నిట్లనెను:—

"పరాకు రాకు రాసు మించు పారసీకభూపతుల్
చిరాకు మీర దుష్టమైన సింగిణీలకోరులన్
జిరాగు రాల వేసి గాసి చిల్లుపొల్లు జేయుచున్
నిరాకరించి మించి వచ్చు నేర్పు జూచితే నృపా."[5]

అని వారిని చూపి, "నేను యీ తురక మూకలో జొచ్చి, సైన్యమును తునుకలు తునుకలుగా నరికి డేరా త్రాళ్లు తెంచెదను. అప్పుడు మీరు జయభేరి వేయించి, మన సైన్యముతో తరిమినపడిన, తురకలు చెల్లాచెదరై తమ సీమలకు జేరుదురు" అనిచెప్పి రామలింగనాయడు బల్లెమును గేలబూని, పదివేలకమ్మబల్లెమువారు వెంటనడువ తురుకల సైన్యముపై కురికెను. ఘోరమైనసంగరము నడచెను. కడపట రామలింగనాయుడు తురకలడేరిజా తాళ్లను తెగగోసెను. దానిని జూచి కృష్ణరాయలు పెద్ద యేనుగు నెక్కి జయభేరి వేయించి, ౬౫,౦౦౦ గుఱ్ఱములతోను ౬,౦౦,౦౦౦ పదాతివర్గంబుతోను, ౨౦౦ ఘుటల యేనుంగులతోను నొక్కపెట్టున మహమ్మదీయ సైన్యముపై బడిరి[6] తురకదండు విరిగి చెదరి పారజొచ్చెను. ఇంతలోనె కృష్ణానది నిండి పారనారంభించెను. తురుక సైన్యము రాయలసేనావాహినికిని, కృష్ణావాహినికిని మధ్య దగుల్కొని హతకొత్తులోని ఎక్కువలె చిదిగెను.[7] హతశేషులు దళదళల బారిపోయిరి. ఈవిధమున కృష్ణదేవరాయలు, సంయుక్తతురుష్క త్రైరాజ్యబలములను వధించి జయమును గైకొనెను. ఇది రాయల జయములలో మహాముఖ్యమైనదని తలపవలసి యున్నది.

ఈసందర్భమున నొకవిషయమును గూర్చి యించుక చింతించవలసియున్నది. ఆముక్తమాల్యదలో కృష్ణరాయలు దా నొకయేదులఖానుని వధించినట్లు చెప్పుకొ యున్నాడు:

---

1. Jr. Andhra Academy, Vol. III. 2. Ibid. 3. Ibid. 4. కృ. రా. వి. 2: 29. 5. Ibid. 3: 30. 6. కృ. రా. వి. 3: 37. 7. I bid. 3: 31.

మ. "అలుక న్ఘోటకఘట్టికా ఖురపుటీ
హాళ్య న్ఖురాసాని పు
చ్ఛలువో దున్ని చలచ్చమూగజమదా
సారప్లుతిన్ గీర్త్రిపు
ష్కలసస్యం బిడి యేకధాటి భళిరా
కట్టించి తా దృష్టి కే
దులఖానోగ్రకపాల మగ్రపహరి
మ్యాఘ్రాంకలగ్రేణికిన్."

ఇందు కృష్ణరాయనిచే సధింపబడిన యేదుల ఖానెవ్వఁడు? కృష్ణరాయల రాజ్యకాలములో, అనగా క్రీ. శ. ౧౫౦౯, ౧౫౩౦ల మధ్య, బిజాపురమున నిద్దరు సుల్తానులు ప్రభుత్వమునర్పినట్లు ఫెరిస్తాగ్రంథమువలన దెలియుచున్నది:

యూసుఫ్ ఆదిల్ ఖాను—౧౪౮౯ మొదలు ౧౫౧౦ వఱకు.

ఇస్మాయల్ అదిల్ శాహ—౧౫౧౦ మొదలు ౧౫౩౪ వఱకు.

ఇస్మాయల్ అదిల్ శాహ కృష్ణరాయలచే ౧౫౨౧ లో పరాజితు డయ్యెనే గాని చంపబడలేదు. అతడు క్రీ. శ. ౧౫౩౪ వఱకు, అనగా రాయలు మరణానంతరము ౫ సంవత్సరములవఱకు, జీవించియుండెను. యూసుఫ్ ఆదిల్ ఖాను ౧౫౧౦ లో మృతినందినట్లు ఫెరిస్తా వ్రాసియున్నాడు. కృష్ణరాయలు క్రీ. శ. ౧౫౧౨ వఱకు దండయాత్ర వెడలలేదు. ఇతడు సింహాసనము నధిష్ఠించినది ౧౫౦౯ వ ఆగష్టు తే ౭ దికి ఇంచుక పూర్వమున. రాజ్యాభిషేకానంతరము ఒకటిన్నర సంవత్సరమువఱకు రాజకార్యముల నరయుచు రాయలు విజయనగరమునం దున్నట్లు నూనిస్ వ్రాసియున్నాడు [1] అనగా ౧౫౧౦ వ సంవత్సరము కడనవఱకు రాయలు విజయనగరమున నుండెను. తరువాత దనపై దిరుగబడిన ఉమ్మత్తూరు గంగరాయలపై దాడివెడలెను. ౧౫౧౧ లో నతడు శివసముద్ర ప్రాంతముల నున్నట్లు శాసనములు పలుకుచున్నవి. శివసముద్రమునుండి శ్రీరంగపట్టణమునకును, అప్పటినుండి యిక్కేరి మీదుగా బిజాపుర సరసుప్రదేశములకును రాయలదండు నడచెను. అప్పటికి ౧౫౧౧ వ సంవత్సరము చెల్లెను. ౧౫౧౨ వ సంవత్సరము జనవరిలో కృష్ణరాయలు విజయనగరమునకు వచ్చి ఆ నెల ౯ తేది నాడే మరల స్వసైన్యమును గలిసికొనుటకై పురము వెడలిపోయెను.

ఇందువల్ల రాయలపర్యటనము దెలియుచున్నది. ౧౫౦౯ ఆగష్టు ౭ తేది మొదలు, ౧౫౧౨ జనవరి ౯ తేది వఱకు రాయలు యూసఫ్ ఆదిల్ ఖానుతో పోరాడుట కవకాశము లేదనుట స్పష్టము. అందువల్ల, అతడు ఫెరిస్తా చెప్పినట్లు ౧౫౧౦ లోనే మృతినందుట నిజమేని కృష్ణరాయలతో యుద్ధములో మృతినందుట పొసగదు. కృష్ణరాయలు డంబమునకై ఆదల్ ఖానుని సంహరితనని తన గ్రంథమున వ్రాసి అందఱికిని జూపె ననుకొనుటయు నమ్మదగినది కాదు. మఱియు, కే. వి. లక్ష్మణరావు పంతులుగా రన్నట్లు కృష్ణరాయలు సధించినది ఆదిల్ ఖానునేగాని అదిల్ శాహను గాదు. యూసప్ అదిల్ ఖానును "౧౪౮౯ లో స్వతంత్రుడై 'యూసప్ అదిల్ శహా' యన్న బిరుదమును ధరించెను. కాని యింకను బహమనిసుల్తానులు పేరునకైనను నుండుటవలనను, కృష్ణరాయలు వారికి సాయము చేయవలయునని తలంచుచుండుటవలనను, స్వామిద్రోహియైన యూసప్ అదిల్ ఖానుని 'శాహ'గా, ననగా నొకస్వతంత్రరాజుగా, నొప్పుకొనక ఒకానొక ఖానుగా నెన్నుటయే రాజనీతియనుటకు సందేహము లేదు." [2] కావున కృష్ణరాయలు తనగ్రంథమున పేర్కొనిన "యేదులఖానుడు" యూసప్ ఆదిల్ ఖానునుటయే సమంజసము. నిజాముశాహుల చరిత్రకారుడగు అజీజ్ అల్లా తబాతబాయ్ తన "బుర్హాన్ ఇ మ ఆసీర్" అను గ్రంథమున పలుమారు బిజాపురరాజ్యస్థాపకుని "యూసప్ అదిల్ ఖా"ననియే పేర్కొనియున్నాడు. [3] కావున, అతడు "ఆదిల్ శాహ" యను పేరు మార్చుకొనినను సమకాలికు లతనిని "ఆదిల్ ఖా"ననియే పిలుచుచువచ్చినట్లు దోచుచున్నది. ఈకారణములవలన, రాయ

1. Sewell: Forgotten Empire—p. 316. 2. లక్ష్మ. వ్యాసా. పేజి 39. 3. Ind. Ant. XLIX.

లచే జంపబడిన యేదులఖానుడు బిజాపురరాజ్యస్థాపకుడగు యూసఫ్ఆదిల్ ఖానేయని మానమ్మకము. ఇందుకు ఒక ఆక్షేపము కలదు. యూసఫ్ ౧౫౧౨ లో కృష్ణరాయునిచే యుద్ధములో నిహతుడైన అతడు ౧౫౧౦లో మృతినందినట్లు ఫెరిస్తా వ్రాయుట యెట్లు సంభవించును? ఈ ప్రశ్నకు తగు సమాధానము లక్ష్మణరావుగారే యిచ్చియున్నారు: "అతను మహమ్మదీయ పక్షపాతి. కావున నొకమహమ్మదీయసుల్తాను హిందూరాజుచే జచ్చెననుట యాతనికి నప్రియమైనపని."[1] కావుననే యూసఫ్ ఆదిల్ ఖానుడు వాస్తవముగ ౧౫౧౨ లో కృష్ణరాయలతోడి దురమున మడిసినను, దానిని గప్పిపుచ్చుటకై యాతడు ౧౫౧౧ లోనే మృతినొందెనని వ్రాసినాడు. ఫెరిస్తా వ్రాసిన యబద్ధపు వ్రాతలలో యీ యబద్ధ మంతగ పరిగణింపదగినది కాదు.

3. "కలుబరిగెవద్ద విజయ స్తంభం వేయించి." కృష్ణరాయలు కలుబరిగెను జయించినవిషయము మనచరిత్రలోను ఆముక్తమాల్యదయందును పఠింపబడియున్నది. కృష్ణరాయవిజయమందును ఈ దండయాత్ర ప్రస్తావము గలదు:

తే. "కల్బరగికోటమీద లగ్గలకు నెక్కి
కార్య మొనరించి జయలక్ష్మి గాంచి యచట
నుండి తనరాజ్యమున గల్గు నొరపుమీఱు
మంచి దేవస్థలంబు లీక్షింప నెంచి."[2]

ఇది రాయలు ప్రతాపరుద్రగజపతి కూతును వివాహమైన పిమ్మట జరిగినట్లు కృష్ణరాయవిజయము దెల్పుచున్నది. కాని యిది పొరబాటు. రాయవాచకంలో కలుబరిగె దండయాత్రను గూర్చి యిట్లు చెప్పబడియున్నది:—

"కృష్ణరాయలవారు ఉత్తరాదితురకలకార్యం జయంచేసుకొని సీమకై తిరిగి తిరుపతికి రాంగా కల్యాణ కలుబరిగె కోటలవారు గర్వితులై కోటమీదనుండి ఘాతలింగా ఆవార్తలు రాయలవారు విని యెదిరి తెగవారిది అడుగగా మ్లేచ్ఛులతెగవారు వున్నారు గనుక కోటమీదికై అంగ్దులుముగడించమని కలుబరిగెకోట లగ్గపెట్టించి మూడు ముక్కాలు ఘడియలలో కోట సాధించి ఆ కోటలోవున్న యజమానుణ్ణి చేపట్టుగా పట్టుకొని ఆరువేల గుర్రాలవారినిన్ని గుర్రాలనున్ను ఏకవాగగా బట్టుకొని ఆ కోటకు తాణ్యం గుజ్జరి కల్యాణరావును వుంచి తిరుపతికి వచ్చి..."[3]

కలుబరిగె దండయాత్ర, యూసఫ్ ఆదిల్ ఖానుని చంపిన దండయాత్రలో చేరినదే కాని, వేరుదండయాత్ర కాదు. ఈ విషయము, "మూడుయేండ్లు దండు చేసి మూడుసంస్థానాల వారిమీద కార్యంచేసి కలబరిగెవద్ద విజయ స్తంభం వేయించి మూడుసంస్థానాల వారివద్ద పగుదీ తీసుకొని ముసు...లిప్పించుకొని విజయనగరపట్టణం ప్రవేశించి" యను కడితములోని వాక్యముల వల్ల తెలియుచున్నది.

రాయలవారు తిరుపతికి పోవుటకు పూర్వము ఈ దండయాత్ర నడచెను. రాయలు తిరుపతికి వెళ్లినది క్రీ. శ. ౧౫౧౪ లో. కావున కలుబరిగె అంతకుముందే గెల్వబడెను. మన కడితపుస్తకములో తురకలపై యుద్ధమును ముగించుకొని, "శ్రీముఖ సంవత్సరం చైత్రమాసం శ్రీరామదేశమిపరకు" విజయనగరమందు ఉండి, ఆ దినము గజపతిమీదికి దండువెడలినట్లు చెప్పబడియున్నది. శ్రీముఖ సంవత్సరం క్రీ.శ. ౧౫౧౩ తో సరిపోవుచున్నది. ఇంతకుపూర్వమే కలుబరిగెను రాయలు స్వాధీనము చేసుకొని యుండవలెను. కలుబరిగె స్వాధీనము చేసుకొని విజయనగరము వచ్చుటకు పూర్వము అతడు మూడుసంవత్సరములు దండుచేసెను. అనగా రాయల ప్రథమ దండయాత్ర ౧౫౧౦ లో ఆరంభమై ౧౫౧౩ లో ముగిసినట్లు తోచుచున్నది. ఇదే దక్షిణాపూర్వ దిగ్విజయయాత్ర ఆరంభమాయెను.

కలుబరిగెను రాయలు గెలిచె నన్నవిషయ మొక్కటి దక్క, ఈ దండయాత్రనుగురించి మన కేమియును

1. లక్ష్మ. వ్యా. పుట 89. 2. కృ. రా. వి. 4: 140. 3. Jr. Andhra Academy, Vol. III.
4. 153 to 55 of 1889.

ఇంతవఱకు తెలియకుండెను. కలుబరిగెకడ రాయల నెదిరించిన శత్రువు నిజాముశాహాయనియు, అఘోరమైన సంగ్రామమైనవెనుక, ఆంధ్రవీరుల మహాపరాక్రమ ప్రదర్శనమువలన, విజయలక్ష్మి రాయలను వరించెననియు, రాయలు సైన్యపుటగ్రభాగమున నిలిచి శత్రువులతో గయ్యము సేయువాడనియు, యుద్ధరంగమున తనసైనికుల బాధల నరసి వారిసౌకర్యములకు వలయు నేర్పాటులను సర్వదా చేయుచుండు వాడనియు మన మీక్రింది కలుబరిగె యుద్ధవర్ణనవల్ల తెలిసికొనుచున్నారము:

1"కొన్నిదినములకు కల్యాణం కలబరిగి మీద యుద్ధసన్నద్ధులై సమస్తమైన జహగీరుదార్లను పిలిపించగా కడపకొలనుగ్రామంలో వున్న ముశిలి చిన్నమనాయుడు తన జమీయ్యతుతోకూడా విజయనగరానకు కృష్ణరాయలవారి సముఖానకు పోయిన తదనంతరం రాయలవారు సైన్యముతోకూడా ప్రయాణమై కలుబరిగెమీదికి వెళ్లగా సమస్తమైన నిజాములు ఆకలుబరిగి దగ్గిరికి భారీఫౌజులు స్తోమంగా కూడివున్నందున రాయలవారు సమస్తమైన వారిని పిలిపించి యీ యుద్ధమందు వెనుకకు తిరుగక లడాయిచేశి శత్రుపలాయనం చేస్తే మీకు సకల బహుమానాలు యిప్పిస్తున్నారము అని వీర కంకణాలు తాంబూలాలు యిచ్చినంతలోగా లడాయికి షురువు అయి యుద్ధము శేయగా అప్పుడు బహుమంది సర్దారులు మెసా ముశిలి చిన్నమనాయుడు సాన్నలాపురం హండేవారు యింకాపాశెలవారు సహా నేకస్థులై యుద్ధానకు నడచినంతలో అగాధయుద్ధప్రవర్తిని అయి కృష్ణరాయలవారిఫౌజు విరిగినందున రాయలవారు చెయ్యెత్తి ఘల్లున కూశి యీసమయమందు యెవ్వరు యెదురెక్కి శత్రుపలాయనం చేస్తూవున్నారో వారికి సకలబహుమానాలు బిరుదులు యిప్పిస్తున్నామని చెప్పినందున ముశిలిచిన్నమనాయుడు యింకా కొంతమంది సరదార్లతో కూడా తురుష్కులవారి లష్కరుమీదికి యెదురెక్కి తరుముకొని వస్తూవుంశిన నిజామాది ఫౌజులమీదికి మారి చిత్తాస్వాతి సంధించినట్టుగా యుద్ధముచేసి మొదటికోవు విరుగకొట్టినందున యావత్తౌజు యేకరాశిన దూరగా నిజాములఫౌజు విరిగి శానాహతమై పోయినందున కలబరిగెలో వరాహధ్వజమెత్తించి జయభేరి వేయించి అమీదట సమస్తమయిన జాగీరుదారులను సరదార్లను పిలుపించి నొప్పునప్పులు విచారించి జఖముపట్టియిచ్చి ముశిలి చిన్నమనాయుణ్ణి విచారించగా భారీగాయములతో స్థళాంతరమందు పడివుండగా ఖాసాకృష్ణరాయలువారు పోయి జఖములు కట్టించి తమడేరాదగ్గిరనే డేరాశేయించి కాపాడి స్వస్థమైనమీదట ఫౌజుతోకూడా విజయనగరానకు పోయి సకలమైనవారికి శెలవుయిచ్చి కడపకొలను మెసా ముశిలి చిన్నమనాయణ్ణి మాచి పాలకీ, వుభయచామరాలు, ఖాసా పట్టుకుచ్చులం, కల్కితురాయి, వుదాసు, పానదా, గండపెండేరం, నిశాని, ఒంటెమీద నగారా మొదలయినబిరుదులు అయివత్తారు మండలీకరగండ, పూర్వసింహాసనాధీశ్వర అనే పేరు యిచ్చి కడపకొలను గ్రామపర్యంత్రం వుండే అరణ్యం యిచ్చి పంపించినందున చిన్నమనాయుడు అప్పణతీసుకొని గ్రామానకు వచ్చెను."[2]

౪. (A) జగపతి గజపతి యనువానికి అక్షరవ్యత్యాసమువల్ల ఏర్పడిన రూపము. గజపతిరాజ్యముపై రాయలుచేసిన దండయాత్ర సుప్రసిద్ధము. అయినను ఆదండయాత్ర విజయనగరమునుంచి బయలుదేరిన తారీఖు ఇంతవఱకు మనకు తెలియదు. ఆవిషయము ఇప్పుడీకడితమువలన దెలియుచున్నది. అది శ్రీముఖసంవత్సరం చైత్రమాసం శ్రీరామనవమియట. శ్రీరామనవమియనుట వింత! శ్రీముఖ సంవత్సరం శకం ౧౪౩౬, క్రీ. శ. ౧౫౧౪ నకు సరిపోవుచున్నది. కావున కృష్ణరాయల పూర్వదిగ్విజయయాత్ర ఆసంవత్సరముననే ఆరంభమైనది.

---

1. దీనిని లోకలురికార్డ్సునుండి తమ యుపయోగార్థము వ్రాసి తెచ్చుకొని యున్నను, నాకు అడుగగనే సంతసముతో నాప్రియమిత్రులు మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారు ఇచ్చిరి. కావున, వారికి వందనముల నర్పించుచున్నాను. 2. L. R. 39—p.12.

(B) "జగపతికుమార్తె లక్ష్మీదేవమ్మవారిని హవాలాచేసుకొని" అన్నమాటవల్ల కృష్ణరాయలు వివాహము చేసుకొనిన గజపతికుమార్తెపేరు లక్ష్మీదేవియని స్పష్టముగా దెలియుచున్నది. ఆమెపేరు వాదప్రతివాదముల కాస్పదమై యున్నది. తుక్కాయని కుమారధూర్జటి! మోహనాంగియని రాయవాచకము. నాదిండ్ల గోపమంత్రియొక్క "భద్రాం సుభద్రా మివ పాండవేయః" అన్న వాక్యము నాధారముచేసుకొని కొందరు ఆమెపేరు "భద్ర" యనుచున్నారు. మనకడితములో ఆయమ్మపేరు లక్ష్మీదేవియని యున్నది. సర్వవిషయముల యందు విశ్వసనీయమగు నీకడితము కృష్ణరాయలు వివాహమాడిన గజపతికుమార్తె పేరును గూర్చి తప్పునా?

౫. కృష్ణరాయలు శకం ౧౪౩౨ శుక్ల సంవత్సరం ఆషాఢ మొదలు, శకం ౧౪౫౨ "విరోధిసంవత్సరం కార్తిక నెలపర్యంతం ౨౧ సంవత్సరం ప్రభుత్వం చేశిరి." అనగా రాయలు క్రీ. శ. ౧౫౦౯-౧౦ మొదలు ౧౫౨౯-౩౦ వఱకు రాజ్యముచేసెను. కడితమునందలి రాయలరాజ్యకాలము శాసనములను పరిశోధించి పండితులేర్పఱచిన కాలమునకు ఇంచుకంతయు భేదములేక సరిగా సరిపోవుచున్నది. ఇదియే దీనివిశ్వాసపాత్రతకొక గొప్పనిదర్శనము.

౬. కృష్ణరాయల మరణానంతరము విజయనగర రాజ్యము నేలిన రాజులనుగూర్చియు నిందొక చిన్నపట్టిక గలదు.—

1అచ్యుతరాయలు యేలినయేండ్లు ౧౨ (౧౫౩౦-౪౨)

సలకం తిమ్మరాజు యేలిన నెలలు ౬ (౧౫౪౨-౪౩)

సదాశివరాయల్ని ముందుగ బెట్టి రామరాజు యేలిన యేండ్లు— ౨౨ (౧౫౪౩-౧౫౬౫)

పంచపాదుశాహులతో రామరాజు పరాజితుడై స్వర్గస్థుడు ఆయెను గనుక ఆ సమయమందు అవాంతిరం యేండ్లు— ౫ (౧౫౬౫-౧౫౭౦)

తిరుమలరాయలు పెనుగొండలో పట్టముగట్టుకొని యేలిన యేడు— ౧ (౧౫౭౦-౭౧)

శ్రీరంగరాయలుయేలినయేండ్లు ౧౪ (౧౫౭౧-౮౫)

దీని, శాసనపరిశోధకులపట్టికతో బోల్చి చూతము:

కృష్ణదేవరాయలు	౨౧	(౧౫౦౯-౧౫౩౦)
అచ్యుతరాయలు	౧౨	(౧౫౩౦-౧౫౪౨)
మొదటి వెంకటపతిరాయలు	౬ నెలలు—	౧౫౪౨
సదాశివరాయలు(రామరాజు)	౨౨	(౧౫౪౩-౧౫౬౫)
సదాశివరాయలు(తిరుమలరాజు)	౫	(౧౫౬౫-౧౫౭౦)
తిరుమలరాజు — నెలలు	౧౧	(౧౫౭౦-౧౫౭౧)
మొదటి శ్రీరంగరాయలు	౧౪	(౧౫౭౧-౧౫౮౫)

ఈ రెండుపట్టికలలోని రాజులయొక్క వరుసక్రమమును, వారిరాజ్యకాలమును ఇంచుక భేదములతో సరిపోవుచున్నవి. ఉండుభేదములు రెండు. చక్కగ యోచించిన నవి భేదములు కావని యంద రెఱుంగగలరు. మొదటిపట్టికలో సలకం తిమ్మరాజు ఏలిన నెలలు ౬ అని యుండగా దానికిప్రతి రెండవపట్టికలో మొదటి వెంకటపతిరాయలు ఏలిన నెలలు ౬ అని యున్నది. అచ్యుతరాయలపుత్రుడు మొదటి వెంకటపతి. తండ్రి మరణకాలమున నతడు పసివాడు. తత్కారణమున నతని మేనమామయగు సలకము తిమ్మయ వెంకటపతిరాయలకు ప్రతిగ రాజ్యము సేయుచుండెను. కొన్నినెలలు గడచినపిమ్మట సలకం తిమ్మయ తనమేనల్లుని హత్యజేసి తానే రాజ్యము నాక్రమించుకొనెను. తరువాత అళియ రామరాజు ప్రభృతులు తిమ్మయపై తిరుగుబాటుచేసి యాతని వధించి సదాశివరాయలను రాజుగా జేసిరి. అచ్యుతరాయల మరణకాలము మొదలు సదాశివరాయల రాజ్యారంభమువఱకు వాస్తవముగ రాజ్యము నేలినవాడు సలకము తిమ్మయ యగుటచేతను, వెంకటపతిరాయలన్న యనంతరము అతడే రాజగుటకు ప్రయత్నములు సల్పుచు కొన్నినెలలు రాజ్యము సేయుటచేతను, సలకముతిమ్మరాజు రాజ్యకాలముగ అచ్యుతరాయ సదాశివరాయల మధ్యకాలము పరిగణింపబడెను. ఇక కాలపరిమితి యొక్క భేద

1 బ్రాకెట్ల నడుమనుండు చేయబడిన తారీఖులు నేను వేసినవి.

మంతగ పాటింపబడినది కాదు. అచ్యుతరాయల మరణానంతరము వెంకటపతిరాయలు ౬ నెలలే రాజ్యము చేసియుండవచ్చును. అతని నిధానానంతరము తిమ్మరాజు ౨ నెలలు రాజ్యము జేసియుండవచ్చును. శాసనములను బట్టి అచ్యుతరాయల రాజ్యాంతమునకును, సదాశివరాయల రాజ్యారంభమునకును మధ్యనున్న యీ కాలము ౬ నెలలే యని నిష్కర్ష చేసి చెప్పుటకు వీలు లేదు.

రెండవభేద మేమనగా— మొదటి పట్టికలో తిరుమలరాయలు ౧ సంవత్సరము ప్రభుత్వము చేసినట్లు చెప్పియుండగా దానికి ప్రతి రెండవపట్టికలో ౧౧ నెలలే రాజ్యము చేసినట్లు చెప్పబడియున్నది. ఈ రెండవపట్టికలోని కాలమున కుండు భేద మత్యల్పము. రెండవపట్టికలోని ౧౧ నెలలున్న లోకలు రికార్డ్సును బట్టి నిర్ధారింపబడినవి. లోకల్ రికార్డ్సుకంటె ప్రస్తుతపు కడితమే యెక్కువ విశ్వసనీయమని మా యభిప్రాయము.

౭. "పార్థివ సంవత్సరమందు...శ్రీ వీరవెంకటపతిరాయలు రాజ్యాభిషిక్తుడై" రాజ్యము సేయనారంభించెను. శకవర్ష ము జెప్పబడలేదు. అయినప్పటికిని లెక్క చేసి సులభముగ గనుగొనవచ్చును. ఈ కడితమును రాయలయాజ్ఞ ప్రకారము వ్రాసినది "శకం ౧౫౦౯ వెల్లిన వర్తమాన పరాభవసంవత్సరమందు." అనగా పరాభవ సంవత్సరంలో శకం ౧౫౦౮ వ సంవత్సరం నడుచుచుండెను. ఈ పరాభవకు ముందున్న పార్థివలో వెంకటపతిరాయల రాజ్యాభిషేకము జరిగెను. అది శకం ౧౫౦౬ వకు, అనగా క్రీ. శ. ౧౫౮౪-౫ నకు సరిపోవుచున్నది. శాసనముల ప్రకారము వెంకటపతిరాయలు రాజ్యమునకు వచ్చినది క్రీ. శ. ౧౫౮౫ లో.

౮. ఈ కడితమున ౭౭ పాళ్యములు పేర్కొనబడినవి. వానిని మొదట కృష్ణదేవరాయలు ఏర్పరచిరట. ఈ సందర్భమున పాళ్యమనగా నేమో మొదట మనము కనుగొనవలసి యున్నది. 'పాళెము' అనుమాటకు శబ్దరత్నాకరములో 'కావలి', 'పాళెగాని పట్టణము', 'చిన్నపట్టణము', 'దండు', 'దండువిడియుచోటు' అను నైదు అర్థములు వ్రాయబడి యున్నవి. వీనియందే యర్థమును ఇప్పటి పాళ్యమునకు సరిపోదు. ఇవి రాజధాని నగరములోని భాగములు. పాళ్యగాండ్రు రాజధానికి వచ్చినప్పుడు వారుండు స్థలములె పాళ్యము లనుకొందు మన్న నదియును సరిపోవుట లేదు. ఏలన—

తిరుమలతాతాచార్యులపాళ్యం
రాయలపాళ్యం
కుతుపశాహువారిపాళ్యం
నిజాముశాహువారిపాళ్యం
మొగులశాహువారిపాళ్యం
కలపరిగవారిపాళ్యం
ఫరంగివారిపాళ్యం
వలందవారిపాళ్యం
ఇంగిలీసువారిపాళ్యం
మొసులపాళ్యం
కంసలపాళ్యం

ఇత్యాదులవల్ల పాళ్యమన, 'పాళ్యగాడు రాజధానికి వచ్చినప్పు డాతడుండు ఉనికిపట్టు' అని యర్థము చెప్పుకొనుట సరికాదని తెలియుచున్నది. కుతుప్పశాహు, నిజాము శాహులును, ఫరంగీ, యింగిలీసులును రాయలకు కప్పముకట్టుచుండిన పాళెగాండ్రు కారు. గొల్లపాళ్యం, కంసాలపాళ్యంలోనివారలును ఈపాళగతిలోనికి చేర్చబడగిన వారు. కావున ఈకడితమున 'పాళ్యం' అనుమాట 'ఉనికిపట్టు' 'బస' అన్నయర్థమునం దుపయోగింపబడినదనుట నిశ్చయము. సామంత ప్రభువులు, పరరాజ్యములనుండి వచ్చు రాయబారులు, విదేశవర్తకులు, రాజగురువులు, కంసల మొదలగు కార్మికజనులు, తాత్కాలికముగనో, శాశ్వతముగనో ఉండు స్థలమునకే గాక, రాయలవారి యునికిపట్టునకు గూడ 'పాళ్యము' అనుమాట చెల్లుచున్నది.

మూలము

శాలివాహనశకం ౧౪౩౨ అగు నేటి శుక్లసంవత్సరం ఆవణిమాసం శ్రీ జయంతినాడు కృష్ణదేవరాయ మహారాయలు విజయ

నగరమందు పట్టాభిషిక్తుడై వేంచేశిరి. ప్రజో త్పత్తి సంవత్సరం తయిమాసం తె ౧౨ ది కుతప్పశాహ నిజాంశాహమీదికి కూచీ చేశి వెలిగుడారంవేశి తర్లిపోయిరి. మూడుయేండ్లు దండుచేశి మూడుసంస్తానాలమీద కార్యంచేశి కలబరిగెవద్ద విజయస్తంభం వేయించి మూడు సంస్తానాలవారివద్ద పగుడీ తీసుకొని ముగ్గు .. తో(?) లిపించుకొని విజయనగరపట్టణం ప్రవేశించి వుండ్డి శ్రీముఖసంవత్సరం చిత్రిమాసం శ్రీరామదెశమి జగపతిమీద దండ్డుమెత్తి తర్లిపోయి జగపతికుమార్తె లక్ష్మీ దేవమ్మ వారిని హవాలాచేసుకొని విజయనగర పట్టణానకు వచ్చి రాజ్యప్రతిపాలనం చేశిన వివరం.

* * * *

యేకఛత్రాధీశ్వరుండయి శుక్లసంవత్సరదారభ్యం విరోధిసంవత్సర కార్తీక నెల పరియంత్రం ౨౧ సంవత్సరం ప్రభుత్వంచేశిరి. అనంత్రరమంద్దు వికృతిసంవత్సర మారభ్యం పార్థివ సంవత్సరంవరకు యేండ్లు...కు యేలిన రాయపట్టాలు...కు వివరం:—

అచ్యుతరాయలు యేలిన యేండ్లు	౧౨
సలికెతిమ్మరాజు యేలిన నెలలు	౮
సదాశివరాయణ్ని ముందర బెట్టి రామరాజు యేలిన యేండ్లు	౨౨
పంచపాదుశాహులతో రామరాజు పరాజితులై స్వర్గస్తుడు ఆయనుగనుక ఆ సమయమందు అవాంత్తరం యేండ్లు	౫
తిరుమలరాయలు పెనుగొండ్డలో పట్టము గట్టుకొని యేలిన యేడు	౧
శ్రీరంగరాయలు యేలిన యేండ్లు	౧౪

పార్థివసంవత్సరమంద్దు శ్రీమన్మహామండ్డలేశ్వర రాజాధిరాజ రాజపరమేశ్వర శ్రీ వీర ప్రతాప శ్రీవీర వెంక్కటపతి దేవరాయలు పట్టాభిషిక్తుడై పృథివీ రాజ్యాధిపత్యంయేలుతూ వుండగా

* * * *

పూర్వమంద్దు తమ వంశీకులయిన కృష్ణరాయలవారిచేత యియ్యబడిన డెభైయేడు పాళ్యగాళ్లకు అన్యోన్యఘుషణ వచ్చి నగరికి నగరు రాకుండా ఘుషణ చేస్తూ వుండేది. శాలివాహనశకం ౧౫౨౬ చెల్లిన స్వర్తమానం పరాభవసంవత్సరమంద్దు తమ దగ్గిర వుండిన అతవణీప్రతికర్తలను పిలిపించ్చి పూర్వమంద్దు డెభైయేడుపాళెగాండ్లకు యిచ్చిన భూమి వివరం పాతలెఖలు తెమ్మని చెప్పి (ప్పే) నరకు అపుడు అతవణీప్రతికర్తలు భూమి కొలిచి పాళ్యగాండ్లకుయిచ్చినది పూర్వం లెఖలు తెచ్చి శ్రీవీర వెంక్కటపతి దేవరాయలకువినిపించ్చిన భూమి వివరం:—

౪౪ అడుగులగడను కొలత యీ నలభై నాలుగు అడుగుల గడను.

పడమరకోట పెనుగొండ గౌవుది (ని?) సహా———గుంటలు ౫౦౦ కు వివర(ం):—

నడభావి ౧ కు	గుంటలు	౨౦
చాదభావులు ౬ కు	గుంటలు	౧౨
అంతుభావులు ౧౦ కు	గుంటలు	౩౨
యిండ్ల అడుగులు	గుంటలు	౪౩౬
అంతు	గుంటలు	౫౦౦.

నడిమికోట పదకొండోకట్టం యిమ్మడినర దుర్గంమీద యీశ్వరుని దేవళం ౧కు గుంటలు ౨

శింగయాదనల్లు(?) కట్టించ్చిన పాతకోట ౧ కు గుంటలు ౨౧౦.

తపశిలు:—

కోనేరున(?)కు	గుంటలు	౪౦
వెంకటపతిరాయలు కట్టించినవుపరిగెకు	గుంటలు	౭౦
చిన్న వుప్పరిగెకు	గుంటలు	౨౦
నడభావులు ౨ కు	గుంటలు	౧౬
చాదభావులు ౩౨ కు	గుంటలు	౭౦
సోమేశ్వరునిగుడి ౧ కు ప్రాకారంసహా	గుంటలు	౪౫
యిండ్ల అడుగుల	గుంటలు	౭౬
అంతు	గుంటలు	౧౨౦౦.
తూర్పుకోటకు	గుంటలు	౨౫౦౦.

తపశీలు:—

ముత్తావారిగు(?)డిదగ్గర కృష్ణస్వామి గుడిప్రాకారం సహా	గుంటలు	౬౦
దక్షిణామూర్తిగుడి౧కు	గుంటలు	౧౦
కేశవస్వామిపెరుమాళ్లుగుడి ౧ కు	గుంటలు	౧౫
చంద్రశేఖర యీశ్వరుని గుడి ౧ కు	గుంటలు	౪౫
వినాయక దేవళం ౧ కు	గుంటలు	౧౦
కాళికాదేవిదేవళం ౧ కు	గుంటలు	౧౨
నడభావులు ౩ కు	గుంటలు	౩౨
చాదభావులు ౨౫ కు	గుంటలు	౧౧౦
యిండ్ల అడుగులు	గుంటలు	౨౨౦౬
అంతు	గుంటలు	౨౫౦౦
అంతుకోటలు ౩ కు	గుంటలు	౪౨౦౦.

గోపీనాథస్వామి ౧ కు	గుంటలు	౫
అగస్తీశ్వర దేవళం ౧ కు	గుంటలు	౫
కన్యకల దేవళం ౧ కు	గుంటలు	౩
దుర్గాదేవి దేవళం ౧ కు	గుంటలు	౪
కోట అగడత	గుంటలు	౮౧౯
అంతుసహా	గుంటలు	౫౦౧౯.

పేటలు:—

రాయపేట ౧ కు	గుంటలు	౩౫౦
కృష్ణాజమ్మపేట ౧ కు	గుంటలు	౫౦౦
వోబాజమ్మపేట ౧ కు	గుంటలు	౩౮౦
వెంగళాజమ్మపేట ౧ కు	గుంటలు	౫౫౦
వెంకమ్మపేట ౧ కు	గుంటలు	౫౭౦
దళవాయిపేట ౧ కు	గుంటలు	౫౨౦
చిక్కరాయలపేట ౧ కు	గుంటలు	౬౩౦
చిన్ననాయకునిపేట ౧ కు	గుంటలు	౩౭౦
నడిమిపేట ౧ కు	గుంటలు	౩౮౦
రంగపతిరాజు పేట ౧ కు	గుంటలు	౮౫౦
గుమ్మడికాయిపేట ౧ కు	గుంటలు	౧౮౦
గోపిదేవి పేట ౧ కు	గుంటలు	౨౦౦
అంతుపేటలు ౧౨ కు	గుంటలు	౫౪౯౦

పాళ్యాల వివరం:—

వెలుగోటివారిపాళ్యం ౧ కు	గుంటలు	౧౨౦౦
దామర్లవారిపాళ్యం ౧ కు	గుంటలు	౧౩౦౦
అండెవారిపాళ్యం ౧ కు	గుంటలు	౧౦౦౦
పాదరవారిపాళ్యం ౧ కు	గుంటలు	౧౪౫౦
అవుకువారిపాళ్యం ౧ కు	గుంటలు	౧౮౦
రావిళ్లవారి పాళ్యం ౧ కు	గుంటలు	౧౨౬౦

కూరపాడి అయప్పనాయని వారి
పాళ్యం ౧ కు గుంట ౩౧౦
పెంమ్మసానివారిపాళ్యం౧కు గుంటలు ౧౨౪౦
మాకరాజువారిపాళ్యం ౧ కు గుంటలు ౮౬౦
మల్లువారిపాళ్యం ౧ కు గుంటలు ౧౧౦౦
జిల్లెళ్లవోబిరాజుపాళ్యం ౧ కు గుంటలు ౯౪౦
జగదేవవారిపాళ్యం ౧ కు గుంటలు ౮౨౦
చిరిరాయలపాళ్యం ౧ కు గుంటలు ౭౯౦
తిరుమలతాతాచార్యులవారి పాళ్యం
౧ కు గుంటలు ౧౪౯౦
రాయలవారిపాళ్యం ౧ కు గుంటలు ౨౫౬౦
కుదపశాహువారిపాళ్యం ౧ కు గుంట ౧౨౧౦
నిజాముశాహువారి పాళ్యం ౧ కు
గుంటలు ౧౩౬౦
యేదులశాహువారిపాళ్యం౧కుగుంటలు ౧౧౫౦
పొత్తరాజు తింమ్మరాజుపాళ్యం
౧ కు గుంటలు ౩౫౦
మహారాడిగహాడిరాజాపాళ్యం ౧ కు
గుంటలు ౨౦౦
గొబ్బూరివారిపాళ్యం ౧ కు గుంటలు ౩౬౦
వాగలీటి వెంగమరాజు పాళ్యం ౧ కు
గుంటలు ౩౪౦
రాచవేడినాయకుని పాళ్యం ౧ కు
గుంటలు ౨౪౦
చెంజీవరదప్పనాయనిపాళ్యం ౧ కు
గుంట ౭౨౦
తంజావూరివారిపాళ్యం ౧ కు గుంటలు ౭౩౦
మదిరవారిపాళ్యం ౧ కు గుంటలు ౫౭౦
చివరంవారిపాళ్యం ౧ కు గుంటలు ౫౬౦

కాకంటివారిపాళ్యం ౧ కు గుంటలు ౭౮౦
సరహ(?)నాయకునిపాళ్యం ౧ కు
గుంటలు ౧౨౦
కలహరిగెవారిపాళ్యం ౧ కు గుంటలు ౨౧౦
ఘరంగివారిపాళ్యం ౧ కు గుంటలు ౩౫౦
వంందవారి పాళ్యం ౧ కు గుంటలు ౧౮౦
యింగిలీసువారిపాళ్యం ౧ కు గుంటలు ౨౧౦
శాయపనాయకునిపాళ్యం ౧ కు గుంటలు ౨౮౦
కొండ్డారెడ్డితింమ్మానాయని పాళ్యం
౧ కు గుంటలు ౭౩౦
వినుగొండ వెంగమనాయని పాళ్యం
౧ కు గుంటలు ౨౪౦
కందనూలు గోపాలరాజు పాళ్యం
౧ కు గుంటలు ౧౧౦
పెనుగొండ కోనేటినాయని పాళ్యం
౧ కు గుంటలు ౪౧౦
చిత్రకంటివారిపాళ్యం ౧ కు గుంటలు ౨౬౦
రత్నగిరివారిపాళ్యం ౧ కు గుంటలు ౨౫౦
పాపానాయనిపాళ్యం ౧ కు గుంటలు ౨౭౦
తిరుగొండ రామానాయునిపాళ్యం
౧ కు గుంటలు ౩౧౦
వీరలేటి అక్కప్పనాయని పాళ్యం
౧ కు గుంటలు ౪౮౦
యిక్కేరివారిపాళ్యం ౧ కు గుంటలు ౩౮౦
మయిసూరివారిపాళ్యం ౧ కు గుంటలు ౪౨౦
శ్రీపత్తిరాజువారిపాళ్యం ౧కు గుంటలు ౩౮౦
వేలూరుబొంమ్మినాయనిపాళ్యం ౧ కు
గుంటలు ౩౫౦

వెదురుగొండ రంగపనాయని పాళ్యం ౧ కు గుంటలు ౧౭౦
కృష్ణగిరివారి పాళ్యం ౧ కు గుంటలు ౩౧౦
యిదువారిపాళ్యం ౧ కు గుంటలు ౫౫౦
పాళెంబసవరాజువారిపాళ్యం ౧ కు గుంటలు ౩౬౦
గుంమ్మినాయని కరికబోయిని పాళ్యం ౧ కు గుంటలు ౨౮౦
వెకయోళరాల త్రింమ్మానాయుని పాళ్యం ౧ కు గుంటలు ౧౬౦
బాదకొండమనాయనిపాళ్యం౧కుగుంటలు ౧౮౦
కరికసంబాజీవారిపాళ్యం ౧కు గుంటలు ౧౫౦
వెటగిరికృష్ణనాయని పాళ్యం ౧ కు గుంటలు ౩౫౦
బురిగాలకృష్ణపనాయనిపాళ్యం ౧ కు గుంటలు ౨౭౦
అపడగోవిందదాసుపాళ్యం౧కుగుంటలు ౨౧౦
తోటపాళ్యం ౧ కు గుంటలు ౮౬౦
బండపాళ్యం ౧ కు గుంటలు ౩౦౦
మొనుగులపాళ్యం ౧ కు గుంటలు ౧౨౦
బెస్తపాళ్యం ౧ కు గుంటలు ౩౩౦
తాళ్లపాళ్యం ౧ కు గుంటలు ౧౨౦
కురత్తిపాళ్యం ౧ కు గుంటలు ౧౮౦
గొల్లపాళ్యం ౧ కు గుంటలు ౧౬౦
సోతప్పనిపాళ్యం ౧ కు గుంటలు ౩౦౦
కంసలపాళ్యం ౧ కు గుంటలు ౧౫౦
మంగిలపాళ్యం ౧ కు గుంటలు ౧౮౦
తుంమ్మలపాళ్యం ౧ కు గుంటలు ౩౦౦
సుంనపపాళ్యం ౧ కు గుంటలు ౨౧౦
అంచులపాళ్యం ౧ కు గుంటలు ౩౦౦
కుంమ్మరపాళ్యం ౧ కు గుంటలు ౨౪౦
మేదరపాళ్యం ౧ కు గుంటలు ౧౬౦
ఉవిటిపాళ్యం ౧ కు గుంటలు ౧౨౦
తోట్లగొరెలపాళ్యం ౧ కు గుంటలు ౪౭౦
గోసంగులపాళ్యం ౧ కు గుంటలు ౪౫౦
అంత్తుపాళ్యాలు ౭౭ కు గుంటలు ౪౦౧౫౦.
అంత్తుకోటలు, అగస్త్త, పేటలు,
పాళ్యాలు సహా గుంటలు ౫౧౮౫౯.

కరికాలచోళ మహారాజుల శాసనం

యన్. వెంకటరమణయ్య గారు,
యం. ఏ., పి. హెచ్. డి.

ఈశాసనము గుంటూరుజిల్లా పులవర్తి గ్రామమునందున్నట్లు లోకలు రికార్డ్సు సంపుటి ౨పుట ౩౭౮ ౧ లో జెప్పబడియున్నది. శాసనమంతయు, సంపూర్ణముగ వ్రాయబడలేదు. మనకులభించినది శాసన మధ్యభాగములోని శకలము; లోకలు రికార్డ్సులో వ్రాయబడియుండు ఇతరశాసనములందువలెనే నియందును తప్పులనేకములున్నవి. అందలి విషయము ముఖ్యమైనది; దక్షిణ హిందూస్థానముయొక్క చరిత్ర నిర్మాణమున కత్యంతోపయోగకారి. శకలమైనను, తప్పులకుప్పయైనను, పరిశోధక పండితులదృక్పథమునకు దాని నీడ్చుట మంచిదని తలచి ప్రచురించ నుద్యమించియుంటిని. ఇంతలో నామిత్రులు ప్రభాకరశాస్త్రిగారు, ఏకారణముచేతనో, ఈ శాసనపు ప్రతిబింబమును దెప్పించితినని చెప్పిరి. దానిని నాకెరవిమ్మని వారిని యాచించితిని. నామీదవారికి గల విపులాభిమానముచే దానిని నాకొసంగిరి. ప్రతిబింబమును చదివితిని. కొన్ని సందేహములు కలిగినవి. నామిత్రులు సోమశేఖరశర్మ గారు నాతో దానిని చదివి సంశయములను దొలగించిరి. ఇట్లు ప్రభాకరులు సోమశేఖరులు సహాయులుకాగా, ఈ శాసనశకలమునందలి తప్పులను దిద్దుకొంటిని. వారికి నానమస్కారశతములను సమర్పించి కృతజ్ఞుడననుచున్నాను.

శాసనకాలము:

"కరికాలచోళ మహారాజుల శాసనం" అని లోకలు రికార్డ్సులో వ్రాయబడియున్నను, ఇది ఆమహారాజు శాసనముకాదు; ఏలన; కరికాలుడు క్రీ.శ.౭వ శతాబ్దమునకు ముందటివాడు; క్రీ. శ ౭వ శతాబ్దిమధ్య రేనాడుపై ప్రభుత్వముజేసిన పుణ్యకుమారుడను రాజు తాను కరికాలునివంశమున జనించినట్లు చెప్పుకొనియున్నాడు[1]; తమిళపరిశోధకులు ఈకరికాలునికాలము క్రీ. శ ౧, ౨ శతాబ్దముల నడుమనని నిర్ధారణచేసియున్నారు. లిపివైఖరిని బట్టి చూడ పులవర్తిశాసనము క్రీ. శ ౧౧వ శతాబ్దమునకు ముందటిదికాదని తోచుచున్నది. కావున ఇది కరికాల మహారాజు శాసనము కాజాలదు. మఱియెవ్వరిదో? వెలనాటి ప్రభువులదని శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రిగారన్నారు; కాని అది పొరపాటు. వారుతెప్పించిన ప్రతిబింబము వెలనాటి ప్రభువుల శాసనపు ప్రతిబింబముతో కలసి వచ్చుటచేతను, లిపియొక్కరీతిగ నుండుటచేతను, ఆద్యంతములు లేని ఈశాసనపుతునుక, పై వెలనాటిప్రభువుల శాసనఖండమను భ్రమ వారికికలుగుట కవకాశముకలిగినది. వెలనాటిరాజుల శాసనములలో కరికాలుని వృత్తాంతము వచ్చుట కవకాశము లేదు. ఏలన,వారు చోళులుగారు; పరిశుద్ధాం

---

1. E. I X I. P 337.

ధ్రచతుర్థకులజులు. వారి శాసనములలో కరికాలప్రస్తావన మెచ్చటను గాన్పించుటలేదు. కావున మనశాసనఖండము వెలనాటిరాజులది కాదు. మఱియెవ్వరిదన్న, ఆకాలమున నే గుంటూరు సీమయం దచ్చటచ్చట సామంతులుగను స్వతంత్రప్రభువులుగను, రాజ్యములు సేయుచుండిన తెలుగుచోడరాజులదిగ నుండవలయును. ఈతెలుగు చోడరాజులు, కరికాలునివంశజులమని చెప్పుకొనిరి. కావున, శాసనములయందు వారు తమ వంశమునకు మూలపురుషుడగు, కరికాలుని ప్రశంసించుట యుచితమే. ఇట్టి ప్రశంస ప్రచురింపఁబడిన ఆంధ్రచోళశాసనములం దన్నిటియందునుగాన్పించుచున్నది. మఱియు, కరికాలచోళ త్రిలోచనపల్లవుల వైరకథ, ఆంధ్రచోళశాసనములయందుదప్ప, మఱియెచ్చటను వర్ణింపఁబడియుండలేదు. పైకారణములవల్ల, ఈపులవర్తి శాసనశకలము. క్రీ. శ ౧౧వ శతాబ్దమునాటి యాంధ్రచోళరాజులదని నిర్ధారణ సేయుచున్నాను.

శాసనవిషయము:—

చంద్రమౌళియొక్క పాదపద్మమునందలి భృంగమగు కరికాలుడు ఇక్ష్వాకుని (?) వంశమునబుట్టెను. ఆరాజు, ఈశ్వరుని ఆరాధించి, సర్వసంపదలను సమృద్ధిపఱచుటకై స్వర్ణవృష్టిని కురిపించెను. త్రినేత్రపల్లవుడను నృపుని గర్వితునిగా నెఱింగి, వాని ఫాలలోచనమును భగ్నముచేసెను. భోజుడనురాజుచే సూర్యుని కర్పితములైనమాడులర్ఘ్యపాత్రలను సూర్యుని కడకు బోనీయక ఆకాశమున నాపి భోజుని దాసునిగ జేసెను. ఇక్ష్వాకువంశ ప్రభువులకు రాజధానియు, మనుష్యులకు శుభావహాయు నగు అయోధ్యనుండి బ్రాహ్మణాదులగు నాల్గు వర్ణములవారిని కొనివచ్చి పల్లవరాజు దేశమునందు రాష్ట్రములను, నగరములను, యిచ్చి శ్రీ పర్వతచ్ఛాయ యందు ప్రతిష్ఠించెను. అచ్చట తనపేరట లింగప్రతిష్ఠచేసెను.

విమర్శ:—

కరికాలుడు, చిరకాలముక్రిందట చోళదేశమున రాజ్యముచేసిన ప్రభువు. తొలుదొల్త నితని రాజధాని కావేరి తీరమున ప్రస్తుతపు తిరుచినాపల్లికి పశ్చిమమున మైలు దూరమున నున్న ఉరయూరు. విదేశ వాణిజ్య సౌకర్యార్థమై కావేరి ముఖద్వారముకడనున్న పుహారు లేక కావేరి పూంబట్టినమును కరికాలుడు రాజ్యమునకు ముఖ్యస్థానముగ జేసెను. ఇతడు దిగ్జేత. పాండ్య కేరళ సింహళములను జయించి ఆదేశపు ప్రభువులను దాసులనుగ జేసుకొనెను. ఇంతేకాక సింహళవాసులను వేనవేలుగ గొనివచ్చి కావేరికి వేలగట్టు వెట్టివాండ్రనుగ జేసెను. రాజుల నెత్తిపై తట్టలుపెట్టి మట్టి మోయించెనట! ఉత్తరదేశమును హిమాచలమువరకును జయించి ఆకొండసానువులపై చోళరాజపతాకములను జెక్కించెనట!

ఈవిషయములన్నియుఁ ద్రమిళపరిశోధకుల గ్రంథములనుండి సంగ్రహింపఁబడినవి. ఆంధ్రకావ్యములయందును ఇట్టి వర్ణనలే కన్పడుచున్నవి. తిక్కన్నగారిట్లనుచున్నారు:

శా. చేసేతం బృథివీశు లందఱకొన గా
శీసింధుత్తోయంబులన్
జేసెన్ మజ్జనముల్ గుటుంబున హరిం
చెం బల్లవోర్వీశు ను
ల్లాసం బందగ ఫాలలోచనము
లీలం గట్టెఁ గావేరి హే
లాసాధ్యాఖిలదిఙ్ముఖుండు కరికా
లక్ష్మావిభుం డల్పుఁడే[1].

ఈవిషయములే విపులముగ నవచోళ చరిత్ర[2]యందు వర్ణింపబడినవి. ప్రస్తుతము నిచ్చట విమర్శింపబడు శాసనము మనకు పైవిషయములను జెప్పుట గాదే కాక కొన్ని క్రొత్తవిషయములను తెలియ జేయుచున్నది. శాసనమువల్ల మనకు దెలియువిషయములు:

(1) కరికాలుడు గొప్పశివభక్తుడు. ఈతని భక్తివిశేషమును ద్రావిడశైవ గ్రంథములు కొనియాడుచున్నవి. ఆంధ్రశైవులుగూడ నీత డుశివునకు నచ్చిన భక్తుడనియే తలంచుచున్నారు. పండితారాధ్యచరిత్ర నవచోళచరిత్రలయం దీతనిభక్తిప్రభావములు కీర్తింపబడినవి.

(2) సర్వసంపదల సమృద్ధికై స్వర్ణవృష్టిని కురిపించెను. ఇది చరిత్రకు అందనివిషయము.

(3) త్రినేత్రపల్లవుడు గర్వితుడగుటచే నెఱింగి వాని ఫాలలోచనమును భగ్నముజేసెను. ఈవిషయమే నిర్వచనోత్తర రామాయణమునందు "హరించెం బల్లవోర్వీశు నుల్లాసం బందగ ఫాలలోచనము" అను వాక్యముచే సూచింపబడినది. ఇతనికి ముక్కంటి కాడువెట్టియను మారుపేరు గలదు. ఈయుదంతము పాల్కురికి సోమన్న పండితారాధ్యచరిత్రయందును గలదు.

"ఏల యిట్టివి వేయు నెన్న ముక్కంటి
కాళ్[డు] వెట్టియటన్న గణనాథుఁ డొకడు
* * * *
మేదురభక్తిమై మించి లోకముల
నాది సాక్షాత్త్రినయనుండని నుడువ
కరికాలచోడుఁడన్ గణనాయకుండు
* * * *
విభ్రమలీలఁ గావేరిఁ గట్టుచును
ముట్టిన మహిమమ్మ ముక్కంటి కాడు
వెట్టి నాకావేరి వెట్టికిఁ బిలువ
ముక్కంటి వాడేల మును వెట్టిచేయు
ఇక్కంటివానికి నేజేయ ననుడు;
ఇచ్చినవాఁ డెవ్వఁ డీనేత్రమనుచు
నచ్చుగా ముక్కన్ను నతనిరూపంబు
మునుగల వ్రాయించి మొగిఁ దనకాలి
యుగుటంబున నట యొత్త ముక్కంటి
కాళ్[డు] వెట్టి నొసటి కన్నటువగుల
కాళ్ వెట్టిన యహంకారం బడంగ.[3]

ఈకథను విపులముగ నెఱుగ దలపుగలవారలు నవచోళచరిత్రను జదువవలయును. ప్రతియాంధ్రచోళశాసనమునందును "చరణసరోరుహవిహితవిలోచన త్రిలోచన ప్రముఖాఖిలపృథ్వీశ్వర కారిత కావేరీతీర కరికాలకుల రత్నప్రదీప" యను వాక్య మీకథనే సూచిం

1 నిర్వ. ఉ. రా
2 ఆంధ్రపత్రిక ఆఫీసు ప్రకటన.
3 పండితారాధ్యచరిత్ర: ప్రక. 4

మూచున్నది. ఇదే కొణిదెనలోని ఒప్పిలిసిద్ధి శాసనమున నించుక విపులముగ స్మరింపబడినది.

1. కావేరిదరులు గట్టగ
వేవేపల్లవుడు దనదు వెట్టికి రామిం
దా వానినుదుటి కనువో
గా వడిం గరికాలవిభుండు గాలందుడిచెన్[1].

ఇట్టివి శాసనములయందు పలువోట్ల గాన్పించుచున్నవి. వీనివల్ల కరికాలుడు త్రినేత్రపల్లవుని జయించెననుట నిశ్చయమనితోచుచున్నది. ఈత్రినేత్రపల్లవు డెవ్వడు? ఈవిషయమును గూర్చి ప్రత్యేకించియొకవ్యాసమును వ్రాయవలసి యున్నది. గ్రంథవిస్తరభీతిచేతను, సందర్భ మిది కాకపోవుటచేతను, ఇచ్చట సూక్ష్మముగ నాతని విషయము వచించి విరమించుచున్నాడను.

ఇతడు పల్లవుడు; కంచిరాజు. పూర్వపశ్చిమసముద్రములకును, కృష్ణా కొల్లడములకును మధ్యనున్న దేశము నేలినప్రభువు. చాళుక్యవంశమునకు మూలపురుషుడగు విజయాదిత్యుడితనితో పోరి సమసెను. ఇతడు శైవమతాభిమాని. అనేక శివాలయములను నిర్మించెను. శూద్రుల అర్చకత్వమును దొలగించి బ్రాహ్మణుల నర్చకులనుగజేసి వేదశాస్త్రవిహితముగ శివార్చనను నడపెను. జైనబౌద్ధమతములను నాశముచేసెను. జైనవసతులను, బౌద్ధవిహారములను పడగొట్టించెను. బ్రాహ్మణమతముద్ధరించెను. దక్షిణదేశమున ఆర్యనాగరకతను ప్రవేశపెట్టి దేశమును బర్బరాక్రాంతమును గాకుండ జేసెను. ఆర్యావర్తమునుండి బ్రాహ్మణులను, బ్రాహ్మణేతరులను బిలిపించి అగ్రహారములను, భూములను ఇచ్చి వారు దక్షిణాపథమున శాశ్వతముగ నుండునట్లు చేసెను. అడవులను నరికించి గ్రామములను, పట్టణములను నిర్మించి వానిని వాసయోగ్యములుగ జేసెను. కొంతకాల ఇతనికి కరికాలునితో వైరము పొసగెను. పరాజితుడై కప్పము నిచ్చెను. కంచిరాజ్యము చోళుల స్వాధీనమైనది. వారు దక్షిణాగ్రమండలము నాక్రమించుకొనిరి. రేనాడు, పాకనాడు మొదలగు సీమలు ఆంధ్రచోళుల కున్కీపట్టులాయెను. త్రిలోచనుడు ధరణికోట రాజధానిగా గుంటూరుమండలమును పాలించుచుండెను. శాసనములలోను, వాఙ్మయములలోను, లోకల్ రికార్డులలోను ఉన్నకథలలోని అద్భుత చిత్రములను దొలగించిన దొరకు చారిత్రకసంబంధవిషయ మింతియే.

ఇట్లు త్రినేత్రుని సర్జించి, యతనిరాజ్యమున విశేషభాగమును కరికాలు డాక్రమించుకొనెను. కృష్ణకు దక్షిణముననున్న సర్వదేశములకును చక్రవర్తి యాయెను.

[1]భోజుని జయించి దాసునిగ జేసుకొనెను.

ఒప్పిలి సిద్ధకొణిదెన శాసనమునందు ఈ విషయము సంస్మరింపబడియున్నది.

"ఇనుపాదము లచ్చెరుంపగ
జనుభోజుని యర్ఘ్యమంత్ర జలపాత్రలుదా
వినువీథి నాగబంచెను
ఘనముగదనయానవాడిచె కరికాలుడిలన్[2]."

ఈభోజుని కథ కరికాలుని మాహాత్మ్యమును దెలియజేయు అద్భుతవిషయములో మునిగియున్నది. మహాత్వసూచకములగు అమా

1. S. I. I. Vol VI.

ను చర్యలవలె భోజుని కథయు, చరిత్రరచనమున విసర్జనీయమా? అట్లనుకొనిన భోజుడే మిథ్యాపురుషుడగును. వితర్కమున కవసరముండదు. అటుగాక చారిత్రాత్మకుడగు వ్యక్తియని తలచితిమేని ఎవడాతడను ప్రశ్న కేడము గల్గుచున్నది. ఆకాలము (అనగా క్రీ. శ. 3,4 శతాబ్దముల మధ్యయుగము) నందలి, శాసనములందుకృష్ణదక్షిణభూములనేలిన రాజులలో భోజుడనురాజు గాని, తన్నామాంకిత మగు రాజవంశముగాని పొడకట్టదు. కృష్ణదాటిన దక్కనుపీఠభూమిపై వాకాటకరాజవంశ మొకటి గాన్పించుచున్నది. ఆంధ్రులకు వెనుక దక్కనుపీఠభూమిపై సామ్రాజ్యపదము నార్జించి, క్రీ.శ.4,5 శతాబ్దములలో మహావైభవముతో నేలిన వంశమిది. వాకాటక రాజకుటుంబమునకును, సకలోత్తరాపథనాథులగు గుప్తచక్రవర్తులకును బాంధవ్యముగలదు. ఇట్లు నేగ నేలిన విఖ్యాతవంశమునకును వాకాటకులకును. ఈవాకాటకరాజ్యజన్మస్థానము విదర్భ. విదర్భ భోజులకు పుట్టినిల్లు. భోజయను పదము జాతిని సూచించునది. 'యదువృష్ణిభోజుల' నామములందరును గుర్తెరింగినవే. భోజులరాజు భోజరాజు. సంగ్రహముగ భోజుడు వాకాటక దేశము భోజదేశమనియు, వాకాటక రాజు భోజరాజనియు, గీర్వాణవాఙ్మయము దెల్పుచున్నది. కావున, ఈశాసనపుభోజుడు చరిత్రాత్మకవ్యక్తియేని, అతడు విదర్భ దేశపురాజై యుండవలయును. పల్లవుల దండయాత్రలు గుప్తసామ్రాజ్యమును విచ్ఛిన్నము సేయువఱకును వాకాటక రాజ్యమును జెడక నిలిచినది. తదనంతరము రాజ్యవిప్లవము జరిగినది. దేశమంతయు, సంక్షోభము నందినది. క్రీ. శ. ౬వ శతాబ్దారంభమునందే పూర్వవాకాటకరాజ్యమున నల చళుక్యాదులగు నూతన రాజవంశములు దలలుపైకెత్తినవి. కరికాలుడు భోజుని గెల్చి యుత్తరాపథముపై దండెత్తిపోవుట నిక్కమేని వాకాటకుల యంత్యదశయందు, అనగా, క్రీ. శ. ౬వ శతాబ్దారంభముననో, ఇంచుక తత్పూర్వముననో యాకార్యములను జేసియుండవలయును.

(5) అయోధ్యనుండి బ్రాహ్మణులు మున్నగు నాలుగు వర్ణములను తోడ్తెచ్చి శ్రీపర్వతచ్ఛాయయందు పల్లవరాజురాజ్యమున పట్టణములను, గ్రామములను, వారికిచ్చి తగిన యేర్పాట్లను జేసెనట! ఇది పైవిషయమును బోలి నూతనమైనదే. ఒకానొక శాసనము[1] చోళు లయోధ్య నుండి దక్షిణమునకు వచ్చి రాజ్యనిర్మాణమును జేసుకొనిరని తెలుపుచున్నది. ఇది విశ్వసనీయమగునా? అగునేని కరికాలుడు అయోధ్యనుండి బ్రాహ్మణులనే కాక తదితరవర్ణములవారినిగూడ దోడ్తెచ్చుటకు గారణము దెలియుచున్నది. శ్రీప్రభాకరశాస్త్రిగారు చోళులు ఆద్యము దక్షిణాపథస్థులుగారనియు, ఉత్తర దేశమునుండి వచ్చిరనియును జెప్పియున్నారు; నిజమేమో! భావి పరిశోధనమువల్ల సత్యము తేలగలదు.

(౬) కావేరికి వేలనుగట్టుట సుప్రసిద్ధవిషయము. దీనిపై వ్యాఖ్యాన మవసరము లేదు.

1. జర్నల్. ఆఫ్. ఇం. హి. Vol, VI.
2. S. I. I. VI, 628.

ఈశాసనము శకలమైనను కరికాలుని గురించి నూతనవిషయములను దెలియజేయు చున్నది. కాన, చరిత్రరచయిత కిది మిక్కిలి యుపయోగకారి. ఇంకను లోకలురికార్డుల వల్ల కరికాలుని చరిత్రము గొంత తెలియు చున్నది. ఇతడు ప్రజలసౌఖ్యమునకై పాటు పడిన మహారాజు. దేశమును వెల్లువయందు మునుగనీయక కావేరికి దరులుగట్టు టయింతకు ముందే తెల్పితిని. ఇంతేకాక అడవులను నరికించి పురములను గ్రామములను నిర్మించెను. నాగరకులగు ఆర్యజాతులవారిని దోడ్తెచ్చి దేశమునుండి బర్బరత్వమును వెడలనడచెను. ఎన్నియో అగ్రహారములను బ్రాహ్మణుల కొసగెను. లెక్కలేని దేవాలయములను కట్టెను. వ్యవసాయాభివృద్ధికై చెరువులను త్రవ్వించెను. నదులకు ఆనకట్టలు గట్టి కాలువలద్వారా నీటిని తెచ్చి చెరువులను నిండించెను. అరణ్యభూములు వ్యవసాయమునకనుకూలములగువఱకును పన్ను నడుగక రైతులకు ఉచితముగ నిచ్చెను. పిమ్మట పన్నుల నేర్పరచెను. నూతనగ్రామము లభివృద్ధికిరాగా రాజ్యపాలనసౌకర్యమునకై వానిని నాడులుగ విభజించెను. ఇట్లు ప్రజాభివృద్ధికై యీమహారాజు పలువిధముల పాటుపడెను. ఇట్టిమహోపకారిని ఆంధ్రులు మరచుటెట్లు? కావుననే దత్తమండలవాసు లాతని నిప్పటికిని స్మరించు చున్నారు. తిక్కన్నగా రన్నట్లు, "కరికాల త్కూర్మివిభుండల్పుడే!"

శాసనమూలము

౧. తద్వంశజాతో కరికాలచోడః, శశాంక భృత్పాదపయోజభృంగః.

౨. సవర్ణసంపత్సమృద్ధ్యర్థం స్వర్ణవృష్టి తథా కరోత్, బాధామృడం సమారాధ్య రాజా రాజతరా మవత్.

3. త్రినేత్రపల్లవం భూపం కృత్వాగవినాశ మాజ్ఞయా, తస్యాంబకం లలాటస్థంభగ్నం కృత్వా వ్యరాజత.

౪. భోజప్రాజాప్యసాత్రాణిత్రీణిసూర్యాణి పీఠానిచ, నిజాజ్ఞ ఘూంబరస్థాని చక్రే తం దాసవన్నృపం.

౫. సహ్యపాదోద్భవాం దేవీం కావేరీం చోడమండలే, బద్ధ్వా చోడమహీపాలో రరక్ష వసుధా మిమాం.

౬. ఇక్ష్వాకువంశజాతానాం నృపాణాం నగరీశుభా, శుభావహా మనుష్యాణా మనోధ్యా రాజతే సదా.

౭. తత్రస్థాన్ బ్రాహ్మణాదీంశ్చ చతుర్వర్ణసముద్భవాన్, నీత్వాపల్లవరాజశ్చ రాష్ట్రాణినగరాణిచ.

౮. దత్త్వా శ్రీపర్వతచ్ఛాయె ప్రతిష్ఠామకరోద్బు [వి*] [త్ర*] లింగప్రతిష్ఠాప్య, స్వనామ్నా పల్ల.....................

1. S. I. I. VI, 651.

విభవసంవత్సర పుష్యమాస భారతినుండి పునర్ముద్రితము.

ధాన్యకటకము-కొప్పెరుఞ్ జింగఁడు

డాక్టరు యన్. వెంకట రమణయ్య,
ఎమ్.ఏ., పి హెచ్.డి.

గుంటూరుజిల్లాయందలి అమరావతి యను గ్రామమునుండి తేబడిన శాసనమొకటి చెన్నపురి వస్తుప్రదర్శనశాలయందున్నది. ఇది పల్లవవంశీకుడైన సింహవర్మ యను రాజుచే వేయింపఁబడినది. అందు తన పూర్వికులను సింహవర్మ యిట్లు వర్ణించుకొని యున్నాడు:

> మహేన్ద్రవర్మేతి తతః క్షితీశః
> శూర స్తతో జాయత సింహవర్మా
> తతో౽ర్కవర్మా తదనూగ్రవర్మా
> శ్రీసింహవిష్ణో రథ నన్దివర్మా.
> అనేక రాజన్య శిరోమణిప్రభా
> విభాసితకల్పాయిత శాస్త్రవరాస్థితిః
> ససింహవర్మా సమభూద్యశస్వతే
> హయద్విపాష్టా దశలక్షకోజనైః.

తరువాత మహేన్ద్రవర్మ రాజాయెను. అతనికి శూరుఁడగు సింహవర్మ పుట్టెను. పిమ్మట అర్కవర్మయు, ఉగ్రవర్మయు, శ్రీ సింహవిష్ణునకు (పుత్రుడైన) నన్దివర్మయు (రాజులైరి). అనేకరాజుల కిరీటములలోని మణులయొక్క కాంతులచే వెడలగొట్టబడిన చీకట్లుగల సభాస్థానము గలవాడును, పదునెనిమిది లక్షల గజతురగపదాతులకు నాథుడని ప్రజలచే పిల్వబడువాడును అగు సింహవర్మ పుట్టెను.[1]

పై వంశవృక్షములోని రాజులకున్న సంబంధము సంపూర్ణముగ వర్ణింపఁబడి యుండలేదు. మహేన్ద్రవర్మ పుత్రుఁడు సింహవర్మ, సింహవిష్ణుని పుత్రుడు నన్దివర్మయని మాత్రము తెలియుచున్నది. తక్కిన రాజులకును వీరికిని, వారిలో నొండొరులకును గలిగిన సంబంధమెట్టిదో తెలియరాదు. ఈపల్లవవంశమెప్పటిది?

మహేన్ద్రవర్మ

సింహవర్మ
⋮
అర్కవర్మ
⋮
ఉగ్రవర్మ
⋮
సింహవిష్ణువు
|
నన్దివర్మ
⋮
సింహవర్మ

ఈ రాజులు ఎచ్చట ప్రభుత్వము చేసిరి? అను నీప్రశ్నలకు తృప్తికరమైన సమాధానము జెప్పుటకు సాధ్యము కాదు. తగినంత సామగ్రి లేదు. అట్టిసామగ్రి పరిశోధనవల్ల బయల్పడునందాక నిశ్చయ మిదియని ఖండితముగ జెప్పుటకు వీలు లేదు. అయినను దీని పూర్వోత్తర మిట్టిదని మనకు లభించియుండు శాసనసామగ్రి నాధారపరచుకొని యూహించుటకు అవకాశము గలదు.

ఇతర శాసనములయందు వర్ణింపబడిన పల్లవవంశములకును దీనికి నేలాటిసంబంధమును గన్పించదు. ఇందలి పేర్లు పల్లవుల సంస్కృత శాసనములలోని పేర్లను బోలియున్నవి. ఈ శాసనము వేయించిన సింహవర్మ అతని ప్రభుత్వస్థాన మేదో, కాలమెప్పుడో చెప్పుట కష్టసాధ్యమైనపని. అందువల్లనే పరిశోధక పండితశ్రేష్ఠులగు హూల్ట్జుగారు "చరిత్రనిర్మాణమున ఇది మిక్కిలి జాగరూకతతో నుపయోగింప దగిన"దని[2] సూచించియున్నారు. ఈవాక్యము ననుసంధించుకొని పరిశోధకులు దీనివిషయమై మౌనమును వహించియున్నారు. ఈ శాస

1 S. I. I. vol. I.

2 S. I. I. vol. I.

న ప్రదాతయగు సింహవర్మ చరిత్రమును సాధ్యమైనంత వఱకు దెలిసికొనుట యావశ్యకము.

లిపిస్వభావమును బట్టి, ఈశాసనకాలము క్రీ. శ. ౧౧౦౦ గ నుండునని హుల్ట్ష్‌గారు నుడివియున్నారు. ఇంక నూటయేబది యేండ్లకు దరువాతిదని నా యభిప్రాయము. కాకతి గణపతిశాసనముల లిపియు దీని లిపియు, ఇంచుమించుగ నొక్కటిగనె యుండుటచే, ఇవి రెండును నేక కాలపువై యుండవలయునని తలంచుచున్నాము. కావున సింహవర్మయు క్రీ. శ. ౧౨౫౦ వ సంవత్సర ప్రాంతపు వాడేనని యూహ.

శాసనమున అతడు తన్నుగురించి యిట్లు చెప్పుకొనియున్నాడు. ఒకానొకప్పుడు సకలమాండలికులును, సామంతులును, యోధవీరులును, ముందటను, పిఱుందను, ఇరుపార్శ్వములను గొలిచిరాగ, దిగ్విజయార్జితమగు స్వకీర్తిని సుమేరుపర్వత శిఖరమున స్థాపించుటకై యచ్చోటికి జనియెను. మరలివచ్చునప్పుడు భాగీరథీగౌతమీ కృష్ణలనుదాటి ధాన్యఘటమను నగరమున వీతరాగభట్టారకుని బొడగాంచెను. చూచి, కుతూహలముతో క్షేత్రరక్షణియుక్తాధిదేవతలను సవినయుడై సమీపించి నమస్కరించి ధర్మోపన్యాసమును వినెను. 1

ఇందువల్ల సింహవర్మను గురించి మనకు ఈక్రింది విషయములు దెలియుచున్నవి:—

౧. అతడు అనేకులగు సామన్తుల చేతను, మాండలికుల చేతను ఊడిగము సేయించుకొను స్థితియందున్నవాడు.

౨. దిగ్విజేత; పరాక్రమశాలి; స్వకీర్తిని మేరుశిఖరమున నెలకొల్పుటకై దక్షిణమునుండి యుత్తరదేశమునకు బోయినవాడు.

3. ఆంధ్రుడు గాడు. ఆంధ్రుడైన ధాన్యఘటనగరమున వీతరాగ భట్టారకు డుండుట అప్పటివఱకును దెలియకుండుట సంభవింపదు.

౪. ఇంతియగాక, అతడు ద్రవిడదేశస్థుడని సూచనలు శాసనమునం దున్నవి. ధాన్యకటమును ధాన్యఘటమనియు; ధాన్యకటకమును ధాన్యఘటకమనియు వ్రాసియుండుట సింహవర్మయొక్క ద్రావిడత్వమును సూచించుచున్నది. హుల్ట్ష్‌గారన్నట్లు "'క' కుబదులు "ఘ"ను వ్రాసినందుకు రెండచ్చులమధ్య వచ్చు పరుషములను సరళములుగ నుచ్చరించు ద్రావిడాచారమే కారణముగ నుండవలయును". 2 పై చర్చవల్ల తేలిన విషయము: సింహవర్మ ద్రవిడదేశస్థుడగు పల్లవరాజు, అనేక సామన్తులును, మాండలికులును అతని సేవించుచుండిరి. గొప్పసైన్యముతో నానాదేశములను జయించి స్వకీర్తిని మేరువుపై స్థాపించుటకై యుత్తరదేశమునకు పోయెను. మరలివచ్చునప్పుడు కృష్ణనుదాటి ధాన్యఘటమున వీతరాగ భట్టారకునికడ ధర్మోపదేశమును బొంది ప్రస్తుత శాసనమును శిలాస్తంభముపై జెక్కించి నిలిపెను. ఇతడు క్రీ. శ. ౧౩ వ శతాబ్దమునం దున్నవాడు.

ఇక ద్రావిడదేశమును క్రీ. శ. ౧౩ వ శతాబ్దమున పాలించిన పల్లవరాజులెవ్వరో, వారియందు సింహవర్మయనువాడు కలడేమో విచారింపవలసి యున్నది. ఆ కాలపు శాసనములను బరిశోధించి చూడగా నప్పుడు ద్రవిడదేశమున కావేరికి ఉత్తరభాగమున తిరుకోవిలూరు ప్రాంతములయందు పల్లవరాజులు రాజ్యము సేయుచున్నట్లు తెలియవచ్చుచున్నది. ఈదేశమునకు అప్పుడు చేదిదేశమని పేరు. దీనిపై కాడవులనబడు పల్లవరాజుల ప్రభుత్వము సాగుచుండెను. వీరియందు ముఖ్యులు ఇద్దరు. వీరిద్దఱును కోప్పెరుఞ్జింగ నామధారులు. ఈ మాటకు అర్థము ఏమన: కో=రాజు; పెరుఞ్=పెద్ద సింగ=సింహ. కావున, కోప్పెరుంజింగడన్న మాటకు రాజు పెద్ద సింగడని కాని, పెద్దరాజు సింగడనికాని యర్థము చెప్పుకొనవచ్చును. మహారాజసింహయను దీని సంస్కృతరూపము శాసనములయందు గాన్పించుచున్నది. ఇది అరవమాటకు సరియైన తర్జుమా కాదు. మహాసింహరాజయనిగాని, రాజమహాసింహ యనిగాని యుండవలయును. 'సింహ' యనునదియే పేరనుటకు శాసనములలోని 'పృథుసింహస్య శాసనం' అనువాక్యమే నిదర్శ

1 S. I. I. vol. I.

2 S. I. I. Vol. I.

నము. అమరావతిలోని శిలా స్తంభ శాసనకర్తయగు సింహవర్మయే ఈ కొప్పెరుఞ్జింగలలో నొక్కడని మా యభిప్రాయము. కావున వీరి పుట్టుపూర్వోత్తరముల నించుక యారయవలసి యున్నది.

౨

క్రీ.శ. ౧౩ వ శతాబ్దమున దక్షిణదేశముపై నిరంకుశప్రభుత్వము సేయుచున్న చోళచక్రవర్తుల పరాక్రమము సన్నగిలుటచేత వారి సామ్రాజ్యము క్షీణింప దొడగెను. సామంతరాజులును, మాండలికులును స్వతంత్రులగుటకు ప్రయత్నములు సేయనొడగిరి. క్రీ. శ. 1177 మొదలు క్రీ. శ. 1215 పర్యంతము రాజ్యముచేసిన ముమ్మడి కులోత్తుంగుని కాలముననే ఈ క్షీణదశ యారంభమయ్యెను. తదనంతరము చోళసింహాసన మధిష్ఠించిన మూడవ రాజరాజు (క్రీ. శ. ౧౨౧౬--౧౨౪౨) కాలమున మండలాధిపులు చక్రవర్తి కెదురుతిరిగి కయ్యము సేయనొడగిరి. వారిలో ముఖ్యులు (౧) పాండ్యరాజులు: మారవర్మ సుందరపాండ్యుడు, జటావర్మ సుందరపాండ్యుడు. (౨) చేది (ఇప్పటి ఉత్తర ఆర్కాడు) దేశముపై ప్రభుత్వము సేయుచుండిన కాడవ వంశజులగు పల్లవరాజులు: అళగియశీయ-కొప్పెరుంజింగడు, మహారాజసింహ-కొప్పెరుంజింగడు. (3) కార్వేటి నగరసమీపభూముల నేలుచుండిన పల్లవ వంశజులగు సాంబువరాయలు. (౪) నెల్లూరు కడపమండలములపై, విక్రమసింహపురమును రాజధానిగ జేసుకొని, రాజ్యముసేయుచుండిన ఆంధ్రచోడరాజులు: మొదటితిక్కరాజు, రెండవమనుమసిద్ధి. వీరందరును స్వాతంత్ర్య స్థాపనమునకును, సామ్రాజ్యపదమును బొందుటకును చోళరాజుతో నిరంతరము యుద్ధము సేయుచుండిరి. ఇట్లు పోరు సామంతరాజులు తమయందు తమకు ఐకమత్యము లేక యొండొరులతో పోరజొచ్చిరి. తత్కారణమున కొందఱు చోళుని ధిక్కరించి చివ్వకు బిల్వ తిక్కనవారాతనికి బాసటగ నిల్చి పోరుచు, చోళస్థాపనాచార్యయను బిరుదును ధరింప మొదలిడిరి.

ఇంతియకాక నెల్లూరు చోడరాజ్యమునకు ఉత్తరమున కాకతీయరాజ్యము ప్రబలమగుచుండెను. మహాపరాక్రమశాలియైన గణపతి దక్షిణదిశయందు తనరాజ్యమును విస్తరింపజేయుటకు తగిన ప్రయత్నములు సేయుచుండెను. చోళసామ్రాజ్యమునకు పశ్చిమమున కర్ణాటదేశమున హొయసళరాజ్యము ఉన్నతస్థితియందుండెను. ఈ కర్ణాటరాజులకు చోళచక్రవర్తులతో బంధుత్వమేర్పడెను. రెండవ నరసింహుని పుత్రికను మూడవరాజరాజు వివాహమాడెను. కావున దుర్బలుడైన తన యల్లుని రక్షించుటకై కర్ణాటభూపాలుడు చోళరాజ్యాంతరంగిక విషయములయందు జోక్యము గలిగించుకొనవలసివచ్చెను. కాలక్రమమున చోళరాజ్యమునందు కొన్ని మండలముల నాక్రమించుకొని, కర్ణాటరాజులు చోళదేశముననే నూతనరాజధానిని నిర్మించుకొని రాజ్యము సేయనొడగిరి.

చోళరాజ కుటుంబమున అంతఃకలహము లతిశయింప, సింహాసనమునకై చోళరాజపుత్రు లొండొరులతో పోరాడనారంభించిరి. ఈ పోరాటము మొదటి కులోత్తుంగుని నాడే యంకురించెను. మూడవ కులోత్తుంగుని సింహాసనారోహణము దాయాదులను జయించిన పిమ్మటనే జరిగినట్లు తోచుచున్నది. మూడవ రాజరాజును సింహాసనమునుండి దిగువకు లాగి మూడవరాజేంద్ర చోళుడు సింహాసనమును స్వయ మధిష్ఠించెను.

ఇది క్రీ. శ. 13 వ శతాబ్దమునందలి చోళరాజ్య పరిస్థితి. ఈ రాజకీయ వాతావరణమున రేగి చోళరాజ్య మహీరుహమును ఉజ్జట్టూపి సమూలముగ పెకలింప నుద్యమించిన ప్రభంజనుడు కొప్పెరుంజింగదేవుడు.

3

క్రీ. శ ౧౩ వ శతాబ్దమందు ద్రావిడదేశమున "కొప్పెరుంజింగ" నామధారులగు రాజు లిరువురు గలరని యింతకు పూర్వము వచించియున్నాము. వీరు పితాపుత్రులు. తండ్రియొక్క సంపూర్ణనామము అళగియశీయన్ అవనియాళప్పిరందాన్ కొప్పెరుంజింగదేవుడు.

ఇతనినే కొన్ని శాసనములు "శ్రీయమహీపతి" యని పేర్కొనుచున్నవి. ఇతని ధర్మపత్ని పేరు శీలవతి.1

ఈ రాజు నామము ప్రప్రథమమున మూడవ కులోత్తుంగుని శాసనములయందు గాన్పించుచున్నది. ఇతడు చోళసామంతులలో నొకడు. మూడవ కులోత్తుంగుని కాలముననే చోళరాజ్యముయొక్క యంత్యావస్థ యారంభమాయెనని పైన వ్రాసియున్నాము. క్రీ.శ. ౧౨౧౬వ సంవత్సరమున సర్వహీనుడగు మూడవ రాజరాజు చోళరాజ్యమునకంతటికిని పట్టాభిషిక్తుడాయెను. అది మొదలు అలాగియశీయ-పెరుంజింగడు స్వతంత్రుడగుటకు దగిన ప్రయత్నములు సేయ నొడగెను. ఇతడు తనశాసనములయందు చోళ, పాండ్య, కర్ణాట రాజులను జయించితినని చెప్పుకొని యున్నాడు2. కాలక్రమమున నితని బల మతిశయించెను. క్రీ.శ. ౧౨౨౨ లో తన ప్రభువగు మూడవ రాజరాజుపై తిరుగబడి తెళ్ళారు అనుచోట అతనిని యుద్ధమున నోడించి, బందినిచేసి3 కొల్లడమును దాటి తంజావూరు మండలములోని అనేక ముఖ్యస్థలములను స్వాధీనము చేసుకొని యచ్చటచ్చట కోటలనుగట్టి తాను నూతనముగ నాక్రమించుకొన్న దేశమును బలపరచెను 4 ఇట్లు చోళరాజు బంధీకృతుడగుటను అతని మామయగు హొయసళరాజు రెండవనరసింహుడు దెలిసి అల్లుని చెరనుండి విముక్తుని జేయుటకై గొప్పసైన్యముతో బయలువెడలి శ్రీరంగపట్టణముపై నడిచి, దానిని స్వాధీనపరచుకొనెను 5. అటుపిమ్మట కొప్పెరుంజింగనితో నాతనికి గయ్యము సంప్రాప్తమాయెను. ఈయుద్ధమున కొప్పెరుంజింగడు పరాజితుడు కాగా, చోళరాజు చెరనుండి విముక్తుడై, రాజ్యమును మునుపటియట్లేల నారంభించెను. పరాజితుడైన కాడవరాజు మరల చోళసామంతుడై యాతని గొలువవలసినవాడాయెను. ఇట్లెంతోకాలము గడవలేదు. క్రీ. శ. ౧౨౩౦ వ సంవత్సరమున ఇతడు చోళరాజుపై మరల తిరుగుబాటు చేసెను. సెందమంగళ6 మనుచోట జరిగినయుద్ధములో చోళరాజు మరల పరాజితుడుకాగా, కొప్పెరుంజింగడు ఆతని మంత్రులతో గూడ బంధించి రాజచిహ్నములనన్నిటిని ఒడుచుకొనెను7. కర్ణాటక నరసింహుడు ఆతని చెరనుండి విడిపించి చోళరాజ్యమున సంస్థాపనసేయ మరల దండెత్తవలసివచ్చెను. పల్లవరాజీపర్యాయముగూడ పరాజయము నందెను.8 తరువాత చిరకాలముననే హొయసళ వీరనరసింహుడు మృతినందెను. అతనికుమారుడు "కర్ణాటసోమేశుడు" కర్ణాటరాజ్యమునకు ప్రభువాయెను.

అలగసీయునికి నెల్లూరు చోడరాజగు తిక్కరాజుతో క్రీ. శ. ౧౨౩౪ వ సంవత్సర ప్రాంతమున యుద్ధము పొసగెను. తిక్కరాజు మూడవరాజరాజునకు సాయముచేయుటకు ద్రావిడదేశమునకు బోయినట్లున్నది.

"శంభురాజాది ప్రశస్తారిమండలకము జెర్చి యేలసే కంచిపురము"9

అను నిర్వచనోత్తరరామాయణ పద్యపాద మీసందర్భమున సంస్మరణీయము. ఇందు "అరిమండలకము" అను మాటచే అనేక శత్రువులు ఏకీభవించిరని తెలియుచున్నది. ఈ "యరిమండలకము" 'ప్రశస్తము.' అందు ముఖ్యుడు సాంబువరాయడు. ఇతరశత్రువు లెవ్వరైయుందురు? కాడవపతి యొకడు, కర్ణాటసోమేశుడు మఱియొకడు, పాండ్యరాజు మూడవవాడు. తిక్కరాజునకు నీ "ప్రశస్తారి మండలకము"తో యుద్ధముపొసగుటకు గారణమును విచారింపవలసి యున్నది. ఈవిషయమున తిక్కనగారేమేని చెప్పుదురో చూతము :

1 Epi. Rep. of 1906, p. 64.
2 Epi. Rep. of 1923, p. 96.
3 Ibid.
4 Epi. Rep. of 1919, p. 105.
5 Epi. Rep. of 1923, p. 96.
6 Ibid.
7 Ibid.
8 Ibid.
9 Nirv. U. R.

"కమలాప్తప్రతిమాన మూర్తి యగు నా
కర్ణాట సోమేశుదు
ర్దమదోగ్రగర్వము రూపుమాపి నిజది
ర్పంబుం బ్రతిష్ఠించి లీ
లమెయిం జోళుని భూమిపై నిలిపి చో
ళస్థాపనాచార్య నా
మము దక్కంగొని తిక్కభూవిభుడు సా
మర్థ్యంబు చెల్లింపడే"1

మఱియు, "ద్రవిడమండలికు లందఱ డక్కంగెల్చి చోడని నిజరాజ్య పీఠమున నిలిపె"2 నని కేతన వల్కుచున్నాడు.

'కర్ణాట సోమేశు' ని 'ద్రవిడమండలికులందఱ' తో 'గెల్చుట' 'చోడని నిజరాజ్య పీఠమున నిల్పుట' కే. తత్ఫలము 'చోళస్థాపనాచార్య' నామము దక్కంగొను టయే.

ఇందువల్ల మనము గమనింపవలసిన దేమనగా,—

కర్ణాట నరసింహుని మరణానంతరము, మూడవ రాజరాజునకు కొప్పెరుంజింగడు, సాంబువరాయడు మొదలగు ద్రవిడమండలిక సామంతులందఱు తిరుగుబాటు చేసిరి. వీరికి నాయకుడు సాంబువరాయడు. కర్ణాట సోమేశుడు వీరిని గూడెను. తిక్కరాజు వీరినందఱిని చంపాపురముకడ జరిగిన యుద్ధమందు పరాజితులను జేసి, మూడవరాజరాజును 'నిజరాజ్యమున నిలిపి' 'చోడస్థాపనాచార్యు' డను నామమును ధరించెను. ఇంతియకాక చోళుని కెల్లప్పుడును సమీపమున సంరక్షకునివలె గాచియుండుటకేమో కంచి నాక్రమించుకొనెను. "పాండ్యునిచేత గప్పంబు గొనియె."3 "చేదిమండల మనుగాసిగ జేసి" స్వాతంత్ర్యస్థాపనయందు నిరంతర దీక్ష గొని పాటుపడుచున్న "కాడవపతిని" 'పలదమునకు' 'ఇయ్యకొలిపెను.'4

పలుమారు పరాజితుడగుచు వచ్చినను అళగియ సీయ—కొప్పెరుంజింగడు స్వాతంత్ర్యేచ్ఛను త్యజింపలేదు. తిక్కరాజు కుమారుడగు మనుమసిద్ధితో నాతడు పోరి నట్లు తోచుచున్నది. నిర్వచనోత్తర రామాయణములోని యీ క్రింది పద్య మీవిషయమును సూచించుచున్నది:—

"ద్రవిడోర్వీపతిగర్వముం గుదిమి శౌ
ర్యంబొప్ప గర్ణాటుని
ర్గవిఘాతింగా నొనర్చి వైరి మను జేం
ద్రశ్రేణికిం గొంగ నా
నసనం జేర్కొనియున్న యట్టి విజయ
స్కంధేశ్వరుం గాసిగా
నవిచెం జోళనమన్మసిద్ధి యని ప్రా
గోటం బ్రగాఢద్ధతిన్".5

'అళగియసీయ' లోని 'సీయ' శాసనములలో "జియ"6 గా పరిణామము నంది, యీపైపద్యమునందు "విజయ" శబ్దముగ మారినది. 'పెణ్ణయాఱు' అను ఏఱొకటి కుంభకోణమునకు సమీపమున బ్రవహించుచున్నది. కొప్పెరుంజింగని రాజ్య మంతపఱకు వ్యాపించెనను నాధారము లున్నవి. మనుమసిద్ధి విజయస్కంధుని ఓడించిన 'ప్రాయేణ' అనునది యీపెణ్ణయాఱుగ నుండునేమో!

క్రీ. శ. ౧౨౪౦ వ సంవత్సరము ప్రాంతమున చోళరాజ్యమున నంతఃకలహములు పొడసూపెను. చోళరాజకుటుంబమునకు సంబంధించిన రాజేంద్రచోళుడను వాడు మూడవ రాజరాజుపై తిరుగబడి యుద్ధము సేయ దొడగెను. ఈ యుద్ధమున కర్ణాటసోమేశుడు మొదట రాజరాజుపక్షము నవలంబించి యుద్ధము జేసెను. పిమ్మట రాజేంద్రచోళుని కనుకూలుడై యాతని సింహాసనము నధిష్ఠింపజేసెను.7 ఈసంగ్రామమున కొప్పెరుంజింగడే పక్షమున నున్నదియు తెలియదు. ఇతడు

---

1 Nirv. U. R.

2 Dasakumaracharitra.

3 Ibid

4 N. U. R.

5 Ibid

6 Epi. Rep. 1906, p. 64.

7 Ibid.

క్రీ.శ. ౧౨౪౩కు పూర్వమెప్పుడో మృతినందినట్లుతోచు చున్నది. ఏలన, అతని కుమారుడు మహారాజసింహ- కొప్పెరుంజింగదేవుడు క్రీ.శ. ౧౨౪౩ లో సకలభువన చక్రవర్తి యను బిరుదును ధరించి స్వతంత్రుడగుటను జూడ చోళరాజ్యమున బొడసూపిన యంతఃకలహములు ఇతని స్వాతంత్ర్యస్థాపనకు మిక్కిలియు ననుకూలములై నట్లు తోచుచున్నది.

రెండవకొప్పెరుంజింగడు

ఇతని సంపూర్ణనామము అవనియాళప్పిరంద-కొప్పెరుంజింగదేవుడు: దీనికి అర్థము అవని నేల బుట్టిన రాజు పెడసింగదేవుడని. సంస్కృతపు శాసనములలోని "అవనీ(?)లోద్భవ మహారాజసింహ"[2] యనునది దీని సాంస్కృతీకరణము. స్వాతంత్ర్యసూచకముగు-సకలభువనచక్రవర్తి యను బిరుదు ఈతని పేరునకుముందున్న శాసనముల యందును గాన్పించుచున్నది. ఇదిగాక, క్షీరాపగా దక్షిణానాయక, పెన్నానదీనాథ, కావేరీకాముక; యను బిరుదులు ఇతని రాజ్యముయొక్క వైశాల్యమును దెల్పుచున్నవి. కనకసభాపతి సర్వకార్య సర్వకాలనిర్వాహక, యనునవి చిదంబరేశ్వరునియందీతనికిగల భక్తిని; 'ఖడ్గమల్ల, నిశ్శంకమల్ల, నాలొబలప్పెరుమాళ్' అనునవి యాతని పరాక్రమమును; 'భరతమల్ల' 'సాహిత్యరత్నాకర' అనునవి ఇతని పాండిత్యమును దెలుపుచున్నవి[3].

స్వతంత్రుడై క్రీ.శ. ౧౨౪౩లో రాజ్యాభిషేకము జేసికొన్నను మహారాజసింహుడు, చిరకాలము స్వాతంత్ర్యము ననుభవింపలేదు. అచిరకాలముననే కాకతీయ ప్రతాపవాహిని కంచివఱకు ప్రవహించి, చోళసామ్రాజ్యమునుండి వేర్పడి స్వతంత్రములైన రాష్ట్రములను ముంచివేసినది. అంతఃకలహములవల్ల నెల్లూరు చోడరాజులపటిమ తగ్గెను. మనుమసిద్ధి దాయాదులచే స్వరాష్ట్రమునుండి వెడలగొట్టబడెను. తిక్కన సోమయాజి ఓరుగంటికేగి గణపతిదేవు నాశ్రయించి, ఆతనిసహాయమును బడసి, తన ప్రభువుయొక్క శత్రువులను బారదోలి, యాతని మరల సింహాసనాసీనుని జేసెనని తెల్పు గాథయొకటికలదు దీని నాశ్రయించుకొని పరిశోధకపండితులు మనుమసిద్ధికి సాయముసేయ దక్షిణమునకు నడచిన కాకతీయ సైన్యమట్లే కంచికి బోయి దాని నాక్రమించుకొనెనని దలచుచున్నారు. ఇది విచారణీయము.

క్రీ. శ ౧౨౪౮లోనో తత్పూర్వమో గణపతి కంచిని స్వాధీనపరచుకొన్నది నిజము[4]. అప్పటికి అది నెల్లూరు చోడరాజుల స్వాధీనమున నుండియుండవలయును. మనుమసిద్ధికొరకు నెల్లూరును జయించి యాతని కిచ్చి, కంచికి బోయెననుట వాస్తవముగాదు. ఏలన, క్రీ. శ. ౧౨౫౭లో నందలూరు నందు వేయించిన శాసనములో, మనుమసిద్ధితాను "గణపతితోడి మైత్రి నార్జింప నిష్టగించుచున్నాడ"నని చెప్పుకొనియున్నాడు. ఇంతియకాక, తాను మారవర్మ జేంద్రచోళుని సామంతుడననియు దెల్పుకొనియున్నాడు.[5] క్రీ. శ ౧౨౫౭లో మనుమసిద్ధికి గణపతితో మైత్రి కుదురకున్న తత్పూర్వము క్రీ.శ.౧౨౪౮లో మైత్రి కుదిరియుంట యసంభవముగదా! కావున గణపతిదేవుని దక్షిణదండయాత్రకును మనుమసిద్ధికిని నేలాటి సంబంధమున్నట్లగపడదు. క్రీ. శ. ౧౨౪౮ ముందే మనుమసిద్ధి దాయాదనృపతులచే నెల్లూరు నుండి దరుమబడి యుండవలయును. వీరికిని, అవలూరు కడ తిక్కరాజు నే నిర్జింపబడిన దాయాదనృపతులకును నేదో సంబంధమున్నట్లు దోచుచున్నది. గణపతిదేవ శాసనములయం దాంధ్రచోడరాజులను జయించినట్లు చెప్పుకొనియున్నాడు. వీరు కందుకూరు రాజధానిగ పాకనాటినేలిన చోళరాజులుగ నుండవలయును. వీరే మనుమసిద్ధియొక్క దాయాదులుగ నుండినను నుండవచ్చును. గణపతితో మనుమసిద్ధికి మైత్రి క్రీ. శ. ౧౨౫౭ వెనుకనే కుదిరియుండవలయును.

ఇక కాకతీయుల దక్షిణదేశపు దండయాత్రకును గాడవరాజగుమహారాజసింహ-కొప్పెరుంజింగనికిని నేదేని

1 Epi. Rep. of 1922, p. 107.
2 Epi. Rep. of 1906, p. 64.
3 Ibid.
4 K. V. S. Iyer, Anc. Deccan, p. 285.
5 Epi. Rep. of 1908.
6 Dasakumaracharitra.

సంబంధము గలదేమో విచారింతము. ఈతడు గణపతి సైన్యములచే నిర్జితుడాయెను గణపతికి సామంతుడై కప్పముగట్టెను. ఈవాక్యము లోకవేళ విరుద్ధములుగ గాన్పించినను గాన్పింపవచ్చును. అయినను, అవి నాస్త్వార్థమును సూచించుచున్నవి. మహారాజసింహ కొప్పెరుంజింగడు దన శాసనములలో పాండ్య చోళ కర్ణాటాంధ్ర రాజులను జయించితినని చెప్పుకొనుటచేతను.1 ఇతనికుమారుడు "ఉత్తరమునకే నడుచునట్లు తెలుంగు వారిని ఉత్తరమునకు వెడలగొట్టితినని"2 ప్రగల్భములు పల్కుటచేతను భ్రమపడి పరిశోధకులు దాక్షారామము లోని యాత్రనిశాసనములను ఆంధ్రరాజును ఈతడోడించినందుకు నిదర్శనములుగ గొనుచున్నారు. ఇది పొరపాటు. మహారాజసింహు డాంధ్రరాజు నోడించియుండవచ్చును. దాక్షారామశాసనములు మాత్రము పట్టివిజయమునకు సాక్షులుగావు. వీనిని బరిశీలించిన మహారాజసింహుడు గణపతి నాశ్రయించియుండిన సామంతు డనుట తెల్లమగును.

"కాకతి...దారవిన్ద మధుకరాయమానమాన సేన"3 అని మహారాజసింహు డీశాసనములలో తన్ను గూర్చి చెప్పుకొనియున్నాడు. ఈవాక్యములలో శిథిలమైన భాగ మిట్లుండిన నుండవచ్చును: "కాకతి [గణపతి పా] దారవిన్ద మధుకరాయమానమాన సేన" అని, మఱియు శాసనాంతమున "గణపతి మహారాజస్యాజ్ఞాం ప్రవర్తయతౌ నరాంసు చరిత"4 అని యున్నది. ఇందువల్ల మహారాజసింహుడు గణపతిదేవుని నాశ్రయించియుండిన సామంతుడనుట స్పష్టము. కాకతీయ గణపతిదేవుడు క్రీ. శ. ౧౨౬౨ లో మృతినందెను. రుద్రమదేవి ఓరుగంటి సింహాసనమున నాసంవత్సరమునందే యధిష్ఠించెను. శ. ౧౧౮౪ అనగా క్రీ. శ. ౧౨౬౨ వ సంవత్సరమున మహారాజసింహుడు దాక్షారామభీమేశ్వరునికి బంగారుప్రభనిచ్చి శాసనము5 వేయించియున్నాడు. అందుగూడ "ప్రౌఢా త్కాకతి భూప తేస్స..." అనియుండుటచేత రుద్రదేవి రాజ్యాభిషిక్తయైనపిమ్మట రెండుసంవత్సరముల పర్యంతము మహారాజసింహ కొప్పెరుంజింగడు కాకతీయులకు లొంగిన సామంతునుగ నుండెనని యూహించుట కవకాశముకలదు.

గణపతిదేవుని మరణమునకు పూర్వమే ద్రావిడదేశమునందు కాకతీయుల ప్రభుత్వమునకు భంగము కలిగెను. మధురరాజగు మొదటిజటావర్మ సుందరపాండ్యుడు ఉద్దండుడై చోళ ద్రవిడ దేశములపై దండువెడలి యాయా దేశముల రాజులను మర్దింపసాగెను. ఇతడు "కంచి ప్రభువగు గణపతియను మృగశాబకమునకు సింహమువంటివాడనని"6 చెప్పికొనియున్నాడు; అనగా గణపతిని కంచినుంచి వెడలనడచి తత్పుగము స్వాధీనపరచుకొనెను. ఇట్లు కాకతీయప్రతాపమునకు భంగము కలుగగా, మహారాజసింహుడు స్వతంత్రుడుగాక కాకతీయులకు క్రీ.శ. ౧౨౬౨ వఱకు నేల సామంతుడుగా నుండెను? అను ప్రశ్నయొకటి రావచ్చును. దాని కీసమాధానమును చెప్పుచున్నాము.

జటావర్మపాండ్యుడు యుద్ధముజేసి పరాజితులం జేసిన రాజులలో మహారాజసింహు డొకడు. "కాడవనృపుడను గజమునకు జ్వరము"7 వంటివాడననియు, "పల్లవరాజు భయకంపితుడగునట్లు యుద్ధము సల్పి, పుష్కలముగ ధాన్యము పండుదేశమును నీ మరాసులను అనేక మత్తగజములను హయములను గొని మరల (వానికి) యిచ్చితి"8 ననియు అతడు చెప్పుకొనియున్నాడు. కావున పల్లవరాజు మహారాజసింహుడు జటావర్మపాండ్యునికి మొదట శత్రువు, పిమ్మటమిత్రుడు. తాను గెల్చిన భూమిని, ధనమును, గజహయములను పాండ్యుడేల పల్లవరాజున కిచ్చెను? అతనితోడ మైత్రి నేలకోరెను? ఇచ్చట నేదియో రహస్య మున్నది. కాకతీయులను కంచినుండి వెడల గొట్టినదానితో దృప్తినందక పాండ్యరాజు ఆంధ్రదేశ

1 Epi. Rep. of 1906, p. 60.
2 Ibid.
3 S. I. I. IV No. 1342, P.
4 Ibid.
5 S. I. I. IV No. 1341.
6 Ancient Deccan - K. V. S. Iyer, p. 165.
7 Ibid.
8 Ibid.

ముపై దండయాత్ర సేయగోరియుండెను. మహాపరాక్రమశాలియు, బలసంపన్నుడును నైన కాడవరాజును దనవీరుండ విడచి యుత్తరదేశముపై దాడి వెడలుట శ్రేయస్కరముగాదని యోచించి యాతనిమైత్రిని గోరియుండెను. అట్టిమైత్రి గుదురునంతవఱకును కాడవనరపతి కాకతీయులకు సామంతుడుగ నటించుచు, తదనంతరము పాండ్యుని గలిసి యాంధ్రరాజ్యముపై దండు వెడలియుండవలయును. పైచెప్పిన విషయములు నిజములగు పక్షమున జటాపాండ్యుని యాంధ్రదేశ దండయాత్ర క్రీ. శ. ౧౨౬౩ సం పిమ్మట సాగియుండవలయును.

ఈదండయాత్రయందు దాక్షిణాత్యులకే జయము కలుగుచువచ్చెను. జటాపాండ్యుడు నెల్లూర వీరాభిషేకమును జేసుకొనెను. కాడవ పాండ్యరాజులు కృష్ణానది పర్యంతముగల భూమిని జయించినట్లు తోచుచున్నది. ఈయుద్ధసందర్భములలో నెప్పుడో పల్లవరాజు అమరావతియందలి శిలాస్తంభశాసనమును వేయించియుండునని మాయూహ. రుద్రమదేవి రాజ్యకాలమున కాడవరాజొకడు కాకతీయులకు ప్రబలశత్రు డుండెను. అతడు మనుమగండ గోపాలుని నెల్లూరునుండి వెడల నడచి అతనిరాజ్యము నాక్రమించుకొనిన ట్లున్నది. ఈ కాడవరాయని నిగ్రహించి మనుమగండ గోపాలునికి విక్రమసింహపురరాజ్యము నిప్పించితినని రుద్రమదేవి సేనానాయకులలో నొకడగు అంబదేవుడు జెప్పుకొనియున్నాడు.[1] మహారాజసింహుడు కాకతీయులను గికురించెనని ఇందువల్ల స్పష్టమగుచున్నది.

తరువాత మహారాజసింహుడు స్వతంత్రముగ కొంతకాలము పర్యంతము రాజ్యముజేసి మృతినందెను.

౪

అమరావతి శిలాస్తంభశాసనమున వర్ణింపబడిన సింహవర్మవలె మహారాజసింహుడు కొప్పెరుంజింగడు పల్లవవంశజుడు. మహాసైన్యముతో నాంధ్రదేశమెల్ల సంచరించినవాడు. అనేకరాజులను జయించితిననియు వారు తనకు పాదాక్రాంతులై కొల్చిరనియు జెప్పుకొనియున్నాడు. సామంతులను, మండలికులను, గొలువ పదునెనిమిది లక్షల సైన్యముతో ఉత్తరదేశమున సంచారము సేయ బయలువెడలిన సింహవర్మయొక్క లక్షణములు మహారాజసింహునియందు గాన్పించుచున్నవి. ఇద్దరి పేర్లకును భేదము నిశేషము లేదు. ఒకనిపేరు సింహవర్మ; మఱియొకని పేరు పృథ్వీసింహుడు. మహారాజసింహుని శాసనములు అమరావతికి సమీపమునందుండు దాక్షారామములో గాన్పించుట; క్రీ. శ ౧౧౧౧లో ద్రవిడాంధ్రదేశములయందు చెప్పదగిన బలవంతుడగు పల్లవరాజు లేకపోవుట; అమరావతి శాసనపులిపి కాకతి గణపతి శాసనముల లిపిని బోలియుండుట—వీనినన్నిటిని తర్కించిచూడ అమరావతి శాసనకర్తయగు సింహవర్మయు, మహారాజసింహ కొప్పెరుంజింగడును నొక్కపురుషుడేయను బుద్ధి కలుగుచున్నది.

అయినను దీనిని ఖండితముగ జెప్పుటకు వీలులేదు; ఈపై సమన్వయమునకు బలమైన యాక్షేపములున్నవి. (౧) మహారాజసింహుడు పల్లవుడైనను తనశాసనములయందెచ్చటను పల్లవుడనని చెప్పుకొనలేదు. అరవశాసనములలో దన 'కాడవ' వంశమనియు, సంస్కృత శాసనములయందు 'కాతక' వంశమనియు చెప్పుకొనియున్నాడు. మహారాజసింహుడే అమరావతి శాసనకర్తయైన ఇందుమాత్రము తనది పల్లవవంశమనియు, పేరు సింహవర్మయనియు చెప్పుకొనుటకు గారణమేమి? (౨) అమరావతి శాసనపు సింహవర్మ పూర్వపురుషనామములకును, మహారాజసింహుని పూర్వపురుషనామములకును సంబంధమున్నట్లగపడదు. సింహవర్మ మహారాజసింహ యనునవి ఒక్కపురుషుని నామములైన, ఈ భేదముగలుగుటకు గతమెయ్యది? ఈయాక్షేపములకు స్పష్టీకరమగు సమాధానముల నీయకపోయిన నీపై సమన్వయమునకు బలము తగ్గును. ఈవ్యాసమును వ్రాయుటయందు మాయుద్దేశమేమన పరిశోధకుల దృక్పథమునకు దీనిని దెచ్చుటయే. పరిశోధకులు తమదృష్టిని ఈయమరావతి శాసనముపై సారించి, దానికిని ఇతరపల్లవ శాసనములకును గల సంబంధమును వెల్లడిపరతురని కోరుచున్నాము.

1 **Anc. Deccan - K. V. S. Iyer, p. 293.**

విభవ సంవత్సర మార్గశీర్ష మాస భారతినుండి పునర్ముద్రితము

పల్లవచరిత్రమునందు కొన్ని సంశయములు

డాక్టరు యన్. వెంకటరమణయ్య గారు, యం. ఏ., పి హెచ్. డీ.

వేంగీదేశము పల్లవసామ్రాజ్యములోనిదనియు, పల్లవులు ప్రధానముగ వేంగినుండియే దక్షిణదేశమును సాధించిరనియు కొందఱు పరిశోధకులు అభిప్రాయపడుచున్నారు. [illegible] గారు, "వేంగీనాడు పల్లవ [illegible] మొదలగు పల్లవరాజుల పేరులు శాసనములందు గానవచ్చుచున్నవి"1 అని చెప్పుచు వేంగీదేశమునందు రాజ్యము చేసిన జయవర్మ, విజయస్కందవర్మలను పేర్కొనియున్నారు. మఱియు, "సాలంకాయన గోత్రులయిన పల్లవరాజులలో నొకరు [illegible] నగరము నొకదాని నిర్మించి వేంగీయనగా పుట్టినయని [illegible] చేసెను, శత్రువులను [illegible] సాధించి [illegible] వేంగీపుర మని పేరు పెట్టియుండును.... ఈ వేంగీదేశము పల్లవులకాలమునను, చాళుక్యుల కాలమునను దక్షిణమున [illegible] మహేంద్రగిరివరకును వ్యాపించియుండెను."2

ఇందువల్ల వారొనరించిన వాదములు తెలియుచున్నవి: (౧) పల్లవులు వేంగిదేశముపై రాజ్యము జేసిరి. (౨) సాలంకాయనులు పల్లవులు. వంశము పల్లవవంశము. గోత్రము సాలంకాయన గోత్రము. (3) పల్లవులకాలమున వేంగిదేశము కంచినుండి మహానదివఱకును వ్యాపించియుండెను. ఈవాదము అభిప్రాయములను నిస్సంకోచముగ అంగీకరింప దగినవి కావు. ఏలన అవి ఆధారరహితములు. వీనియందొక్కొక్క దానిని ఈ క్రింద సంగ్రహముగ జర్చించి వానియందలి నిజమును వెల్లడించుచున్నాను.

(౧) పల్లవులు వేంగిదేశము నేలిరా? యను ప్రశ్నకు లేదనియే సమాధానము చెప్పవలయును. ఈవిషయము పల్లవశాసనములను పరిశోధించుటచే తేలగలదు. వేంగిదేశము క్రీ. శ. ౬౧౭ సంవత్సరమునందు చాళుక్యులచే జయింపబడి యనంతరము చాళుక్యుల యధీనమునందుండెను. కావున క్రీ. శ. ౬౧౭ నకు పూర్వపు పల్లవశాసనములను మాత్రము పరిశీలింపవలెను. అట్టి ప్రాచీనపల్లవశాసనములు అవి వ్రాయబడియున్న భాషనుబట్టి రెండు వర్గములుగ విభజింపవచ్చును: ప్రాకృత సంస్కృత శాసనములు. వీని పరిశీలించి చూచినచో పల్లవ రాజ్యముయొక్క ఉత్తరపు సరిహద్దు కృష్ణను దాటినట్లు కనబడదు. అయితే పల్లవరాజ్యము వేంగిదేశముపై వ్యాపించియుండెనని చెప్పుటకు కొంత ఆధారము కలదు. క్రీ. శ. ౫ వ శతాబ్దమునకు చెందిన ఉరువుపల్లి దానశాసనము [illegible] రాజ్యము చేయుచుండిన యువమహారాజు విష్ణుగోపుని కుమారుడు సింహవర్మ వెంగోరాష్ట్రము [illegible] ప్రభుత్వము చేయుచుండిన [illegible]. ఇతని [illegible] శాసనము [illegible] గ్రామమును [illegible] దానము చేసినట్లు చెప్పబడియున్నది.

["పల్లవానాం స్వామ్మి మహారాజ (జః) శ్రీ సింహవర్మా వేంగోరాష్ట్రే మాఙ్గడూర (దూ) గ్రామే గ్రామేయకాన్ సర్వాన్ వ్యాఖ్య [illegible] పల్లవశాసన సశ్చాస్త్రస్యాజ్ఞాపయతి."3]

పైజెప్పబడిన వేంగోరాష్ట్రము వేంగిరాష్ట్రమా లేక వేఱొక దేశమా? పల్లవవేంగిరాష్ట్రములకు గల సంబంధమే స్పష్టముగ చెప్పిన, వెంగి రాజ్యమును పల్లవులీకాలమున జయించియుందురేమో యను సందేహము కలుగుచున్నది.

1. ఆం. క. సం. పూర్వభాగము. పుట 218.

2. Ibid, p. 222.

3. ఇం. ఆం. v, పు. 155.

ఈకాలమున పల్లవులు మిక్కిలి యున్నతపదవియం దుండిరి. కందిరాజను రెండవ సింహవర్మ—మంగళూరు శాసనపు దాతయగు సింహవర్మయొక్క— పెద్దతండ్రి—కృష్ణా గోదావరులకును, తూర్పు పశ్చిమ సముద్రముల కును మధ్యదేశముల నేలెను. అతనికి గంగరాజులు భృత్యులు. కదంబుల నాతడనేక సమరములయందు ఓడ గొట్టి వారాక్రాంతములను కైకొనెను. ఈరాజునకు గుడిచేయివంటి వాడతని తమ్ముడు యువమహారాజ విష్ణుగోపవర్మ. ఈ విష్ణుగోపుని కుమారుడే మంగళూరు శాసనప్రదాతయగు సింహవర్మ. కావున, పల్లవులీకాలమున కృష్ణను దాటి వేంగిని స్వాధీనముచేసికొని యుండినను ఉండవచ్చును.

ఇందు కొక యాక్షేపణకలదు. వేఙ్గోరాష్ట్రము వేంగీరాష్ట్రము కాదు అన్యము అని నామిత్రులు సోమశేఖరశర్మగారు చెప్పుచున్నారు. అట్లనుటకు కారణములు రెండు. మొదటిది: ఒక మంగళూరు శాసనమునందు తప్ప పల్లవులకు వేంగిదేశముతో నేనాటి సంబంధమున్నట్లు శాసనమునను గాన్పించదు. కావున పల్లవులు వేంగి నేలిరని స్పష్టముగా చెప్పుటకు ఈ యాధారము చాలదు. ఇది యందరిచే నంగీకరింపబడినదే. రెండవది: ప్రాచీన శాసనములనుబట్టి చూడగా కృష్ణకావలియొడ్డున నున్న దేశవిభాగములకు "విషయములని" పేర్లుండెనే కాని "రాష్ట్రము"లని పేర్లున్నట్లగపడదు. పల్లవరాజ్య విభాగములకు రాష్ట్రములను పేర్లుండెననుట యందు కెఱిగినదే.—సాతాహనిరాష్ట్రము, కమ్మరాష్ట్రము, ముండరాష్ట్రము ఇత్యాదులు. కావున వేఙ్గోరాష్ట్రమనునది కృష్ణకు దక్షిణమున నెచ్చటనో యుండిన పల్లవరాజ్యభాగమున నొకదానికి పేరేగాని, కృష్ణాగోదావరుల మధ్యనున్న సుప్రసిద్ధమగు వేంగిదేశమున కన్వయింపదు.

ప్రథమమున శర్మగారివాదము చాల సమంజసముగ నుండినట్లగపడుటచే దాని నంగీకరించితిని. అయినను శాసనములను మరల చదువగా నాపూర్వపు సందేహము తిరుగ తలయెత్తినది. వేంగి వేఙ్గోశబ్దములకు విశేషమగు పోలిక గలదు. రెండవ సింహవర్మ కాలమున పల్లవులు వేంగిరాజ్యమును జయించియుండిరను నూహయు కేవలమచింత్యముగాదు. ఇక 'రాష్ట్ర'శబ్దము కృష్ణకావలియొడ్డుననున్న దేశభాగములకు చెల్లదనుమాట నించుక విచారింతము. సాలంకాయన విష్ణుకుండి, చళుక్యవంశజులగు రాజుల శాసనములు దేశవిభాగములను జెప్పునప్పుడు "రాష్ట్ర" శబ్దమును వలపెట్టక "విషయ" శబ్దమునే ప్రయోగించియున్నను పల్లవులు తాము జయించిన దేశమును రాష్ట్రమని పేర్కొనుటయందు వింతలేమియును గాన్పింపదు. తమ రాజ్యములోని యితర భాగముల కన్నిటికిని రాష్ట్రములని పేర్లుండ, క్రొత్తగా జయించిన వేంగి దేశమునకు వేఙ్గోరాష్ట్రమని పేరిడుట సహజమే. ఒకరాజు పరరాష్ట్రమును జయించినప్పుడు, సాధ్యమైనంతవఱకును, స్వరాష్ట్రములందలి యాచార వ్యవహారములను జయించిన రాజ్యములో వాడుకలోనికి దెచ్చుట యసంభవమగు విషయము గాదు. ఇందుకొక యుదాహరణముగూడ గలదు. నాళరాజ్యవిభాగములకు 'నాడు' లని పేరు. అయినప్పటికిని, బాదామి చళుక్యరాజగు మొదటి విక్రమాదిత్యుడు నాళరాజ్యమును జయించి యచ్చట కొన్ని శాసనముల నిచ్చియున్నాడు. గద్వాల తామ్రపట్టిక[1] యందు "నాళికావిషయంప్రవిశ్య" యని చెప్పియున్నాడు. ఆదేశమున రాజ్యభాగములకు రాష్ట్రవిషయశబ్దములు అరుదుగా జాల ప్రయోగింపబడి యుండలేదు. అంతమాత్రముననే విక్రమాదిత్యుడు జయించినది కావేరీతీరమందలి నాళదేశముగాదు, మఱియొక నాళదేశమని చెప్పుటకు వీలగునా? విక్రమాదిత్యుడు నాళరాజ్యమును జయించినప్పుడు దానిని దేశాచారప్రకారము "నాడు" అని పిలువక స్వదేశాచారప్రకారము "విషయ"మని పిలిచెను. ఇట్లే పల్లవరాజులు చేసియుండినను ఉండవచ్చును. కావున సింహవర్మ కాలమున వేంగి పల్లవులకు లోబడియుండెననుట కవకాశము లేకపోలేదు. అయినను వేంగి తరువాత అల్పకాలముననే తిరిగి పారతంత్ర్యవిముక్తిని బడసినట్లున్నది. పల్లవసామ్రాజ్యపు టుత్తరపుటెల్ల యెప్పుడో యొకప్పు డల్పకాలమునకును కృష్ణ నొకవేళ దాటియుండినను, చిర

1. ఎపి. ఇండి. xv, పు. 100.

కాల మట్లుండెనని చెప్పుటకుగాని, వేంగి పల్లవసామ్రాజ్యములోని యంతర్భాగమని చెప్పుటకుగాని కొస్తుగ నాధారములు లేవు.

(౨) పల్లవ వంశపు రాజులలో సాలంకాయన గోత్రజులు కొందఱు కలరా? పల్లవుల శాసనములన్నిటియందును "భారద్వాజస గోత్రో పల్లవానాం,"[1] "భారద్వాజసగోత్రస్య... పల్లవానాం మహారాజస్య"[2] అని చెప్పబడియున్నది. శాలంకాయనుల శాసనముల బరిశోధించిన "శాలంకాయనో మహారాజ"[3] యని కానవచ్చుచున్నది. భారద్వాజులు కానిపల్లవులు గాని, శాలంకాయనులైన పల్లవులు గాని శాసనములయందు చెప్పబడలేదు. "శాలంకాయన" శబ్దము గోత్రవాచకమో లేక అన్వయవాచకమో నిర్ణయించి చెప్పుటకు ఆధారములు లేవు. ఇట్టి స్థితియందు సాలంకాయన శబ్దము గోత్రవాచకమనియు, సాలంకాయనులు పల్లవాన్వయులనియు వచించు వాక్యములు సత్యదూరములు. ఇక్ష్వాకు బృహత్ఫలాయన వంశముల వలె శాలంకాయన వంశము స్వతంత్రవంశముగ బరిగణింపబడవలసినదే కాని, పల్లవ వంశమునకు దానిని సంబంధింప ప్రయత్నించుట సత్యమునకు విరుద్ధము సహ్యమింపరానిదే.

(3) పల్లవుల కాలమున వేంగి మహారాజ్యము కంచివఱకును వ్యాపించియుండెనా? వేంగి స్వతంత్ర రాజ్యమనియు, పల్లవుల చేజిక్కి —విష్ణుకుండి— కొంత స్వల్పకాలపర్యంతము వశ్య—లో బడి యుండలేదనియు ఇంతకుపూర్వమే చెప్పబడియున్నది. చాళుక్యులు స్వాధీనము చేసికొనుటకు పూర్వము వేంగివశ ఘనుడై కృష్ణను దాటలేదు. చాళుక్యులు వేంగిని జయించిన పిమ్మట దానిపొల్లులను విస్తరింపజేసినది వాస్తవమే కాని యప్పుడు గూడ వేంగిదక్షిణపుటెల్ల కృష్ణను దాటినట్లగపడదు. ఇక కంచివఱకును నెరుగ జెప్పవలయునా?

ఈ యుక్తులవల్ల (౧) పల్లవులు వేంగియందు రాజ్యము చేయలేదనియు, (౨) సాలంకాయనులు పల్లవ వంశజులు కారనియు, (౩) వేంగిరాజ్యపు దక్షిణపుటెల్ల కంచివఱకు వ్యాపించలేదనియు తెలియుచున్నది. అయితే వీరభద్రరావుగారు సుప్రసిద్ధ పరిశోధకులు. వారిట్లు వ్రాయుటకు కారణమేమి? ఇందు కొక్క కారణ మగపడుచున్నది. పల్లవ సాలంకాయన బృహత్ఫలాయన వంశముల శాసనము లన్నియు నొక్క లిపియందు వ్రాయబడియున్నవి. పరిశోధకపండితులు దానికి వేంగిలిపియని పేరిడిరి. ఇందువలన, యీ లిపియందు వ్రాయబడియుండు శాసనములెల్ల వేంగి దేశమునకు పల్లవుల సంబంధమే, అక్కడనని గూడ పల్లవ వంశీయుల శాసనములుగనే నమ్మి బృహత్ఫలాయనులను, సాలంకాయనులను, కందారపురనాగేశ్వరులను పల్లవ వంశీయులని స్థిరముగారు వ్రాసిరి. వారు పరిశోధనలలో ప్రసక్తములగుచే వారియందు ఇట్టి ప్రమాదజనితములగు లోపములు కనిపించుట సహజము. తరువాత వీనిని యథార్థముగ పరిశీలింపక వానిని వేదవాక్యముగ నంగీకరించుటయే వింత. ఇట్లు పూర్వపరిశోధకపండితుల వాక్యములను సంపూర్ణముగ విశ్వసించుటచేతనే వీరభద్రరావుగారిట్టి ప్రమాదమునకు లోనైయుండిరని నా నమ్మకము.

౨

[illegible] విషయమును గూర్చి [illegible] కలరు. ఇటీవల [illegible] శేషగిరిరావుగారొక్క నవీన విషయమును గనుగొనిరి. అది నిజమగునేని దక్షిణదేశ చరిత్రమునుగూర్చి మనకున్న యభిప్రాయములను మార్చుకొనవలసి వచ్చును. "సముద్రగుప్త శాసనములోని కౌంగ దేశవిభ్రాట్" అను వాక్యమును ప్రమాణముగ గొని "కౌరాలకమంత్రరాజ", "కాంచేయక విష్ణుగోప" అను పదములకు నూతనార్థములను జెప్పుచు సముద్రగుప్తుడు కళింగమును దాటి దక్షిణమునకు వెళ్లలేదని సిద్ధాంతీకరించియున్నారు. ఇంతేకాక, "ఇట్టి

---

1. ఎపి. ఇం. vi, 84.
2. ఇం. ఆం. v, 50-52.
3. భారతి, సం. ౧, సంచి. ౮, పు. 120.

కాంచేయక మనునదియు కళింగమందలి గ్రామములచే సమన్వయ మగుచున్నది... అను గ్రామములు అన్నియు పల్లవునాటిలో, కనబడుచుండుటచేత నీ కాంచీపుర రాజ్యము పల్లవరాజ్యమే యనదగియున్నది. ఇట్లు కళింగమందు కౌరాలక కాంచేయక రాజ్యము లంతర్భాగములుగా క్రీ. శ. 4వ శతాబ్దమధ్యమున సముద్రగుప్తుని దాడికి లోనై యుండును."[1]

శేషగిరిరావుగారి వాదములో నెంత సత్యము కలదో కనుగొన వలయును. అలహాబాదు శాసనమున పేర్కొనబడిన "కౌరాళ" మెచ్చటనుండెను? రెండవ పులకేశి అయ్యావొళె శాసనమును బరిశీలించు సందర్భమున అందలి,

"కౌనాళమంబరమివోదిత సాంధ్యరాగం"[2]

అను వాక్యములోని "కౌనాళ" శబ్దమును, అలహాబాదు శాసనములోని 'కౌరాళ' శబ్దము నొక్కటియే యనియు, అదియే యిప్పటి కొల్లేరనియు కీలుహారన్ గారు వచించిరి. వీరి వాక్యములను నిరసించుచు దూబ్రేగారు తమ ప్రాచీన దక్కను చరిత్రమునం దిట్లు వ్రాసియున్నారు:

"అయ్యావొళె శాసనమును బరిశోధించుచు కునాళమను సరస్సును, అలహాబాదు శాసనమందు చెప్పబడిన కౌరాళ రాజ్యమును నొక్కటియే యని కీలుహారన్ గారు నుడివిరి. వీరు చెప్పిన యర్థమును వితర్కించక యందఱును గ్రహించిరి. 'కొల్లేరు సరస్సుగట్టున రాజ్యము సేయుచుండిన రాజును సముద్రగుప్తు డోడించెనని యందఱు నొప్పుకొనుచున్నారు. అయినప్పటికిని కౌరాళమునకు కునాళముతో నైక్యము గల్పించుటకు కాధార మేమియు నాకు గన్పించదు. ఈ పేర్ల రెండింటికిని పోలిక లేదు. 'కౌరాళ' అనుదానిని 'కౌనాళ' యని చదువవలయు ననియు, కౌరాళ రాజ్యమని దిద్దుమా సేయవలయుననియు అలహాబాదు శాసనములో కొల్లేరు సరస్సు ప్రశంసయే లేదనియు నాతలంపు."

దూబ్రేగారి వాదమును తత్క్షణము గ్రహించి కొందఱు పరిశోధకులు సముద్రగుప్తుని దండయాత్ర కంచి వఱకు వ్యాపించలేదని వాదించుచున్నారు. శేషగిరిరావు గారన్నట్లు సముద్రగుప్తుడు కళింగమును దాటలేదనుచున్నారుగదా. అలహాబాదుశాసనములోని 'కౌరాళ' మునకును, అయ్యావొళె శాసనములోని 'కౌనాళ' మునకును సంబంధము లేదని గదా వీరి వాదము. చూతము. అయ్యావొళె శాసనమున 'కౌనాళ' మను మాట లేదందుమేమో. దాని ౨౧వ శ్లోకమున నిట్లున్నది:

సన్నద్ధవారణ ఘటాస్థగితాన్తరాళం
నానాయుధక్షతనరక్షతజాఙ్గరాగం;
ఆసీ జ్జలం యదవమర్దిత మభ్రగర్భం
కౌనాళమంబరమివోదితసాంధ్య రాగం.[4]

ఈ పై శ్లోకమున పులకేశి సైన్యములు, కౌనాళజలాశయమునందలి ద్వీపము నాక్రమించుకొనినట్లు వర్ణింపబడియున్నది. ఇందువల్ల రెండు విషయములు తెలియుచున్నవి: (౧) అయ్యావొళె శాసనమున కౌనాళ ప్రశంసయున్నది. (౨) కౌనాళము సరస్సు; దాని యంతర్భాగమున ద్వీపము లున్నవి.

కాబట్టి, కీల్హారన్ గారు కౌనాళమును జూచుట తోడనే కౌరాళమును దలచుట సహజము. రకారము నకారముగ మారుట యొక గొప్పమార్పుగాదు. అందుచేత అలహాబాదు శాసనములోని "కౌరాళ" యు, అయ్యావొళె శాసనములోని "కౌనాళ" యును ఒక్కస్థలమునే సూచించుననుటకు అవకాశము లేకపోలేదు. ఇక కౌరాళ, కౌనాళములు కొల్లేరుతో సమన్వయించుటకు కన

1. భారతి సం. ౫, భా. ౧, పు. 780.
2. ఎపి. ఇండి. vi, 6.
3. ప్రా. ద. చ. 59.
4. ఎపి. ఇం. vi, 6.

కాకిను గుండేమో చూతము. పులకేశి జయించిన స్థలము లను ఉత్తరమునుండి దక్షిణమునకు క్రమముగా వరుస తప్పక వర్ణించుచు, కవి కర్త పిష్ఠపురమును జెప్పి తరువాత కోనాళమును, అటుపిమ్మట కాంచీపురీశ్వరుడగు పల్లవ రాజు రాష్ట్రమును జెప్పియున్నాడు. కంచిపల్లవుల రాష్ట్రపుటుత్తరపు సరిహద్దు కృష్ణానది. కావున కోనాళ ము పిష్ఠపురమునకు దక్షిణముగను, కృష్ణకు ఉత్తరముగను ఉండియుండవలయును. ఈ రెండు ప్రదేశముల మధ్య నుండు కొల్లేరు యను సరస్సు. అందే ఇప్పటి కొల్లేరు సరస్సు. ఈ సరస్సుమధ్య ద్వీపములుకలవు; అందిప్పటికి కొన్ని శిథిలమైన దుర్గములు కలవు. ఇవి రాజులకాలము నందును ప్రాముఖ్యము వహించినట్లు శాసనములు తెల్పు చున్నవి. కావున కొల్లేరు, కోనాళమును సరస్సుగలో సమన్వయించుట సమంజసము.

"కాంచేయక విష్ణుగోప" యను వాక్యమునకు అంబు లు చెప్పుకొన్నట్లే దక్షిణదేశమందలి సుప్రసిద్ధమగు కంచిరాజగు విష్ణుగోపుడనియే యర్థము చెప్పు కొనిరి. వారు కుడ్రాహార నామమును శ్రీ విస్సెంటుస్మిత్తు గారు హోదాముల మహాశాసనమునకు పంపిరి. అయితే సముద్రగుప్తుడు కృష్ణను దాటి దక్షిణమునకు పోలేదను ఫిను వారిని నిల్చుకొనుటకు యొకయుక్తిని బన్నిరి. అది యేదనగా,

"కృష్ణాగోదావరుల మధ్య ప్రదేశములయందు రా జ్యము చేయుచుండిన రాజులందరు—వారి యందు ముఖ్యులైనవాడు కంచిపల్లవరాజగు విష్ణుగోపుడు—నూతే సముద్రగుప్తుని నెదుర్కొనిరి... తీవ్రపరాజయము సము ద్రగుప్తుడు ఒరిస్సాలో జయించిన స్థలములను విడిచి, స్వదేశమునకు బోయెను. సముద్రగుప్తుడు మొదట రాజులను బందీలుగ జేసి పిమ్మట విముక్తులను జేసినట్లు చెప్పబడియు న్నది. గుప్తుల స్వాధీనమున దక్కను రాజ్యములయందే దియు లేకపోవుటయే దీనికి దార్కాణము. సముద్రగుప్తుడు మొదట కొందరు రాజులను జయించి, పిమ్మట బలవత్తర మగు శత్రుసైన్యమెదుర్కొనుటచే, జయించిన స్థలము లను త్యజించి, సత్వరము నిజరాష్ట్రమును జేరవలసి యుండెను."[1]

ఇట్లు ఒబ్రేగారు సముద్రగుప్తుని కృష్ణను దాటు నీయనగా వారికంటె ప్రతిభాశాలులగు పండితసత్తములు అతనిని కళింగమునుండియే వెనుకకు మరల్చిరి. శేషగిరి రావుగారు పల్లవరాజ్యమునకు బదులు పల్లవపురాజ్య మును సృష్టించి దానిని కళింగాంతర్గతమును జేసిరిగదా. ఇందలి సత్యాసత్యములను గుర్తించుట యెట్లనగా:

"కాంచేయక విష్ణుగోప" యను వాక్యమున కర్థము జెప్పుకొనునప్పుడు మనమొక విషయమును జ్ఞప్తియందుం చుకొనవలసియున్నది. అలహాబాదు శాసనమున వర్ణింప బడిన స్థలములు కుగ్రామములు గావు. కుగ్రామములను సముద్రగుప్తుడు జయించెనని హరిసేనుడు చెప్పెనని తలంచు న్యాయము కాదు. సముద్రగుప్తుడు లోకోత్తరగుణ విరుడని లోకమునకు ప్రకటించుటయే యాతని ముఖ్యోద్దేశము. గొప్ప రాజ్యములను, దుస్సా ధ్యములగు దుర్గములను సాధించెనని వర్ణించినగాని యట్టి వీరుని శౌర్యము లోకమున గణనకెక్కదు. కావున అల హాబాదు శాసనములోని కాంచిరాజ్యము ఆ కాలమున సుప్రసిద్ధముగ నుండవలయును. సముద్రగుప్తుని కాలమున ద్రావిడదేశమందలి కాంచీపురమును రాజధానిగ జేసు కొని పల్లవవంశజులగు నృపాలురు కృష్ణాకావేరులకును, పూర్వ పశ్చిమసముద్రములకును మధ్యనున్న దేశము నేలు చుండిరి. ఈ విషయ మనేకములగు శాసనముల వల్ల దెలి యుచున్నది. ఇట్టి సుప్రసిద్ధమగు కంచిరాజ్యమును వదలి కళింగములోని కుగ్రామమును సముద్రగుప్తుడు గెలిచెనని హరిసేనుడు చెప్పియుండునా యనునది విచారింప దగిన సంగతి. కళింగమున సముద్రగుప్తుని కాలమునగాని, తత్పూ ర్వముగాని, తదనంతరముగాని కంచిరాజ్య ముండెనని శాసన ప్రమాణములమున నిరూపించుటకు వ్యాధికైన సాధ్య మగునా? శేషగిరిరావు గారు మాపవలె ప్రమాణమునకు వారు దాని నుత్తివహించు భారము వహించగల శక్తి లేదు.

ఇంకొక విషయము: 'విష్ణుగోప' అను పేరు ద్రావిడదేశములోని కంచిని రాజధానిగా జేసుకొని ప్రభు త్వము సల్పిన పల్లవరాజుల వంశావళి యందే పలుమారు

1. ద. పూ. చ. 58.

శాస్త్రీయముమున్నది. మఱి యెచ్చులను గావవచ్చుట లేదు. శేషగిరిరావుగారు కళింగనృపాల వంశానుగులయం దట్టి పేరును గుర్తుపట్టగలిగినగాని అలహాబాదుశాసనములోని విష్ణుగోపుడు కళింగమున రాజ్యముచేసె నను వాదము నిలువదు. కాబట్టి "కాంచేయక విష్ణుగోప" యనువానికి 'కంచిరాజైన పల్లవరాజగు విష్ణుగోపు'డని కీల్హారన్ గారర్థమును జెప్పుట తెలివిమాలినందుచేతగాదు. తరువాతి పరిశోధకులు స్వప్రతిభాతిశయము ననుసరించి క్రొత్తమార్గము లను ద్రొక్కియున్నారు. ఇందేదియు సత్యాన్వేషణమున కనుకూలించినదిగ దోచదు.

ఇక దూబ్రేగారు సముద్రగుప్తుడు కృష్ణనుదాటలేదనుటను గూర్చి ఇంచుక చర్చింపవలసియున్నది. తమ వాదమును నిలుపుకొనుటకై వారు రెండు ప్రమాణముల నాశ్రయించియున్నారు: ౧. సముద్రగుప్తుడు మొదలరాజులను బందులనుగ జేసి పిమ్మట వదలిపుచ్చుట, ౨. దక్షిణములో నెచ్చటను గుప్తులకు లోబడిన దేశము లేకపోవుటచేతను దక్షిణరాజు లేకీభవించి సముద్రగుప్తుని దారసిల్లి యెదిరింపగా నతడు గెల్చినరాజ్యములను విడిచి నిజరాజ్యమునకు బరుగిడెనని చెప్పుచున్నారు. పై రెండు విషయములును నిజములే కాని వీని నాధారపఱచుకొని దూబ్రేగారు చేసిన సిద్ధాంతము తప్పు. హిందూరాజులు దిగ్విజయయాత్రలు బయలువెడలినప్పుడు పరరాజుల నోడించి కప్పములను గొనువారే కాని, పరరాజుల రాష్ట్రములను స్వరాష్ట్రముతో గలుపుకొనెడివారు కారు. అది యాచారవిరుద్ధము; శాస్త్రవిరుద్ధము గూడ. హిందూ దండనీతిశాస్త్రమునకు జనకుడగు కౌటిల్యుడిట్లు చెప్పుచున్నాడు:

"హతశత్రుని భూమి ద్రవ్య పుత్ర దారలను కొనరాదు. వాని వంశస్థులను వారివారి యుద్యోగములందు నిలుపవలెను. ఇట్లు గావించినచో దండోపనతులు వీని పుత్రపౌత్రుల ననువర్తింతురు.

"దండోపనతుల జంపియు, బంధించియు వారి భూమి ద్రవ్యపుత్రదారలను కోరునట్టివాని నాశముకొఱకు దక్షిణరాజమండల మంతయు ప్రయత్నించును...స్వభూమ్యాయుక్తులగువాని మంత్రులు సహితము వానిపై విరోధింతు. శత్రుమండలము నాశ్రయించి వాని రాజ్యమును ప్రాణమును హరింపగోరుదురు.

"కావున దండోపనతులగు రాజులు సామముచే వారివారి భూములందు నిలుపబడినవారైనచో రాజాను, వాని పుత్రపౌత్రులను ననుసరించి వర్తింతెరు."[1]

సముద్రగుప్తుడు నీతిశాస్త్రవిధి ననుసరించి, బందులజేసిన రాజులను విముక్తులను గావించి వారివారి రాజ్యములను వారి కొసగనే కాని ఎదిరించిన శత్రుసమ్మేళనపుధాటి కోర్వక జయించిన రాజ్యములను విడిచి నిజరాష్ట్రమునకు పరుగిడలేదు. సముద్రగుప్తుని నెదుర్కొనుటకై కృష్ణాగోదావరీ మధ్యదేశప్రభువు లందఱు కంచిరాజగు విష్ణుగోపుని యాధిపత్యము క్రింద సమ్మేకట్టిరని దూబ్రేగారు వ్రాసియున్నారుగదా. ఈ వ్రాతకాధార మేమి? దూబ్రేగారివాక్యమే. ఈవాక్యమునకెక్కువవిలువగలదో, అలహాబాదు శాసనమున కెక్కువ విలువగలదో పాఠకులే గ్రహింపగలరు. ఈ శాసనమున పలక్కడనేలు ఉగ్రసేనుని సముద్రగుప్తుడు జయించినట్లు చెప్పబడియున్నది. పలక్కడ కృష్ణకు దక్షిణమున నుండినదని శాసనపరిశోధకు లంద రొప్పుకొన్న విషయమే. కృష్ణ దాటనిది పలక్కడరాజుతో సముద్రగుప్తునికి సమరమెట్లు సొసగినది? నాకు జూడ సముద్రగుప్తుని దండయాత్ర ద్రవిడదేశమండలి కాంచీపురమునఱకువ్యాపించినదనుటయే నిజముగనున్నది.

పై చర్చలోని సారాంశమేమనగా: (౧) కాంచి యే కాంచీనగరము. దీనిని ఇప్పటి కాంచీతో సమన్వయించుట సమంజసము. (౨) సముద్రగుప్తుని శాసనములోని కాంచీపురము ద్రవిడదేశములోని సుప్రసిద్ధ కాంచీ నగరమే కాని, శేషగిరిరావుగారు తలచినట్లు కళింగదేశములోని కుగ్రామము గాదు. (౩) దూబ్రేప్రభృతులు తలచినట్లు సముద్రగుప్తుడు కృష్ణయుత్తరపుటొడ్డున నుండికాని, కళింగమునుండియే కాని వెనుకకు మరల్పబడెననుటకాధారము లేదు. అతడు కంచివరకు దండయాత్ర సాగించెననుటకే కొన్ని యాధారములు గలవు.

1. కౌటి. ౭ అధి౧౬. అధ్యా. వెంకటరంగయ్య వెంకటశాస్త్రిగార్ల తర్జుమా, పుట 821.

విభవ సంవత్సర ఆషాఢమాస భారతినుండి పునర్ముద్రితము

మంగళేశ్వరుడు

యస్. వెంకటరమణయ్య గారు

౧

ఈతడు బాదామిపురమును రాజధానిగ నేర్పఱచుకొని కర్ణాట కుంతల కొంకణ దేశముల నేలిన పాశ్చాత్యచాళుక్యరాజులలో నైదవవాడు. ఈతని చరిత్ర మీక్రింది శాసనములవల్ల దెలియుచున్నది.

(౧) బాదామిగుహలోని శిలాశాసనము [1] (౨) నేరూరుతామ్రశాసనము [2] (3) మహాకూట శిలాస్తంభశాసనము. [3]

ఈమూడును మంగళేశ్వరుని శాసనములు. ఇవిగాక:

(౪) రెండవ పులకేశియొక్క అయ్యహోళెశాసనమును, [4] (౫) ఆరవ విక్రమాదిత్యుని వహాడుశాసనమును [5] మంగళేశ్వరునిచరిత్రమునకు సంబంధించిన కొన్ని ముఖ్యాంశములను తెలియజేయుచున్నవి.

తనవంశమునుగూర్చి మహాకూట శిలాస్తంభ శాసనమున మంగళేశ్వరు డిట్లు చెప్పకొని యున్నాడు. మానవ్యసగోత్రుడును హారితిపుత్రుడును చళిక్యవంశసంభూతుడును నగుజయసింహుడను నరపాలు డొకడుండెను. ఆతనిపుత్రుడు రణరాగుడు. ఆ రణరాగుని తనయుడు సత్యాశ్రయ శ్రీపృథివీవల్లభ రణవిక్రమాంకుడు. (ఈతనికి మొదటి పులకేశి యను పేరును గలదు). ఈతని కిరువురుపుత్రులు బలభద్రవాసుభద్రులను బోలువారు కీర్తివర్మ మంగళేశ్వరు లనువారు జననమందిరి.

కీర్తివర్మయు మంగళేశ్వరుడును ఒక తల్లిబిడ్డలుగారు; సవతుల బిడ్డలు. ఈ విషయము మహాకూటశాసనములోని యీక్రింది వాక్యమువల్ల తెలియుచున్నది.

"తస్యాథ [ధర్మ]రతిబుద్ధేర్వాసుదేవ ప్రతిమ ప్రభావస్య బలవాసుభద్రోపమగుణౌ సుతౌ సముత్పన్నౌ జ్యేష్ఠ [:] శ్రేష్ఠగుణ సముదయోదిత పురురణ విక్రమాఖ్యప్రియః.....కనీయాన్ ఉరురణవిక్రాన్త మంగళేశ శ్రీపృథివీవల్లభేస్వామిఖ్యనృపో బభూవ"

"ఆ ధర్మరతబుద్ధికి వసుదేవునితో సమమగు ప్రభావము గలవానికి (రణవిక్రమునకు) బలభద్రవాసుభద్రులతో తుల్యమైన గుణము గలవారలు పుత్రులు ఇరువురు పుట్టిరి. అందు శ్రేష్ఠములగు గుణములచే నతిశయించినవాడు పురురణపరాక్రమాఖ్యుడు. జ్యేష్ఠుడు ఉరు రణ విక్రాన్త మంగళేశ శ్రీపృథివీవల్లభేంద్రుడనురాజు కనిష్ఠుడును అయిరి."

"మదయన్తీమివ మహాపతివ్రతాం ... లలామభూతాం నైకవిధధర్మ ఫలభాగ్యపవిత్రీకృత

---

1. Ind. Ant. X, P. 59.
2. „ VII, P. 161.
3. „ XIX, P. 7.
4. E. Ind. VI, P. 1.
5. Ind. Ant. VIII, P. 114.

శరీరాం స్వగురుపత్నీం దుర్లభా నామధేయాం దేవీ మాహూయ."

"మదయన్తిని బోలు సుహాసత్రివాసను, బట్పారికులముయొక్క నొసటిమాణిక్యమును అనేకవిధములగు ధర్మకార్యముల ఫలముచే పవిత్రము సేయబడిన దేహముగలదానిని దుర్లభయను నామధేయము గల దేవిని తన తండ్రి భార్యను పిలచి."

ఈవాక్యములపై ఫ్లీటుగారిట్లు వ్యాఖ్యానము చేసియున్నారు:

"అతడు (మంగళేశ్వరుడు) మొదటి కీర్తివర్మకు సవతితల్లి గర్భమున బుట్టిన తమ్ముడు. ఏలన యీశాసనముయొక్క ౧౩వ పంక్తిలో దుర్లభదేవిని "స్వమాతరం" అనక "స్వగురుపత్నీం" అని సంబోధించియున్నాడు. ౫వ పంక్తిలో తండ్రి వసుదేవునితోడను తనయులిరువురును బలభద్రవాసుభద్రులతోడను బోల్పబడియుండుటయు నట్లే సూచించుచున్నది. వసుదేవునికి (=రణవిక్రమునకు) రోహిణి (=దుర్లభదేవి) యు, దేవకి (=?)యు నను నిద్దరు భార్యలుండిరి. బలభద్రుని లేక బలరాము (=మొదటికీర్తివర్మ)ని ప్రథమమున దేవకియే గర్భమున ధరించినను, పిమ్మట నామె గర్భస్థశిశువు పిండమును యోగమాయ నేర్పుతో మెల్లన తిగిచి రోహిణి కడుపున నిడియెను. తత్కారణమున బలభద్రుడు రోహిణి గర్భమునుండి యుదయమాయెను. అతని తమ్ముడు వాసుభద్రుడు, వాసుదేవుడు, లేక కృష్ణుడు (=మంగళేశుడు) దేవకి గర్భమున జన్మించెను. (కాబట్టి బలభద్రుడును వాసుభద్రుడును అనగా కీర్తివర్మయును మంగళేశ్వరుడును సవతులబిడ్డలు). పురు రణపరాక్రమ ఉరు రణవిక్రాన్త అను బిరుదములలోని 'పురు' 'ఉరు' శబ్దములు ఈవిషయమునే సూచించినను సూచింపవచ్చును. బాదామిగుహాశాసనమున మంగళేశునకు "రణవిక్రాన్తుడ"ను బిరుదుమాత్ర మున్నట్లు చెప్పబడి యున్నది. ఇచ్చట పై బిరుదములలోని "పురు" "ఉరు" శబ్దములు కీర్తివర్మ మంగళేశ్వరులభిన్న మాతృత్వమును చూపుటకై తెచ్చి పెట్టుకొన్నట్లున్నవి. సెంటుపీటర్సు బర్గునిఘంటువు ప్రకారము "అధికము" "అనేకము" అను నర్థముగల "పురు" అను వైదికపదము, ఇతిహాసములలోను తరువాతి వాఙ్మయమునందును నామపదములకు (Proper names) ముందు కనిపించుచున్నదనియు; ప్రాతవియును, అసాధారణములును నగు పదములపై యభిమానముగల భాగవతపురాణకర్త దీని నిట్లే ప్రయోగించి యున్నాడనియు నాకు దెల్పుచు ఈయన్నదమ్ము లిద్దరును నాహుషయను పుకుమారులను 'పురు', 'ఉరు' అనువారలకు బోల్పబడి యుందురని ప్రొఫెసరు సెలుహారన్‌గారు చెప్పిరి. ఇందువల్ల మంగళేశుని కాలమున "పురు" శబ్దమును విశేషణముగ ప్రయోగించుటకు వీలుకాదని తేలుచున్నది. కాబట్టి యదియొక నామపద (Proper noun) మని తెలిసికొనవలయును. "పురు" శబ్దమునకు సమముగ "ఉరు" శబ్దమునకు గూడ నట్లే యర్థము చేసికొనవలయును. అయితే "పురు" "ఉరు" అనువారలు సవతితల్లి బిడ్డలో కాదో నేను చెప్పజాలను."[1]

ఫ్లీటుగారి చర్చనుబట్టి చూడగా కీర్తివర్మయు మంగళేశ్వరుడును సహోదరులు కారనియు, సవతులబిడ్డలనియు తేలుచున్నది.

మంగళేశుని రాజ్యాభిషేకము

మొదటి పొలకేశి మరణానంతరము మొదటి కీర్తివర్మ రాజ్యము చేసెను. అతని మరణానంతరము మంగళేశ్వరుని రాజ్యాభిషేక మహోత్సవము జరిగెను. అయితే యీ రాజ్యాభిషేకము జరిగిన దెప్పుడు? ఈ ప్రశ్నకు సమాధానము చెప్పుట సులభమైనపని

1. Indian Ant. Vol. XIX, P.7

కాదు. ఏలన, మంగళేశునిరాజ్యాభిషేకకాల నిర్ణయము చళుక్యులచరిత్రలోని గూఢతమ మగు సమస్య. ఈ ప్రశ్నకు మంగళేశుని కాలపు శాసనములు మూడువిధము లగు సమాధానము లిచ్చుచున్నవి.

౧. బాదామిగుహాశాసనమున నిట్లు చెప్పబడి యున్నది:

"శ్రీమంగళేశ్వరః ప్రవర్ధమానరాజ్యసంవత్సరే ద్వాదశే శకనృపతిరాజ్యాభిషేక సంవత్సరే ష్వతిక్రాన్తేషు పఞ్చసు శతేషు" "మహాకార్తిక పౌర్ణమాస్యాం." ఇత్యాది.

దీనినిబట్టిచూడగా మంగళేశ్వరుడు శక ౫౦౦ నాటికి ౧౨ సంవత్సరములు రాజ్యమునేలినట్లు తెలియుచున్నది. కాబట్టి మంగళేశ్వరుని రాజ్యారంభ సంవత్సరము శక వర్షము ౪౮౮ లో నగును; క్రీ. శ. ౫౬౬-౫౬౭ సంవత్సరమని తెలియుచున్నది.

౨. మహాకూటశిలాస్తంభశాసనమున నిట్లున్నది:

"ఉత్తరోత్తరప్రవర్ధమానరాజ్య పఞ్చమశ్రీవర్షే ప్రవర్ధమానే సిద్ధార్థే వైశాఖపౌర్ణమాస్యాం."

ఇందున్నట్లు మహాకూటశాసనము మంగళేశ్వరునిరాజ్యకాలమున ఐదవసంవత్సరమునకు సరియగు సిద్ధార్థివర్షి వైశాఖపౌర్ణమాస్య నాడు వ్రాయించినట్లు తెలియుచున్నది. అయితే మంగళేశ్వరుని రాజ్యారంభము శకవర్షమునకు సరిపోవునట్లిందు చెప్పబడలేదు. కాబట్టి యీశాసనకాలమును నిర్ధారణచేయుటకు వీలులేదు. బాదామిగుహాశాసనమున చెప్పినట్లు మంగళేశ్వరునిరాజ్యారంభము శ. ౪౮౮ సంవత్సరమైనయెడల మహాకూట శాసనము శ. ౪౯౨లో చెక్కించి యుండవలయును.

వాస్తవము విచారించిచూడ నిది బాదామిగుహాశాసనముకన్నను నేరూరు తామ్ర శాసనముకంటెను తరువాతిదిగా తోచుచున్నది. బాదామిగుహాశాసనమున మంగళేశ్వరుని శౌర్యధైర్యాదిగుణములు గణింపబడినవి గాని యాతనిచే జయింపబడిన దేశములు గాని జయింపబడిన శత్రురాజులుగాని పేర్కొనబడియుండలేదు. నేరూరుతామ్రశాసనమున తాను శంకరగణునిపుత్రుని గజతురగపదాతి కోశబలసంపన్నుని బుద్ధరాజును వెడలనడచితి ననియు చలిక్యవంశసంభవుని పదునెనిమిది యుద్ధములందు గెలుపుగొన్న ప్రోడను స్వామిరాజును హతము చేసితిననియు చెప్పుకొనుచున్నాడు.

"[illegible] శంకరగణ పుత్రం గజతురగపదాతికోశబలసంపన్నం బుద్ధరాజం విద్రావ్య చలిక్యవంశసంభవం అష్టాదశ సమరవిజయినం స్వామిరాజం హత్వా" ఇత్యాది.

మహాకూటశిలాస్తంభశాసనమున తాను ఉత్తరదిగ్విజయముజేసి బుద్ధరాజు నోడించి, యాతనిధనమును సర్వమును గ్రహించి; అటు పిమ్మట భాగీరథీకూలమున దనశక్తిజయ స్తంభమును నిలుపగోరి, మొదట ధర్మజయ స్తంభమును నాటుట మేలని తలచి మకుటేశ్వరనాథునికి దనమారుతల్లియగు దుర్లభ

చేయించి భూదానమును చేయించితినని చెప్పుకొనియున్నాడు.

"సకలోత్తరదిగ్విజయకృతబుద్ధి ర్బుద్ధనృప మభిజిత్య తస్య వసువు శేష ముపగృహ్య భాగీరథీసా లేశక్తిజయ స్తంభనిరోప ణోత్సుక్యేన మనసాధనస్మిన్ జయ స్తంభశక్తిః ప్రథమకర మేవ నిరోపయితవ్యే త్యనభృత్యే తదనుకరణసౌభాగ్యభూతాం మదయ స్త్రీమిమ మహాపతివ్రతాం బహ్వాభరణలలామభూతాం నైకవిధసర్వఫలభాగ్యపవిత్రీకృతశరీరాం స్వగురుపత్నీం దుర్లభ నాగనయాన్ సేసీ మాహూయ."

ఈబుద్ధరాజు కలచూరివంశజుడని యీ శాసనములోని ౧౩-వ పంక్తివలన తెలియుచున్నది.

ఇందువల్ల తెలియున దేమన:

బాదామిగుహాశాసన కాలమువఱకు మంగళేశ్వరునకు ప్రఖ్యాతిగల శత్రువులతో పోరాటము కలుగలేదు. బాదామి నేరూరు శాసనకాలములమధ్య కలచూరిబుద్ధరాజును చాళిక్యస్వామిరాజును కలసియో వేరువేరుగనో మంగళేశ్వరునిరాష్ట్రముపై దాడివెడలిరి. ఇరుతెగలకును పోరు సమకూరెను. ఈ యుద్ధమున స్వామిరాజు హతుడయ్యెను. బుద్ధరాజు పరాజితుడై పలాయనమొనర్చెను. నేరూరుమహాకూటశాసనములమధ్యకాలమున మంగళేశ్వరుడు కలచూరిరాష్ట్రముపై దండువెడలి బుద్ధుని పరాఙ్ముఖుని చేసి వాని సర్వస్వమును హరించెను.

కాబట్టి మహాకూటశాసనము నేరూరు శాసనమునకు పిమ్మటను నేరూరుశాసనము బాదామిశాసనమునకు పిమ్మటను లిఖింపబడినవి. అనగా మంగళేశ్వరునిశాసనములలో బాదామిశాసనము మొదటను, నేరూరుశాసనము దానికి దరువాతికాలమునను మహాకూటశాసనము కడపటను వ్రాయింపబడినవి.

మఱియు మహాకూటశాసనము ప్రవర్ధమానరాజ్యపశ్చిమ శ్రీవర్షమునకు సరియగు సిద్ధార్థిసంవత్సరపు వైశాఖపౌర్ణమాస్యనాడు నెలకొల్పబడినది. మంగళేశ్వరుని రాజ్యకాలమున (శ. ౪౮౮-౫౩౨) నొక సిద్ధార్థిసంవత్సరము వచ్చినది. ఫ్లీటుగారి లెక్కప్రకారము అది శ. ౫౨౧కు సరిపోవుచున్నది. అంతకు పూర్వపు సిద్ధార్థి శ. ౪౬౧న వచ్చినది. మంగళేశ్వరుని రాజ్యారంభము శ. ౪౮౮ అగుటచేత నతని రాజ్యకాలమందలి సిద్ధార్థి శ. ౫౨౧నకు సరియైనదిగానే యుండవలయును. కాపున ఫ్లీటుగారు మహాకూటశాసనకాలము శ.౫౨౧ అని సిద్ధాంతీకరించిరి. శ. ౫౨౧ మంగళేశ్వరుని రాజ్యపశ్చిమశ్రీవర్షమైన అనగా శ.౫౨౦న సింహాసనారోహణము గావించియుండవలయును. బాదామిశాసనము రాజ్యాభిషేకవర్షము శ. ౪౮౮ అనుచున్నదిగదా! కాబట్టి యీ రెండుశాసనములును ఒకదానితో నొకటి విరోధించుచున్నవి.

(3) ఇంతేకాక కొందఱిమతానుసరణమున సత్యాశ్రయధ్రువరాజయింద్రవర్మగోవా శాసనము[1] శ. ౫౩౨నకు సరిపోవు మంగళేశ్వరుని ౨౦-వ రాజ్యవర్షమున లిఖింపబడినది.

1. Jr. Bom. R. A,S.X. 365-6.

కాబట్టి మంగీశ్వరుడు శ. ౯౧౨ మొదలు రాజ్య మేలనారంభించె నని భరద్వాజ్ శాస్త్రులు లనుచున్నారు. బాదామి గుహా శాసనమున రాజ్యారంభము శ. ౮౮౯ అని చెప్పబడియున్నదే యున్న దానిక సమాధాన మిట్లు చెప్పుచున్నారు. శాసనము వ్రాసిన శ్వసుడే శ. ౯౦౦ లో రాజ్యము చేయుచున్న ట్లున్నను వాస్తవముగ నట్లు కానేరదు గాదు. ఆ సమయమున కీర్తివర్మ యే యప్ప టికి రాజ్యము చేయుచుండెను. మంగీశ్వరుని జామాని మన్నకు సామాన్యభూపాలుడుగ నుండెను. గుహాను ఖననముచేసి విష్ణువునకు ప్రతిష్ఠ చేసిన ఫలము తన దన్న దని మంగీశుడు బాదామి శాసనమున చెప్పకొను చున్నాడు. కాబట్టి కీర్తివర్మ యప్పటికి ప్రతినిధియై యుండుట నిక్కము. అతని రాజ్యకాలము శ. ౯౦౦ లో పరిసమాప్త మాయెను. అప్పటినుండి మంగీశ్వరుని రాజ్యకాలము పరిగణింపబడు చున్నది.

పైన జెప్పబడిన చరిత్రకారులు మంగీశ్వరుని రాజ్యాభిషేకసమయము నిర్ణయమును గూర్చి భిన్నాభిప్రాయులై యున్నారు. నిజము తెలుసుకొనుమార్గ మేమైన నున్నదో కను గొనవలసి యున్నది. బాదామి గుహాలోని శాసనమున జెప్పినట్లు మంగీశ్వరుని రాజ్యాభిషేకము శ. ౮౮౮-౮౯ లో జరిగియుండు టయే నిక్కమని నాకు దోచుచున్నది. ఏలయన మంగీశ్వరుడు తాను రాజ్యము చేయుచున్నట్లు చెప్పకొనియుండుట ఆదరమును అంగీకరించిన విషయమే. గుహాను ఖననముచేసి విష్ణ్వాలయ మును స్థాపించిన ఫలము తన యన్న దన్న యన్న మాత్రమునకే యానాటి కీర్తివర్మ బ్రదికి యుండెనని తేలదు. చనిపోయిన పిమ్మటగూడ నట్టి కార్యములు చేయవచ్చును. దేవాలయము నిర్మాణముచేసి దేవుని స్థాపించి ఆ ఫలమును తన యన్న మీద భక్తిచేత ఆతనికి చెందినదని తెలిపి యట్లు చెప్పనాడు. కావున నీవాక్యము నాధారముగ జేసికొని కీర్తివర్మ శ. ౯౦౦ నాటి ప్రతినిధి యనుటకును యప్పటికి మంగీశ్వరుడు సామాన్యభూపాలుడుగ మాత్రముండెనని యనుట కవకాశము లేదు.

సత్యాశ్రయ పృథ్వీరాజ ఇంద్రవర్మయొక్క గోవా శాసనము నాధారముగ చేసుకొని శ.౯౩౧ మంగీశ్వరుని రాజ్యవర్ష మగుటచే కాబట్టి యాతని రాజ్యాభిషేకము శ. ౯౧౨-౧౩ లో జరిగియుండవలెనని పెద భరద్వాజ్ శాస్త్రి. ఇట్టి యభిప్రాయ మును కొందరు లేనట్లుగా వచించిరి

"గోవా శాసనమునకును మంగీశ్వరుని రాజ్యాభిషేకమునకు ఎట్టిసంబంధమును లేదు." కారణము లేవి యన:

(౧) గోవా శాసనమున కాలమును సూచించు భాగము శాసనాంతమున నుండు నొకవిడివాక్యము. ఇట్లు శాసనాంతమున విడి వాక్యమున నాము రాజ్యకాలమునుసూచించుట గాని గోవా శాసనమున నున్నట్లు వర్తమాన రాజ్యవర్షమును జెప్పటగాని సార్వభౌములగు నృపాలురకు మామూలుకాదు. ఇట్టి శాసన మింకొకటిమఱి ఏకాలమునగాని యివ్వబడెనని

నిశ్చయించిచెప్పుటకు వీలులేదు. అందుముఖ్యముగ గోవాశాసనకాలమున లేదు. ఇంతేకాక సామంతరాజులు తమ రాజ్యకాలమును జెప్పుకొనుమార్గ మిదియే.

(౨) రెండవ పులకేశి హైదరాబాదు శాసనమువల్ల గణించిన శ. ౫౩౪ సంవత్సర మాతని రాజ్యాభిషేకమైన మూడవసంవత్సరమని తెలియుచున్నది. కాబట్టి గణించిన ౫౩౨ న శకాబ్దమున నీరాజ్యాభిషేకము జరిగియుండవలయును. ఇది నిజమైనచో శకాబ్దము ౫౩౨ న వ్రాయించిన గోవాశాసనము రెండవపులకేశిరాజ్యకాలమున నివ్వబడి యుండవలయును. శకాబ్దము ౫౩౨ రెండవపులకేశిరాజ్యకాలపు టిరువదియవ సంవత్సరము కావలెను. పైజెప్పినట్లు మంగళేశ్వరుని రాజ్యకాలమును కాజాలదు. కావున గోవాశాసనమున వచింపబడిన రాజ్యకాలము సత్యాశ్రయ ధ్రువరాజ ఇంద్రవర్మదిగా నుండవలయును.

౩. భండార్కరుగారి వాదప్రకారము మంగళేశ్వరుని రాజ్యాభిషేకము శ. ౫౧౨-౧౩ న జరిగిన దనుకొన్నను రాజ్యమించిన వర్షమున ననగా శ. ౫౧౭-౧౮ న సిద్ధార్థిరా లేదు. కాబట్టి భండార్కరువాదమునకు మహాకూట శాసనము ప్రతికూలించుచున్నది.

౪. మంగళేశ్వరుని రాజ్యాభిషేకము శ. ౫౧౨-౧౩ లో జరిగిన దని నిరూపించుటకు భండార్కరుగారు వేరొకమార్గమును ద్రొక్కియున్నారు. రెండవపులకేశియొక్క అయ్యవోళెశాసనమున కీర్తివర్మయొక్క మరణానంతరము మంగళేశ్వరుడు రాజాయెనని చెప్పబడియున్నది.

తస్మిన్ సురేశ్వర విభూతిగతాభిలాషే
రాజాభవ త్తదనుజః కిల మఙ్గళేశః.

కీర్తివర్మకు ముగ్గురో నలుగురో పుత్రులుండిరి. అందు రెండవపులకేశి జ్యేష్ఠుడు. తండ్రిమరణానంతర మాతడేల రాజ్యము చేయలేదు? ఆతని పినతండ్రియగు మంగళేశ్వరు డేల సింహాసనము నధిష్ఠించెను? అతడు నిక్కలియు పసివాడగుటచే రాజ్యముసేయుటకు అర్హుడుకాడాయెను. కావున మంగళేశ్వరుడు రాజాయెను. ప్రొఫెసరు కీలుహారనుగారు అయ్యవోళెశాసనమును పరిశోధించి, యందలి ౧౪-వ శ్లోకమునుగూర్చి యిట్లు చెప్పియున్నారు.

"రఘువంశము ౫-౨౦ తో నీశ్లోకమును పోల్చి చూచిన పులకేశి తన్ను యౌవరాజ్యమున కభిషిక్తునిగా జేయరాదనని తోచుచున్నది."

ఇందుచే నాతడు చిన్నవాడు తరుణ వయస్కుడుగ నుండినట్లు తెలియుచున్నది. పట్రోరు శాసన మీయూహకు తోడ్పడుచున్నది. పులకేశి యాతని తండ్రిమరణకాలమున నర్భకుడుగ నుండెను.

"జ్యేష్ఠభ్రాతు స్సతిసుతవరేఽప్యర్భకత్వే జరత్తే
యస్మిన్నాత్మన్యకృతిహ పురం మఙ్గళేశః పృథివ్యాః."

ఇందువల్ల పులకేశి స్వజనకుని మరణకాలమున చిన్నకుఱ్ఱవాడని స్థిరపడుచున్నది. అతనికి తమ్ములు కనీసము ముగ్గురైన నుండు

టచే నాతి డప్పటికి కనీసము మూడేండ్లవాడై యుండవలయును. యౌవనరాజ్యమునుకోరినప్పటికి పదునైదుసంవత్సరముల వయస్సును, రాజ్యాభిషేకకాలమున ౨౨ సంవత్సరముల వయస్సును, అయ్యవార్లశాసనమునాటికి ౪౬ వర్షములప్రాయమును, యువరాజ్యాగమ నచ్చినప్పుడు ౫౦సేండ్ల [illegible]ను కలిగియుండెను.

శకాబ్దము ౫౩౨ న మంగళేశ్వరుని రాజ్యాంతమును రెండవపులకేశి రాజ్యారంభమును జరిగినవి. అప్పుడుపులకేశి ౨౨ సేండ్లప్రాయమువాడు. అనగా సుమారు శకాబ్దము ౫౧౦ న బుట్టెను. ఈతనియూహపనగోట అనగా శ.౫౧౩ లో కీర్తివర్మ గతించెను. ఆసంవత్సరమునందే మంగళేశ్వరుడు సింహాసనారోహణమును గావించెను.

ప్రభవ సంవత్సరము మాఘమాసభారతినుండి పునర్ముద్రితము

మంగళేశ్వరుడు

యన్. వెంకటరమణయ్యగారు, యం. ఏ.

[వెనుకటిసంచిక తరువాయి]

భండార్కరుగారు త్రొక్కినమార్గము బాగుగ నున్నదని యొప్పుకొనుచు, ఫ్లీటుగారు వారివాదము నిట్లు విమర్శించుచున్నారు. వీరివాదము నంగీకరించిన,—

"సింహాసనారోహణమును గావించినప్పుడు అతని (పులకేశియొక్క) వయస్సు పదునైదుసంవత్సరము లగును. ఇది హిందూదేశమునందుగూడ రాజు రాజ్యమేలుటకు దగినయీడని సామాన్యముగ నొప్పుకొనదగినది కాదు. అయితే కీర్తివర్మ మరణానంతరము, రెండవపులకేశి రాజ్యభారమును వహింపదగని తరుణవయస్కు డగుటచే మంగళేశుడు రాజ్యభారమును వహించెననియు, మరల నాతనికి రాజ్యము సేయువయస్సు రాగనే రాజ్యము నాతని కిచ్చివేసెననియు మిరాజ్ శాసనము తెల్పుచున్నది. అయినను, ఈవిషయము, తరువాతికాలమున నాడుకలోనున్న, వంశపరంపరగావచ్చు, గాథల నాధారపరచుకొని చెప్పినవిషయము. అయ్యావొళే శాసనమున నుండు సమకాలవృత్తాంతము పైదానికంటె విశ్వాసార్హమైనది. దానిమూలమున మంగళేశ్వరుని రాజ్యాంతకాలమున నాతనికిని, రెండవపులకేశికిని నభిప్రాయభేదము లున్నట్లు మనకు తెలియుచున్నది; రాజ్యమును దన పుత్రుని కిచ్చుటకు మంగళేశుడు ప్రయత్నించెను; మంత్రశక్తిసంపన్నుడగు పులకేశిచే గూర్పబడిన బలముచే అతనియత్నము యుద్ధమున భగ్నమవుటయేకాక యతడు ప్రాణములనుగూడ గోల్పోయెను. ఇందువల్ల, తనరాజ్యాభిషేకకాలమునందు ప్రబలమైన సహాయసంపత్తిని సేకరింపదగిన సంపూర్ణయౌవనమును (అనగా యిరువదిమూడేండ్లవయస్సును) రెండవపులకేశి పొందియుండెనని మన మూహింపవచ్చును. దీని నంగీకరించిన నాతనిజన్మవర్షము శ. ౫౧౦ యగును; శ. ౫౧౮–౨౧ లో నతనితల్లి గతించినప్పుడు ఇంచుమించు పదివర్షములప్రాయమువా డగును."[1]

పైచర్చలను బట్టి చూడ రాజ్యాభిషేకము నాటి పులకేశివయస్సును గూర్చియే భండార్కరుఫ్లీటులకు అభిప్రాయభేదమున్నట్లగపడుచున్నది. ఆతని జన్మవర్షమును గూర్చికాని, మంగళేశ్వరుని సింహాసనారోహణమును గురించికాని వారి కభిప్రాయభేద మున్నట్లు తోచదు. అయినను, మంగళేశ్వరుడు బాదామిగుహాశాసనమున జెప్పబడినట్లు శ. ౫౨౧ న సింహాసనారోహణము నేలగావించియుండగూడదో ఎవ్వరును జెప్ప లేదు శాసనము లిందుకు విరోధింపవు. నాకుజూడ భండార్కరు మొదలగు పండితు లొకభయముచే పీడింపబడుచుండినట్లు తోచుచున్నది. అది యెద్దియన: మంగళేశ్వరుడు శ. ౫౨౧లో సింహాసనము నెక్కెనని యొప్పుకొన్న నతడు శ.౫౩౨ వఱకునగా ౧౧ వర్షములు, రాజ్యము జేసినట్లొప్పుకొనవలసి వచ్చును. ౧౧సంవత్సరము లొక్కనిరాజ్యకాలమనుటకు గడుదీర్ఘమగుటచే మంగళేశ్వరుని రాజ్యకాలమును సంగ్రహపఱచినట్లు తోచుచున్నది. హిందూస్థానములోనిరాజులు సగటున ౨౦ వర్షములకు మించి రాజ్యము సేయలేదనుట యొప్పు

1. I. A. XIX, p. 13.

కొనసవల్లసిన విషయమే. అట్లనుటచే నెవ్వరును ౨౦ యేండ్లకంటె నధికముగ రాజ్యము సేయ లేదని చెప్పుట సాహసము. ౫౦ ఏండ్లు రాజ్యముచేసినవా రనేకులు గలరు. ౬౫ సంవత్సరములు రాజ్యముచేసినవారు కొందరున్నారు. ఇక ౪౪ సంవత్సరములు రాజ్యము సల్పిన వారి విషయ మొకవిశేషముగ జెప్పవలయునా! కావున మంగళేశ్వరుడు ౪౪ వర్షములు ప్రభుత్వము చేసెననుటయందసంగతి మేమియు గాన్పింపదు. కాబట్టి బాదామిశాసనమున జెప్పినట్లు అతడు శ. ౪౮౮ అనే వాస్తవముగ సింహాసనారోహణము గావించెనని నాభావము. యస్. కే. దీక్షితులుగారియభిప్రాయము గూడ నిట్టిదే. మహాకూటశాసనము లోని "ఉత్తరోత్తర ప్రవర్ధమాన రాజ్యఇత్యమశ్రీవర్షే" అను వాక్యములోని 'ఇత్యమశ్రీవర్షే' యనునది తప్పనియు, అది 'పఞ్చత్రింశే' యని యుండవలయుననియు జెప్పుచు మహాకూట శాసనము మంగళేశ్వరుని ౩౫ వ రాజ్యవర్షమున వ్రాయింపబడె ననుచున్నారు.[1] అతని రాజ్యారంభము శ. ౪౮౮-౯ అని యొప్పు కొన్న మహాకూట శాసనకాలము శ. ౪౮౮-౯ + ౩౫=శ. ౫౨౩-౪ అగుచున్నది. ఫ్లీటు గారిచే నిర్ణయింపబడిన కాలము గూడ కొంచెమించుమించుగ దీనికి సరిపోవుచున్నది.

౨

మంగళేశ్వరుడు సింహాసనము నధిష్ఠించి నప్పుడు చళుక్యులరాజ్యము విశేషము విస్తారమైనది కాదు. చళుక్యవంశమున మొదట స్వతంత్రముగ రాజ్యము సేయఁదొడగినవాడు మంగళేశ్వరుని తండ్రి యగు మొదటి పులకేశి. ఇతడు వాతాపీ పురమును జయించినట్లును, హయమేధాదియాగములను జేసినట్లును దెలియవచ్చుచున్నది.

"తస్యాభవత్తనూజః పొలకేశీ
యః శ్రితేన్దుకాన్తిరపి;
శ్రీవల్లభోప్యయాసీత్
వాతాపిపురీ వధూవరతామ్."

అని అయ్యావొళెశాసనము.[2] ఏవ్రూరుశాసనమునందుగూడ నీవిషయమే వచింపబడి యున్నది.

"తత్తనయః పులకేశీ కేశినిబ్రాపితసమోఽభవద్రాజా,
వాతాపిపురీ వరపతి గకలితఖలకలికలంకకలః." [3]

మంగళేశ్వరుని శాసనములయందు ఇతడు యజ్ఞములనేకములను జేసి ప్రఖ్యాతి వడసినట్లున్నది గాని జయములచే కీర్తిని గడించినట్లు వచింపబడలేదు. కావున ఇతడు చేసిన ముఖ్యకార్యము వాతాపిని స్వాధీనము చేసుకొనుటయే. ప్రథమమున నీతడు కదంబరాజుల నాశ్రయించిన సామంతుడుగ నుండి తదనంతరము వాతాపిని సాధించి స్వతంత్రుడైనట్లు తోచెడిని. మొదటిపులకేశికాలమున చళుక్యరాజ్య మొకచిన్నసంస్థానముగ నుండవలయును. ఇతని పుత్రుడగు మొదటికీర్తివర్మకాలమున చళుక్యరాజ్యము విస్తరింప నారంభించెను. ఇతడు మూడువంశముల రాజులను

1. A., XIX, p.12 2. E. I., VI. 3. I. A., VIII 10.

జయించినట్లు అయ్యావొళె శాసనమునందు జెప్పబడియున్నది. వీ రెవ్వరన్న :

౧. నళులు

చిరకాలమువఱకు నళవంశము చళుక్య శాసనముల మూలముననే మన కెఱుకపడుచు వచ్చినది. ఇటీవల ౧౧,౧౨ శతాబ్దములనాటి నళరాజుల శిలాశాసనములు కొన్ని కళింగ దేశమునందు దొరికినవి.[1] వానివల్ల నళరాజులు పూర్వసముద్రతీరమునందు ప్రభుత్వము జేసినట్లు తెలియవచ్చుచున్నది. అయితే, కీర్తివర్మ దిగ్విజయము సేయుచు తూర్పుసముద్రతీరమును జేరి యచ్చట రాజ్యము సేయుచున్న నళరాజులను జయించెనని తలంప రాదు. బళ్లారిమండల ప్రాంతమునందు కర్ణాటక దేశమున నళవాడియను విషయ మొక్కటి యుండెను. ఈ నళవాడి కాపేరు నళవంశస్థులగు రాజులవల్ల వచ్చెననియు, అచ్చటి నళరాజులనే కీర్తివర్మ జయించియుండవలయుననియు పండితుల యభిప్రాయము.[2]

౨. మౌర్యులు

వీరు సర్వభారత చక్రవర్తులగు చంద్రగుప్తాశోకాదులవంశీయులు. మౌర్యసామ్రాజ్యముచ్ఛిన్నస్థితియందున్నపుడు దక్షిణమునకు వచ్చి యచ్చటనే నిలిచిపోయిరి. తరువాతి కాలము పశ్చిమతీరదేశములయందు చిన్న చిన్న రాజ్యము లేర్పఱుచుకొని రాజ్యము సేయుచుండిరి. మొదటి కీర్తివర్మచే జయింపబడిన మౌర్యులు కొంకణదేశస్థులు.

3. కదంబులు

వైజయంతీపురమును ముఖ్యరాజధానిగజేసుకొని కుంతలము నేలిన రాజవంశమిది. పల్లవరాజగు మొదటి (శివ)స్కందవర్మకాలముననో, దానికి గొంచెము పిమ్మటనో, పల్లవులపై దిరుగబడి వారిని పలుమారు పరాజితులను గావించి, తుదకు వారితో సంధి గావించుకొని, వారికి సేనానియై, మెప్పించి, వారివల్ల కుంతలమును బడసిన మయూరశర్మయను బ్రాహ్మణు డీవంశమునకు మూల పురుషుడు. కదంబరాజ్యమును చళుక్యరాజులు క్రమక్రమముగ గబళించి నాశనము చేసిరి.

ఈమూడు దేశములను మాత్రమే కీర్తివర్మ జయించినట్లు అయ్యావొళె శాసనమునందలి "నళమౌర్యకదంబ కాళరాత్రి, స్తనయ స్తస్య బభూవ కీర్తివర్మా"యనుశ్లోకము వలన దెలియుచున్నది.[3] ఏహ్వారు శాసనమునందు సైతము పైమూడు దేశములనే జయించినట్లు చెప్పబడియున్నది.

"నళనిలయవిలోపీ, మౌర్యనిర్యాణ హేతుః,
ప్రథిత పృథుకదంబ, స్తంభ భేదీ పరాకః."[4]

అయితే ఈతడు పెక్కు దేశములను జయించినట్లు మహాకూటశిలాస్తంభశాసనము పల్కుచున్నది. చూడుడు:

1. Re. Epi. 2. Ibid. 3. Ep. Ind., VI. 4. I. A., VIII, p. 10.

"వంగాఙ్గకళిఙ్గ వట్టూర మగధమద్రక కేరళ గఙ్గ మూషక పాణ్డ్య ద్రమిళ చోళీయాళుక వైజయన్త్యాది ప్రభృత్యనేక పరనృపతిసమూహావమర్దనాలబ్ధ విజయే."[1]

పై పట్టికయందలి 'వంగాఙ్గకళిఙ్గ' దేశములు సుప్రసిద్ధములు. వట్టూర రాజ్యము దక్షిణ దేశములోని దైనను అది యెచ్చట నుండెనో చెప్పుటకు వీలుకాదు. పాటలీపుత్రము రాజధానిగా గల్గిన మగధ దేశమును సుప్రసిద్ధమే. అయితే దక్షిణ దేశమున నార్కాటు మండలమునకు పూర్వము మగధమని పేరుండెను. అచ్చట పాటలీపుత్త్రమను పట్టణ మొక్కటి యుండెను. ఈ రెంటిలో కీర్తివర్మ యేమగధమును జయించెనో చెప్పుటకు వీలుగాదు. మద్రక మెచ్చటిదో యింకను గుర్తింపబడలేదు. పాణ్డ్య కేరళములు సుప్రసిద్ధములు. పాలయ వేర్కాడు మొదలు దక్షిణపెన్న పర్యంతము వ్యాప్తమైన దేశమునకు ద్రమిళమని పేరు. దీని రాజధాని కాంచీపురము. పల్లవవంశస్థులగు రాజు లిచ్చట రాజ్యము సేయుచుండిరి. చోళీయ మను దేశము కావేరీ తీరమున నురయూరు రాజధానిగాగల రాజ్యము గాదు. ఇప్పటి దత్తమండలమునకు యువను చ్వాంగను చీనాయాత్రికుని కాలమున "చోళీయ"మను నామ ముండిన ట్లుంద రొప్పుకొన్న విషయమే. మంగళేశ్వరుడు యువనచ్వాంగుని కంటె నొక్కతరము పూర్వీకుడనుట నిర్వివాదాంశము. కావున కీర్తివర్మ మంగళేశ్వరుల నాటి "చోళీయము" యువన్చ్వాంగు నాటి "చోళీయ" దేశమనుటకు సందియము లేదు. 'కొల్లమునకును (Quilon), కన్యాకుమార్యగ్రమునకును మధ్యనున్న దేశమునకు మూషక దేశమను పేరున్నట్లు తోచుచున్నది' అని ఫ్లీటుగారనుచున్నారు.[2] ఆళుకులు చళుక్యులకు సామంతులైన ఆళుపులే. వైజయన్తీపురము కుంతల దేశముయొక్క ప్రధాన నగరము. దీనికి బనవాసి యను నామాంతరము గలదు. ఇది కదంబరాజులకు రాజధాని.

ఈ పైపట్టికవల్ల కీర్తివర్మ భరతఖండమునం దధికభాగమును జయించినట్లు తెలియుచున్నది. ఇతఁ డిన్ని దేశములను వాస్తవముగ జయించెనా? లేక తనయన్నయొక్క శౌర్యాతిశయమును ప్రకటించుటకై చెప్పుకొన్న ప్రగల్భవాక్యములా? నాకు జూడ నీపట్టికయంత విశ్వాసార్హముగ దోచలేదు. వంగాఙ్గమగధ దేశములను కీర్తివర్మ జయించె నన్నమాట యతిశయోక్తి. నళవంశనృపాలుర శాసనములు కళింగమున నుండుటచేత "నళమౌర్య కదంబ కాళరాత్రి" యగు కీర్తివర్మ కళింగమును జయించియున్నను ఉండవచ్చును. మద్రక కేరళ పాండ్యమూషక దేశములపై విజయమును సందేహాస్పదమే. ద్రమిళ-చోళీయాళుక వైజయన్త్యాది నరపతులను జయించి యుండవచ్చును. ఏలన, ఈ దేశములు బాదామిరాజ్యమునకు చుట్టుప్రక్కల నుండినవి. తత్కారణమున నా రాజ్యములతో చళుక్యులకు యుద్ధము పొసగి యుండవచ్చును. కావున కీర్తివర్మ

1. I. A., XIX, p.17.

2. I. A., XIX, p. 14.

నాటి చళుక్యరాజ్యవిస్తీర్ణమింతయని నిర్ధారణ చేసి చెప్పుటకు వీలులేదు.

అయినను మంగళేశ్వరునిచే జయింపబడిన దేశములనుగూర్చి యెట్టిసందేహమును లేదు. ఈతని రాజ్యకాలములోని మొదటి పదిసంవత్సరములలో నితనికి ప్రసిద్ధులైన శత్రువులతో యుద్ధము సాగలేదు. ఏలన, బాదామిగుహాశాసనమునం దనేకశత్రువులను నిర్జించితినని చెప్పికొనెనే కాని ఆశత్రువులనుగాని, వారి రాజ్యములనుగాని పేర్కొనియుండలేదు. అయితే బాదామిశాసనము వేయించిన సంవత్సరమునందే చళుక్యులకు కలత్సురివంశపు రాజులకు కలహ మారంభమాయెను.

కలత్సురులు తెన్నాటికి దక్కనునకు ఉత్తరభాగమున విస్తారముగా రాజ్యము నేలిన రాజవంశజులు.

"కలచ్చురిశకమునాబడిన శకమునుబట్టి చూచిన వీరు సామ్రాజ్యమునుండి లాటదేశమునను ఉత్తరపు సరిహద్దుగనున్న కొంకణదేశములోను కొంత సమయమునకు మాహిష్మతిరాజ్యములో వ్యాపించియున్న విస్తారభూముల నేలిన నృపాలురు"

అని భండార్కరుగారనుచున్నారు.[1] కలత్సురి రాజులు శక్తిసంపన్నులగుటచేత తమ రాజ్యమును విస్తరింప ప్రయత్నములు చేయుచుండిరి. అట్టిప్రయత్నములో దేశముసర్వశక్తిని వినియోగించుచున్న చళుక్యరాజులతో వారికి కలహము సంప్రాప్తమగుట సహజము. రెండురాజ్యములవారికిని కొంకణమున కలహ మారంభమయ్యెను. ఈ కలహమునకు కారణము సరిహద్దులను గూర్చిన యభిప్రాయభేదముగ నుండవచ్చును. కలహమునకు గాలుద్రవ్వినవారు కలత్సురులనుటకు సంశయము లేదు. కలత్సురిరాజు శంకరగణుని పుత్రుడు బుద్ధరాజనువాడు చళుక్యరాష్ట్రముపై దండువెడలి యుత్తరపు కొన్నిభాగముల నాక్రమించుకొన్నట్లగపడుచున్నది. బుద్ధరాజు మహాబలవంతుడగు శత్రువు. అతడు 'గజతురగపదాతు'లను గలవాడు. "కోశబల సంపన్నుడు"[2] ఇంతేకాక, బుద్ధుడు చళుక్య సింహాసనమునకుడగు స్వామిరాజుతో సఖ్యము చేసి యతనిచేనుగూడ బాదామిచాళుక్యులతో సమరముచేయ సంసిద్ధుడాయెను. ఆ కాలమున స్వామిరాజు మహాశూరుడని పేరు వడసినట్లున్నది. ఇతడు "అష్టాదశసమర విజయి" యట![3] ఈ చళుక్యస్వామిరా జెవ్వరో, అతడు చళుక్యవంశజు డయ్యు బాదామి చాళుక్యులతో నేల పోరొనర్చెనో తెలియదు. ఇతనికిని, 'కైరా' శాసనమునందు[4] వర్ణింపబడిన చళుక్యవంశమునకును ఏదో సంబంధ మున్నట్లు తోచుచున్నది. అందు విజయసింహ మహారాజును అతనికుమారుడు "...వల్లభరణ విక్రాన్త (శ్రీ) బుద్ధవర్మరాజు"ను పేర్కొనబడియున్నారు. "...వల్లభరణవిక్రాన్త" యను వాక్యము "పృథివీవల్లభరణవిక్రాన్త" యని యుండవలయును. "పృథివీవల్లభరణవిక్రాన్త" యనునది మంగళేశ్వరునిబిరుదు. సామంతప్రభు

1. I. A., XL, p. 20. 2. I. A., VII, 161. 3. Ibid. 4. I. A., VII, 248-9.

వులు దమ యేలికలనామములను ధరించుట ప్రసిద్ధమైన విషయము. కావున, కియారదాన పత్రములోని చళుక్యబుద్ధరాజు మంగళేశ్వరుని భృత్యుడు. స్వామిరాజునకును, కియారచాళుక్యులకును గల సంబంధ మెట్టిదైనను ఒక్కవిషయము నిశ్చయముగ దెలియుచున్నది. చళుక్యవంశమునకు మంగళేశ్వరుని కాలమున ననేకశాఖ లుండెను. కొంతనఱకు శాఖాంతర వైరము లుండెను. ఇవి నిర్వివాదాంశములు.

ఇట్లు రాష్ట్రముపై నెత్తివచ్చిన శత్రువుల నెదుర్కొని మంగళేశ్వరుడు వారితో యుద్ధము చేసెను. ఈయుద్ధమున స్వామిరాజు హతుడై వీరస్వర్గమునకు బోయెను. బుద్ధుడు పరాజితుడై చేయునది లేక వెన్నిచ్చి పారిపోయెను.[1]

అట్లు పారిపోయిన బుద్ధభూపాలుని విడువక, వెన్నంటి తరుముచు, గొప్ప అశ్వసేనతో[2] మంగళేశ్వరుడు కళత్సురులరాష్ట్రమును ప్రవేశించెను. బుద్ధు డాతని నెదుర్కొని మరల పరాజితుడు కాగా, అతని ధనమంతయు మంగళేశ్వరునికి హస్తగత మాయెను.

ఈవిషయమును గూర్చి మహాకూటశాసనమున నిట్లు చెప్పఁబడియున్నాడు:

"సమ త్తరాదిగ్విజయకృత బుద్ధి బుద్ధనృప మవిజిత్య తస్య వసు మశేష ముపగృహ్య"[3]

ఇత్యాది.

ఈవిషయమునే రవికీర్తి యిక్కిలి సొంపుగ వర్ణించియున్నాడు.—

"స్ఫురన్మయూఖై రసిదీపికాశతై
ర్వ్యుదస్య మాతఙ్గతమిస్రసఞ్చయమ్,
అవాప్తవాన్యో రణరంగమందిరే
కటచ్చురి శ్రీలలనా పరిగ్రహమ్."[4]

మఱియు,

"రాజశ్రీణాం హతపతి రథూ ద్యశ్చ కాళచ్చురీణాం"[5]

అనుపవ్వార శాసనవాక్యమువల్ల పైవిషయము స్థిరపడుచున్నది.

కాళచ్చురి రాజులకు కొంకణదేశములోని యుత్తరభాగమును, పశ్చిమసముద్రాంతర్గతము లగు ద్వీపములును కైవస మయియుండెను. ఈ ద్వీపములను జయింపక కొంకణముపై నధికారము నిలుపుకొనుట దుస్తరమగుటచేత, మంగళేశ్వరుడు తన నావికాదళముతో వానిని ముట్టడించెను. ఈద్వీపములలో ముఖ్యమైనది రేవతి. అతడు నావలచే నిర్మింపబడిన సేతువుపై సముద్రమును దాటి రేవతిం జేరెను. పట్టణము సులభసాధ్యముగ స్వాధీనము గాదాయెను. చాళుక్య నావికాదళము ముట్టడించి కొంతకాలమునకుదానిని లోబరచుకొనెను.[6]

రేవతీద్వీపము కొంకణతీరమందు ఈకాలమున ముఖ్యస్థానముగ నున్నట్లు గన్పించుచున్నది. ఇది చళుక్యరాజులకు లోబడిన రాష్ట్రపాల

1. I. A., VII, p. 161. 2. E. I., VI, p. 1. 3. I. A., XIX, p. 18.
4. E. I., VI, p. 1. 5. I. A., VIII, p. 10. 6. E. I., VI, p. 1. & I. A., VIII, p. 10.

తుని కొంకణకి రాజధాని యాయెను. గోవా శాసనదాతయగు ధ్రువరాజ ఇంద్రవర్మ్మ తనదానశాసనమున దన్ను గూర్చి యిట్లు చెప్పుకొనియున్నాడు.—

"శ్రీవిజయరేవతీ ద్వీపస్థితేన శ్రీపృథివీవల్లభ మహారాజానుజ్ఞాతేన విషయమణ్డల చతుష్టయాధిపతినా" ఇత్యాది.

ఇందువల్ల మంగళేశ్వరుడు కొంకణ దేశమును, తత్సమీపసముద్రాన్తర ద్వీపములను జయించుటయే కాక, వానిని చళుక్యరాజ్యమునందు గల్పుకొనె నని తెలియుచున్నది.

తదనంతరము ఉత్తరదేశముపై దాడివెడలి భాగీరథీకూలమున కీర్తిజయస్తంభమును స్థాపించుట కుద్యమించి మొదట ధర్మజయస్తంభమును నెలకొల్పుట మేలని చింతించితినని మహాకూట శాసనమున మంగళేశుడు వచించియున్నాడు.[1] ఈదిగ్విజయము నడిచెనో లేదో తెలియదు.

మంగళేశునిచే నోడింపబడిన బుద్ధరాజు రెండవపులకేశి రాజ్యారంభకాలమున జీవితుడైయున్నట్లు సరస్వాణిశాసనమువల్ల[2] దెలియుచున్నది. కళత్సురిరాజ్యమంతరించలేదు. అందలి రాష్ట్రములను కొన్నింటిని చళుక్యులు స్వాధీనపఱుచుకొన్నను రాజ్యము సంపూర్ణముగ నశించలేదు. క్రీ. శ. ౬౧౯ లో నిచ్చిన సరస్వాణిశాసనమున నతడు తన్నిట్లు పొగడుకొనియున్నాడు.—

"ప్రబలరిపు బలోన్మూలితదర్ప విభవ ప్రధ్వంసహేతుః"

మఱియు,

"రాజసామన్త భోగికవిషయపతి రాష్ట్ర గ్రామమహత్తరాధికారికాదీన్ సమాజ్ఞాపయతి."

ఇందుమూలమున కళత్సురిరాజ్యవైభవము కొంతమట్టుకు దెలియుచున్నది.

మంగళేశ్వరుడు శత్రువులను నిర్జించి సుఖముగ చిరకాలము రాజ్యము చేసెను. అయితే, రాజ్యాంత్యకాలమున నాతని కొక ప్రబలమైన శత్రువుతో పోరాటము సంభవించెను. రాజకుటుంబమునం దంతఃకలహము లుత్పన్నములాయెను. మొదటి కీర్తివర్మకు ముగ్గురో నలుగురో పుత్రు లుండిరనియు, అందగ్రజుని పేరు పులకేశియనియు ఇంతకుపూర్వమే వచించియున్నాను. పులకేశి పెద్దవాడై నిర్వాహకుడై యుండెను. తనపినతండ్రి మరణానంతరము రాజ్యము తనదేయని యాతడు దలపోయుచుండెను. కావుననే తన్ను యౌవరాజ్యమునకు పట్టాభిషిక్తుని జేయవలయునని కోరెను. అసూయచే మంగళేశ్వరు డందు కంగీకరించక దనపుత్రునికే రాజ్యము నొసగ దలంచి, పులకేశిని రాజ్యమును వెడలనడిచెను. అట్లు దేశభ్రష్టుడై, పులకేశి యన్యదేశముల సంచరించుచు, స్వబుద్ధిబలముచేత నన్యరాజుల సహాయము నార్జించి తనపినతండ్రిపై దండువెడలెను. మంగళేశునకు పులకేశితో యుద్ధము కొంతకాలమువఱకు నడిచెను. ఒకఘోరసమ

1. I. A., XIX, p. 18.

2. E. I., VI, 294.

రమున మంగళేశ్వరుడు వధింపబడెను.[1] మంగళేశుని మరణము శ. ౬౧౦ నందు జరిగియుండవలయునని చరిత్రకారు లూహించుచున్నారు. అంతటితో యుద్ధము సమాప్తమాయెను. రెండవపులకేశి బాదామిపట్టణమున రాజ్యాభిషిక్తు డాయెను.

మంగళేశ్వరుని మతము

ఇతడు వైదికమతాభిమాని యగు వైష్ణవుడు.

"అగ్నిష్టోమాగ్నిచయన వాజపేయ పౌండరీక బహుసువర్ణాశ్వమేధావభృతస్నానపవిత్రీకృత శరీరసాక్షణిక్యానాం వంశే"

అను బాదామి గుహాశాసనము[2] లోని వాక్యమాతని వైదికమతాభిమానమును దెల్పుచున్నది. ఇతనితండ్రి యగు మొదటి పులకేశియు నీపై జెప్పినయజ్ఞముల నన్నిటిని జేసినట్లు శాసనములు పల్కుచున్నవి![3] నేరూరుశాసనములో మొదటిపులకేశి పైయజ్ఞముల నన్నింటిని, మహాకూటశాసనములో కీర్తివర్మ "బహుసువర్ణాగ్నిష్టోమ"ములను జేసినట్లువర్ణింపబడియున్నది. దీనినిబట్టి చూడగా మంగళేశ్వరుడు యజ్ఞములను చేయనట్లు తోచుచున్నది. చేయకున్నను తా నట్టిగొప్పవారి వంశమున బుట్టితినని విశేషముగ జెప్పుకొనుటచే నతనికి వైదికక్రియలయందు గొప్పగౌరవము గలదనుట స్పష్టమగుచున్నది.

మఱియు నేరూరుశాసనములో దాను "పరమభాగవతుడ" నని చెప్పుకొనుటయేకాక "కార్తికద్వాదశ్యాం కృతోపవాసే నార్చితవిష్ణునా" యని వచించియుండుటవల్ల నాతడు వైష్ణవు డనియును, ఏకాదశీవ్రతము ననుష్ఠించువా డనియును దెలియుచున్నది. "పరమభాగవతో లయనే మహావిష్ణుగృహం కృత్వా" యనుబాదామిగుహాశాసనములోని వాక్యము గూడ నాతని వైష్ణవమతాభిమానమును జాటుచున్నది. ఇతనికి బాలకృష్ణునియందభిమానము మెండు. పైజెప్పిన బాదామివిష్ణ్వాలయమునందు శ్రీకృష్ణభగవానుని బాల్యక్రీడలన్నియు ప్రతిమారూపమున జెక్కబడి యున్నవి. ఇంతేకాక మహాకూటశాసనమున దనతండ్రిని వసుదేవునితోడను, తల్లులను రోహిణీదేవకులతోడను, అన్నను బలరామునితోడను, తన్ను కృష్ణునితోడను బోల్చుకొనుటయు నతడు శ్రీకృష్ణునిభక్తు డనియు, వైష్ణవు డనియును దెలియజేయుచున్నది. అయితే, 'శివ' శబ్దోచ్చారణమాత్రమున చెవులను మూసికొను వీరవైష్ణవుడు గాడు. ఏలన, మకుటేశ్వరనాథునికి గొన్నిగ్రామముల నిచ్చినట్లతని మహాకూటశాసనమువల్ల దెలియుచున్నది. కావున, విష్ణువే ఆదిదేవుడని నమ్మకము గలవాడయ్యు, పరమశివునియం దనాదరణబుద్ధి లేక, ఆదేవుని గూడ నిత డర్చించుచుండె నని గ్రహింపవలసి యున్నది.

1. E. I., VI, p. 1. 2. I. A., III, 305. 3. I. A., VII. 161.

ప్రథమసంవత్సరము ఫాల్గుణమాస భారతినుండి పునర్ముద్రితము.

పల్లవవంశము—వీరకూర్చవర్మ

యస్. వెంకట రమణయ్య గారు, యం. ఏ.

౧

దర్శి శాసనము[1] ముఖ్యమైనది. అది యింతవఱకు చక్కగా గమనింపబడలేదు. ఇందుకు గారణ మది శాసనశకల మగుటయే. ఆదాతయొక్క ముత్తాతను పేర్కొని యంతటితో నిలిచిపోయినది. తునకమైనను అది ముఖ్యమైనదే. ఈక్రిందివ్యాసమున, దానిలోని కొన్ని యంశములను బరీక్షించి, యది పూర్వపల్లవ చరిత్రములోని సంశయాస్పదము లగు కొన్ని విషయములలోని సంశయములను దొలగించగలదని చూపుచున్నాను.

శాసనము యొక్క భాష సంస్కృత మగుటచే నది చాల పురాతనమైనది కాదనుట నిశ్చయము. అది దాతయొక్క ముత్తాత యగు నొక మహారాజ శ్రీవీరకూర్చవర్మను బేర్కొనుచున్నది. ఈరాజెవ్వరైనదియు నిర్ధారణచేసి చెప్పుటకు వీలులేదు. పల్లవవంశమున నాతనిస్థలమునుగూర్చి పండితులు భిన్నాభిప్రాయములను దెలియజేసి యున్నారు.

ఉరువపల్లి[2] శాసనపుదాతయగు యువమహారాజ విష్ణుగోపుని యొక్కయు, ఆతని యన్నయగు సింహవర్మయొక్కయు తాతయగు వీరవర్మయు, నీవీరకూర్చుడును నొక్కరే యని డాక్టరు కృష్ణస్వామి అయ్యంగారు చెప్పుచున్నారు.[3] హూసకోట కృష్ణశాస్త్రిగారును ఒకప్పుడిట్లే యభిప్రాయపడియుండిరి[4] కాని, యిటీవల నీ యభిప్రాయమును మార్చుకొని, వాస్తవముగ వీరకూర్చుడు మిక్కిలిపురాతనుడగు పల్లవరాజని చెప్పియున్నారు[5]. "పల్లవులు" అనుగ్రంథము 22 వ పుటలో "దర్శిలోదొరకిన శాసనము వీరకూర్చుడను రాజుండెనని నిర్ధారణచేయుచున్న"దని యొప్పుకొని యున్న జి. జె. దుబ్రేగారు 'దక్కను పురాతనచరిత్ర' యందాతని బేర్కొననుగూడ లేదు. ఈపురాతనచరిత్రమునే చదివెడివారికి, వీరకూర్చుడను రాజుండెనని తెలియుట కవకాశము లేదు.

ఈవీరకూర్చుడెవ్వడు? ఈ ప్రాచీన పేరుగల పల్లవరాజులు ఇద్దరు వాయలూరు శిలాస్తంభ శాసనమున[6] (దుబ్రేగారి పట్టికలోని ౫,౧౧ పేర్లు: పల్లవులు, పుట 20) బేర్కొనబడి యున్నారు. వెలూర్పాళెయ శాసనమున[7] నతడు చూతపల్లవుని కుమారుడనియు స్కందశిష్యుని తండ్రి యనియు చెప్పబడి యున్నది. అతడు కాశకుడిశాసనమునందు గూడ బేర్కొనబడి యున్నాడు. అయితే, యివన్నియును మిక్కిలి ప్రాచీనములుగావు. అతని బేర్కొనుశాసనములలో గడుపురాతనమైనది దర్శిశాసనము[1]. ఇది వీరకూర్చవర్మ యొక్కమునిమనుమనిచే నివ్వబడినది. వీనినన్నిటినిబట్టి విచారించగా, ఒకానొక కాలమున వీరకూర్చ లేక వీరకూర్చవర్మ యను పేరుగల

1. E. I. Vol, I. P. 369
2. I. A. V, P.20
3. పల్లవులు
4. S. I. I. II, Part V
5. E. I. XIX
6. E. I. XIX
7. S. I. I. II, Part V
8. S. I. I. II, P. 348
1. E. I. 1, P. 369

౨

పల్లవరాజొక్కడుండె నని తేలుచున్నది. అయితే పల్లవవంశజులగు నితరరాజులతో నతనికిగల సంబంధ మెట్టిదో నిర్ధారణ సేయుటకు వీలుకాదు. ఈవిషయమును గూర్చి చక్కని సాక్ష్యమేమియు దొరకకున్నది. అతను వాయలూరు, కాశకుడి శాసనములలో బేర్కొనబడియున్నను, వీనియందలి రాజుల పేర్ల కొండొంటితో సంబంధము లేకపోవుట చేతను, కొన్ని పేర్లు కల్పితము లగుటచేతను, పల్లవవంశవృక్షమునందు ఇతనిస్థల మిది యని నిర్ధారణచేసిచెప్పుటకు వీలులేకున్నది. వాయలూరు శాసనములోని పల్లవరాజుల పట్టికను జూచినవారి కందఱికి అందువచ్చిన పేరు మరల వచ్చుటయేకాక నాలుగైదు పేరులు సమూహముగ మరలమరల వచ్చుటయు విదితమగును. ప్రాచీనపల్లవశాసనములలో గాన్పించని నామములు కొన్ని కాశకుడిశాసనమున గాన్పించుచున్నవి. కావున పైపట్టికలు విశ్వాసార్హములు గావు. నమ్మదగిన ఇతర శాసనముల సాక్ష్యమున్నగాని వానిలోనిపేర్లు వాస్తవచరిత్ర పురుషులపేర్లని యంగీకరింప రాదు.

వేలూరుపాళెపు తామ్రశాసనము నాలుగుతరముల రాజకుటుంబమును బేర్కొనుచున్నది. వీరకూర్చ, స్కన్దశిష్య, కుమారవిష్ణు, బుద్ధవర్మలు. ఇట్టి పట్టికయే వాయలూరు శాసనమున గాన్పించుచున్నది. వీరకూర్చ, స్కన్దవర్మ, కుమారవిష్ణు, బుద్ధవర్మలు. ఇటువంటి జాపితా చెన్దలూరుశాసనమునగూడ గాన్పించుచున్నది. స్కన్దవర్మ కుమారవిష్ణు (౧) బుద్ధవర్మ కుమారవిష్ణువు (౨)లు. ఈశాసనముల నాధారపఱచుకొని

వీరకూర్చ
|
స్కన్దవర్మ
|
కుమార విష్ణు (౧)
|
బుద్ధవర్మ
|
కుమారవిష్ణు (౨)

లను ౫ తరములరాజులను నొకప్పుడు రాజ్యముచేసి రని చెప్పుట యుక్తము. అయితే, వేలూర్పాళెపుశాసనమున వీరకూర్చునికుమారిని పేరు స్కన్దవర్మ యని యుండక స్కన్దశిష్యుండని యున్నది. స్కన్దశిష్య యనుపేరు స్కన్దవర్మ యనుదాని నామాంతరమే యని యందరొప్పుకొన్న విషయ మగుటచేతను, మాకావిషయమున ఎట్టి యాక్షేపణయు లేకపోవుటచేతను స్కన్దశిష్య స్కన్దవర్మ లను నవి యొక్కపురుషునిపేర్లేయని యంగీకరించుచున్నాము.

౩

ఉరువపల్లి శాసనమునందు బేర్కొనబడిన యువమహారాజ విష్ణుగోప, మహారాజసింహవర్మలయొక్క ముత్తాతయగు వీరవర్మయు, వీరకూర్చుడు నొక్కరేనని డాక్టరు యస్. కృష్ణస్వామి అయ్యంగా రభిప్రాయపడుచున్నారని యిదివఱకే వచించియున్నాము. కొన్ని ముఖ్యము లగు కారణములబట్టి విచారింప నది కేవల మంగీకరింపదగని యభిప్రాయముగ దోచుచున్నది. ౧. పల్లవరాజుల శాసనములలో, వీరకూర్చ, వీరవర్మలపేర్లు తారుమారు లేక వెవ్వేరు పురుషుల నామములుగ వర్ణింపబడియున్నవి. వాయలూరు శాస

నమున వీరకూర్చుని పేరు రెండుమార్లు(గ. ౧౧) చెప్పబడి యున్నను, వీరవర్మ పేరు వేరుగ (౨౩) జెప్పబడి యున్నది. కాశకుడిశాసనము వీరకూర్చ వీరసింహు లను నిద్దఱు రాజులను బేర్కొనుచున్నది. వీరవర్మ యనుదాని నామాంతరమే వీరసింహ యనునదియని వాదించినను వీరకూర్చ వీరవర్మలు భిన్న పురుషులే యగుచున్నారు. ౨. పలక్కడ, దశనపుర, తాంబ్రపలలోనుండి దానశాసనముల నొసంగిన పల్లవరాజు లందఱు, వీరవర్మ వంశజులే. ఓంగోడు(౧), (౨)శాసనములును, ఉరువపల్లి, మంగదూరు, పీకిర, చూరశాసనములును వీరవర్మనే పేర్కొనుచున్నవిగాని వీరకూర్చుని బేర్కొనకున్నవి. వీరవర్మ యొక్క వంశజులందఱును, తమవంశముయొక్క మూలపురుషుని పేరు వీరవర్మ యనుచున్నారే కాని వీరకూర్చుడని భ్రమపడిన దైన చెప్పియుండ లేదు. ౩. ప్రాచీన పల్లవరాజుల శాసనములను పరిశీలించి చూచితిమేని, వీరకూర్చ వీరవర్మలు పల్లవచరిత్రలోని వేర్వేరుయుగముల యందు జీవించియున్న వేర్వేరుపురుషు లని తేలగలదు. ఆశాసనము లెవ్వియన్న,—

i. హిరహడగల్లి శాసనము.[1] దాత శివస్కందవర్మ. పల్లవుల శాసనములయందు పురాతన మైనవానియం దిది యొక్కటి. "సర్ వాల్టర్ ఎలియటుచే సంపాదిత మైన విజయబుద్ధవర్మ రాణియొక్క అక్షరములు ఈ శాసనపుటక్షరములను బోలియున్నవ"ని డాక్టరు బర్జెసుగారి యభిప్రాయము. ఈశాసనాక్షరముల పోలికగల యక్షరములు గల మయిదవోలు శాసనము[2] మిగుల ప్రాచీన మైనది.

ii. దర్శి శాసనము.[3] డాక్టరు హుల్ట్షుగారీశాసనాక్షరములు కడుపురాతనములని చెప్పియున్నారు

iii. విజయస్కందవర్మ యొక్క ఓంగోడు ౧. శాసనములోని యక్షరములు మా॥ కృష్ణశాస్త్రిగారి మతప్రకారము "ఉరువపల్లి, మంగదూరు, పీకిర శాసనాక్షరములను బోలియున్నవి.

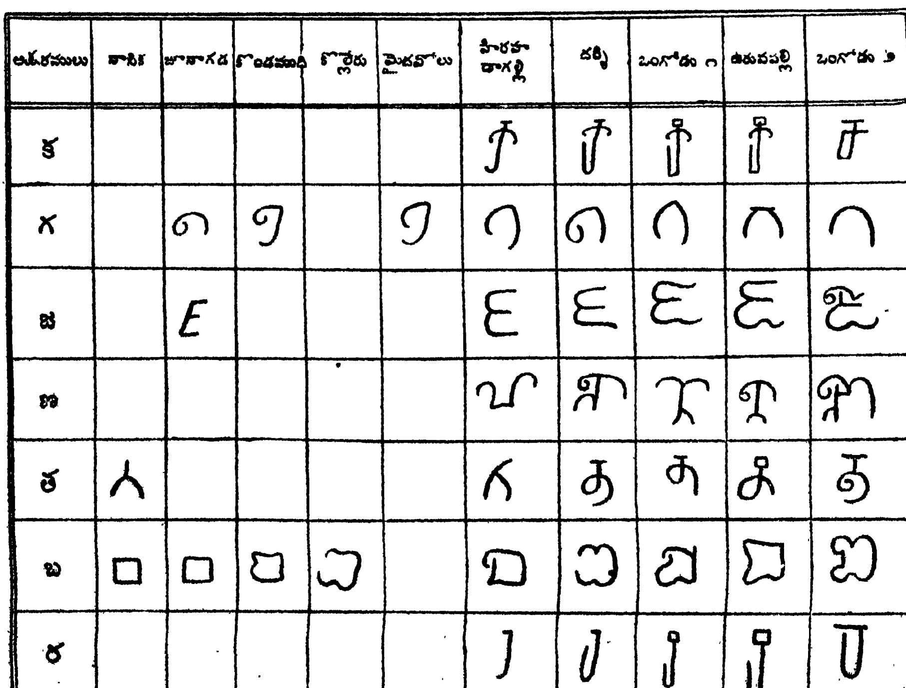
iv. ఉరువపల్లి శాసనాక్షరములు స్వచ్ఛమైన పెట్టెతలలు గలవి.* క్రీ. శ. 446-వ సంవత్సర మీదానశాసనకాలమని మన మెఱిగిన విషయమే. ఈపై నాలుగుశాసనములను, దర్శి శాసనకాలమును నిర్ణయించుటకై శోధింప దొడగితిమి. ఉరువపల్లి శాసనదాత యువమహారాజు విష్ణుగోపుడు, ఓంగోడు (౧) శాసనదాత యితని తండ్రియగు విజయస్కందవర్మ. కావున నీరెండుశాసనములును క్రీ. శ. ౫-వ శతాబ్దపు పూర్వార్ధమునకు జేరుచున్నవి. హిరహడగల్లి శాసనము పల్లవచరిత్రపు ప్రారంభయుగమునాటిది. దర్శి శాసన మెప్పటిది? ఈప్రశ్నకు, పైనాలుగుశాసనములలోని యక్షరముల నొకదానితో నొకటి పోల్చితిమేని, సమాధానము రాగలదు. దర్శి శాసనమును మొదట హిరహడగల్లి శాసనముతోడను నటుపిమ్మట ఓంగోడు (౧) ఉరువపల్లి శాసనములతోను బోల్చిచూచితిమి. దర్శి శాసనలిపి హిరహడగల్లి లిపికంటె నర్వాచీనమైనదిగను, ఓంగోడు (౧) లిపికంటె ప్రాచీనమైనదిగను, ఉరువపల్లి లిపికంటె ప్రాచీనతరమైనదిగను గన్పించుచున్నది. ఇట్లు శాసనముల యక్షరస్వరూపమును బోల్చిచూడ దర్శి శాసనము, హిరహడగల్లి ఓంగోడుశాసనముల మధ్యకాలమున వేయింపబడినట్లు తెలియుచున్నది.

1. E. I. I. P. 2 2. E. I. VI, 84 3. E. I. I, 369.

* డు. బ్రాయిల్ దక్కను పూర్వచరిత్ర, పుట ౫౦.

ఇక, యీశాసనములలో మచ్చునకై కొన్ని యక్షరముల నొండొంటితో పోల్చి చూతము. ఈ క్రింద నున్నచిత్రము అక్షరములను, మార్పును సూచించును హీరహడగల్లి శాసనములోని "క" బ్రాహ్మీ శాసనములలోని 'క'వలెనే యున్నది. దర్శి శాసనములోని "క"కును దీనికిని విశేషము భేదము గాన్పింపదు; కాని యక్షరముయొక్క క్రిందినుండి యెడమవైపునకు దిరిగి యూర్ధ్వముగ బోవుగీటు పొడవుగ నున్నది. ఒంగోడు (౧) శాసనములో నీయక్షరమింతకంటె చక్కగ తీరియున్నది. ఒంగోడు (౧) శాసనము ఉరువపల్లి శాసనమువలె స్వచ్ఛమైన పెట్టె తలల యక్షరములతో వ్రాయ్యబడిన దని యూహించుటకు కారణ మున్నది. 'క' తలపై నొక పెట్టెయున్నది. అక్షరముయొక్క క్రింది భాగము వట్రువముగాక మూలలు తీరి ద్విభుజముగమారి యున్నది. ఉరువపల్లి "క", ఒంగోడు (౧) 'క'వంటిదే; కాని తలపైని పెట్టెయు క్రింది ద్విభుజము పెద్దవి. ఒంగోడు (౨) 'క' యిప్పటి అరవ 'చ' ను చాలవఱకు పోలి యున్నది.

హీరహడగల్లి 'గ' ఇప్పటి తెలుగు 'గ' ను చాలవఱకు పోలియున్నది; దానికి తలకట్టు లేదు; అక్షరము కుడివైపునకు వంగియున్నది. ఎడమ కాలు కుడిదానికంటె కురుచ. ఎడమకాలి క్రిందిభాగము కొంచము లోపలికి వంగి గుడికట్టబోవునట్లున్నది. దర్శి శాసనములోని 'గ' తెలుగు ౧ ని బోలి యున్నది. అయితే గ యొక్క యెడమ కాలు క్రింద కుడివైపునకు గుడి తిరిగియున్నది. ఒంగోడు (౧) (౨) శాసనములలోని 'గ' కు

గుడిలేదు. ఉరువపల్లి "గ" యందు గుడి లేదు. దానికాళ్లు సమముగను, నిలువంపుగ నొకదాని వైపు మరొకటి తిరిగియు నున్నవి. ఇంకను తలకట్టు లేకపోయినను దానిస్థలమున నొకఅడ్డ గీత యున్నది. దీనికిని మన తెలుగు కన్నడపు 'గ'లకును వ్యత్యాసమువిశేషము గాన్పించదు. దర్శిశాసనపు 'గ' కాలియందలి గుడి ఈయ క్షరపు పూర్వ స్వరూపమును జ్ఞప్తికి దెచ్చు చిహ్నము; నూతనమైనమార్పుగాదు. మయిదవోలు శాసనములో[1] దీని కుడికాలు యెడమ దానికంటె దీర్ఘమై యెడమ వైపునకు వంగి వక్రరేఖవలె యందమ్ముగా నున్నది. ఎడమ కాలు కుడిదానివైపున కునంగియున్నది. కొండమూడి శాసనమున 'గ' మొదలోలు 'గ' వలె నున్నను, దర్శి 'గ'వలె దాని యెడమ కాలికొన లోపలి ప్రక్కకు తిరిగి గుడిగమారి యున్నది. సిద్ధదాముని జునాగఢ శాసనములోని 'గ' దర్శి 'గ'ను సర్వ విధములను బోలియున్నది. కావున నీగుడి క్రొత్తగ దర్శి శాసనకాలమున పుట్టినది కాదనుట స్పష్టము. పురాతనకాలమందు 'గ'కట్టి గుడి యుండెను. అది కాలక్రమమున లోపించెను; కావున నీగుడి పురాతన చిహ్నమే.

హీరహడగల్లి 'జ' యించుమించుగ ఇంగ్లీషు పెద్ద E వలె నున్నది; కాని మూలలు వర్తులముగ మారినవి. జునాగఢ శాసనమున అది ఇంగ్లీషు పెద్ద E వలె నున్నది. దర్శిహీరహడగల్లి "జ"లకు విశేషము భేదము లేదు. కాని, క్రిందిభుజముయొక్క కొన సూక్ష్మమగున ధోముఖరేఖగ మార్పునందిన ట్లున్నది. ఒంగోడు (౧) 'జ' యొక్క పైభుజము వక్రరేఖగ మారియున్నది. క్రింది భుజమున ఇప్పటిమన 'జ' వలె పొక్కిలి యేర్పడి యున్నది. ఉరువపల్లి 'జ' పై భుజమొక ఋజురేఖ. క్రిందభుజమున పొక్కిలిచక్కగ తిరియున్నది. ఒంగోడు (౨) 'జ' కును యిప్పటి మన 'జ'కును భేదము విశేషము గాన్పించదు.

హీరహడగల్లి శాసనపు 'ణ'మాఱిపోవుచ్చుటను గాన్పించదు. బ్రాహ్మీపల్లవశాసనముల 'ణ'కును దానికిని జాలభేదము గలదు. దర్శి 'ణ'కును, అంత్యయుగపు బ్రాహ్మీ 'ణ'కును భేదము లేదు. ఒంగోడు (౧) ఉరువపల్లి శాసనముల లోను దానిస్వరూపము నట్లే యున్నది. ఒంగోడు (౨) శాసనమున నది చక్కగ తిరి యించు మించుగ నిప్పటి తెలుగు 'ణ' వలె నున్నది.

హీరహడగల్లిలోని 'త' తలకట్టు లేని యిప్పటి తెలుగు 'గ' వలె నున్నది. తలమీద కుడివైపున కొరిగిన నిలువుగీతొకటి యున్నది. ఇది, ఉషవదాతునియొక్క నాసిక శాసనము[4] లోని 'త'ను బోలియున్నది. హీరహడగల్లి దర్శి 'త'లకు సంబంధము మున్నట్లు గాన్పించదు. దర్శి 'త'కును అమరావతిప్రాకృత శాసనములలోని 'త'కును భేదములేదు. ఒంగోడు (౧) శాసనమున నీయక్షరముయొక్క తోక వంకగీతగ ముగియక ఋజురేఖగ మారియున్నది. దాని శిరమున పెట్టియున్నట్లు తెలుచుట కవకాశము గాదు. ఉరువపల్లి 'త' ఒంగోడు (౧) 'త' వంటిదే; కాని తోక కురుచ; పెట్టుపెద్దది. ఒంగోడు (౨) శాసనములో మేకు తలకొక్కెము వలె మారియున్నది.

ప్రాచీనపల్లవశాసనములయందు రెండు విధములగు "బ"లుగాన్పించుచున్నవి. బ్రాహ్మీ 'బ'రూపమున చతురస్రము (Square) హీరహడగల్లి 'బ' దీనివికారము. అక్షరముయొక్క

1. E. I. vi. 84.
2. E. I. vi. 315.
3. E. I. viii. 36.
4. E. I. viii.

క్రింది యెడమమూలల, క్రిందికి వంగిన సూక్ష్మ సమరేఖయొకటికలదు. పైకుడిమూలల వర్తులవగ మారి యెడమవైపునకు బోయి యక్షరము యొక్క యెడమ భుజముపై తలకట్టు వ్రాలి యున్నది. ఓంగోడు (౧), ఉరువపల్లి 'బ'లుపై దాని వికారములే. దర్శి 'బ' యించుమించుగ నిప్పటి తెలుగు 'బ' కారమువలె నున్నది. ఓంగోడు (౨) 'బ' దీనియొక్క వికారము. హీరహడగల్లి 'బ'కంటె దర్శి 'బ' యర్వాచీనమైన దని మనమనుకొనరాదు. ఏలన, అది విజయ దేవవర్మయొక్క కొల్లేరు ప్రాకృత శాసనమున[1] గాన్పించుచున్నది. కావున దర్శి "బ" హీరహడగల్లి 'బ' యంతటి ప్రాచీనమనుటకు సందేహము లేదు.

'ర'నుగూర్చి విశేషము చిక్క లేదు. హీరహడగల్లి శాసనమున ఇది యింగ్లీషు J వలె నున్నది. దర్శియం దక్షర స్వరూపము కొద్దిగ మారుటచే యక్షరము కుంచగను, తోక పొడవుగను గన్పించుచున్నది. ఓంగోడు (౧) శాసనమున నది యింగ్లీషు J వలె నున్నది. కాని తలపై పెట్టియున్నది. తోకకు వర్తులవరూపముపోయి మూలలేర్పడియున్నవి. ఉరువపల్లి 'ర' ఓంగోడు (౧) 'ర'వంటిదే. పెట్టయును, మూలలును మిక్కిలి చక్కగ తీరి యున్నవి. ఓంగోడు (౨) శాసనమున నీయక్షరము రమారమి మన ప్రస్తుతపు తెలుగు 'ర'ను బోలియున్నది.

పై జేయబడిన క, గ, జ, ణ, త, బ, ర, అను నేడక్షరముల పరీక్షవల్ల హీరహడగల్లి యక్షరములకంటె దర్శి యక్షరములు తీరి యున్నవనియు, దర్శికంటె ఓంగోడు(౧) ఉరువపల్లి, ఓంగోడు (౨) అక్షరములు చక్కగ తీరి యున్నవనియు తెలియుచున్నది. కావున దర్శి శాసనము హీరహడగల్లి శాసనముకంటె వెనుకను, ఓంగోడు (౧) ఉరువపల్లి, (౨) శాసనముకంటె ముందరను వ్రాయింపబడి యుండవలయును.

వీరవర్మను బేర్కొను శాసనములలో ప్రాచీనతమమైనది ఓంగోడు (౧) శాసనము. ఇతడు క్రీ. శ. **446** వ సంవత్సరమున జీవించి యున్న యువమహారాజు విష్ణుగోపుని యొక్క తాత యగుటచేత, క్రీ. శ. 385 మొదలు **410** వరకు రాజ్యము చేసియుండెనని మన మూహింప నచ్చును. అక్షరముల పోలికలను బట్టి ఓంగోడు (౧) శాసనముకంటె దర్శి శాసనము ముందటిదని తీర్మానించుకొని యున్నాము. కాబట్టి దర్శి శాసనదాతయొక్క ముత్తాత యగు వీరకూర్చవర్మయు, ఓంగోడు (౧) శాసనదాతయగు విజయస్కంధవర్మ తండ్రి యగు వీరవర్మయు నేకపురుషులు కాజాలరు. వాదమునకై దర్శి ఓంగోడు (౧) శాసనములు సమకాలపువని యొప్పుకొన్నను వీరకూర్చవర్మ వీరవర్మ కంటె రెండు పురుషాంతరములు ముందుండి యుండవలయును. అనగా నతడు ఓంగోడు శాసనమునందు బేర్కొనబడ్డ కుమారవిష్ణుని సమకాలికుడుగ నుండవలయును. అప్పటికిని వీరకూర్చవర్మయు వీరవర్మయు నొక్కరేయని చెప్పుటకు సాధ్యము గాదు.

దర్శి శాసనము వీరవర్మ తండ్రి యగు స్కంధవర్మగాని లేక అతని సమకాలికు డగు మఱియొక పల్లవ వంశీయుడుగాని వ్రాయించి యుండవలయును. దర్శి శాసన లేశము, వీరవర్మ సంతతివారు ప్రాయికముగ శాసనముల నొస

---

1. E. I. IX.

గుప్తులములయందొక్కటియగు విజయదశనపు రమునందివ్వబడినదిగాని తచ్ఛాసనదాత స్కందవర్మగానే యని తోచుచున్నది.

వీరవర్మ, వీరకూర్చవర్మ లొక్కరని చెప్పుటకు వీలుకాదని నిరూపింప బడినది. కావున నీవీరకూర్చ వర్మ హిరహడగల్లి శాసనదాత యగు శివస్కందవర్మ యొక్క తండ్రిగాని మఱి యన్యుడుగాడు. పురుషాంతరమునకు ౧౨౫ సంవత్సరములు చొప్పున గణించిన రమారమి క్రీ. శ. ౨౦౫ సంవత్సర ప్రాంతమున వీరకూర్చుడు జీవించి యుండవచ్చునని తోచుచున్నది.

3

అయినప్పటికిని నిమచే పరమ ప్రమాణముగ నంగీకరించిన శాసనములయందాతండు పేర్కొనబడియున్నను, దూబ్రేగారు రచించిన పల్లవవంశవృక్షమున[1] వీరకూర్చుని స్మరింప కున్నారని వచించియున్నాము. అట్లుసేయుటకు గారణ మాయన వచించి యుండలేదు. వారికిగలిగినసంకట మిదియని తోచుచున్నది. వీరకూర్చుడు ప్రాచీనపల్లవరాజని చెప్పబడి యున్నను, అట్టివాక్యములు సంస్కృతశాసనములయందు మాత్రము గాన్పించుచున్నవి. ప్రాకృతశాసనములయందాతని పాడనైన గాన్పింపదు. ఇంతేకాక యాతనిపేరు దర్శిశాసనలేశమున నున్నది. పల్లవ వంశవృక్షమున దీని నాధారపర్చుకొని వీరకూర్చుని నిరికించుట కవకాశము దొరకలేదు. కాబట్టి దర్శిశాసన మాతనికి కాలిబంధకమైనది. ఆ బాధకమును దొలగించుకొను నుపాయ మరసి, దానిని స్మరింపక చల్లగ జారవిడిచినాడు. మఱియు, సర్కారువారి తరఫున బనిసేయు శాసన పరిశోధకమహాశయులుచేసిన ప్రాకృతసంస్కృత శాసనముల కాలములకు దాదాపు రెండుశతాబ్దములు యెడమున్నదను నవసిద్ధాంతమునుగూడ నాతని బెడత్రోవకు ద్రిప్పినది.

వెంకయ్యగారు ప్రాకృత శాసనములను "క్రీ. శ. ౪ వ శతాబ్దారంభ కాలమునకు"[2] జేర్చుచున్నారు. ఇట్లనుచున్నారు: "క్రీ. శ. ౨౩౬ వ సంవత్సరమున కడపటి యాంధ్ర రాజగు మూడవపులుమాయి రాజ్యకాలము సమాప్తిసంగదెను. అందుచేత పల్లవులు ఆశతాబ్దాంతమున స్వతంత్రులై యుండవచ్చును. ఒకవేళ వారికాలమునకుముందే స్వాతంత్ర్యస్థాపనమును జేసియుండినను నుండవచ్చును." "ఈ వంశపు సంస్కృత శాసనములు తరువాతి కాలపువి.....సంస్కృత శాసనముల నొసగిన రాజు లెవ్వరుండిరో తెలియదు. అయితే స్థూలముగ వారు ౩, ౪ శతాబ్దముల నాటి వారని చెప్పవచ్చును."[3]

ఇది తాత్కాలికపు సిద్ధాంతముగ మొదట బరిగణింపబడినను తరువాతివారికది వేదవాక్య మాయెను. హా. కృష్ణశాస్త్రిగారు దీనిని స్థిరీకృతమగు సిద్ధాంతముగ నమ్మి తదాధారమున గొన్ని యపసిద్ధాంతములను బయలుపెట్టిరి.[4]

పైసిద్ధాంతము సంగీకరించుట వలన దూబ్రేగారు పల్లవవంశవృక్షపు బోదెను అనవసరముగ దీర్ఘీకరించవలసినవారైరి. వారు త్రొక్కిన మార్గము సమంజసముగ నుండలేదు. పల్లవ వంశవృక్షరచనను ప్రాకృత శాసనములలోని రాజులపేర్లతో నారంభించిరి. అంతవఱకు

1. Anc. Hist., Deccan, P. 70
2. Arch. Rep. 1906-7, P. 222
3. I bid. P. 223, 4
4. S. I. I. Vol, II. Part V

బాగుగనే యున్నది. వారికి విష్ణుగోపునిదగుం గట్టిరి. సముద్రగుప్తుని యలహాబాదు శిలాస్తంభశాసనములో[1] కంచి రాజగు నొక విష్ణుగోపుడు పేర్కొనబడి యుండుట వాస్తవమే. అయితే బుద్ధ్యాంకురుని యనంతర మొక విష్ణుగోపుడు రాజ్యము చేసినట్లు పల్లవశాసనముల వల్ల తెలియవచ్చుటలేదు. వాయలూరు శాసనమున[2] ప్రాచీనపల్లవ రాజులలో విష్ణుగోపుని పేరు చెప్పబడి యున్నది. అయితే ప్రాకృత శాసనములలోని రాజులెవ్వ రాతనికి ముందు రాజ్యము జేసిన ట్లీశాసనము పల్కదు. స్కందవర్మ యను పేరుగల రాజు విష్ణుగోపుని కుమారుడనిగాని, తరువాత రాజ్యము జేసిన వాడనిగాని పల్లవశాసనములయం దెచ్చటను లేదు. విష్ణుగోపుని మూలమున ప్రాకృత సంస్కృతశాసనములకు దూబ్రేగారు సంబంధమును గల్పింప బ్రయత్నించిరి; ఈప్రయత్నము క్రమమైనది గాదు. ఆయన హీరహడగల్లి శాసనదాతయగు శివస్కందవర్మయు, చెన్దలూరు దానపత్రోక్తమైన రాజ వంశమునకు మూలపురుషుండైన స్కందవర్మయు భిన్నపురుషులనుచున్నాడు! వాస్తవము విచారించగా వారొక్కరేనని తెలియగలదు. బ్రిటిషు మ్యూజియంశాసనములోని బుద్ధవర్మ చెన్దలూరు శాసనములోని మొదటి కుమారవిష్ణువుకు సమకాలికుడుగాని ముత్తాతగాడు. ఇది వేలూర్పాళెపు శాసనమునకు[3] సమ్మతమే. అందు కుమారవిష్ణువు పల్లవవంశస్థాపకుడగు వీరకూర్చుని మనుమడని వచింపబడియున్నది.

ఇంతవఱ కెవ్వరిచేతను గమనింపబడనిదియు, అనేకములగు ప్రమాదముల కాస్పదమైనదియు నగు నొక్కవిషయము నీసందర్భమున జెప్పవలసియున్నది. వీరకూర్చుడను పల్లవకుమారుడు నాగరాజుకుమార్తె నుద్వాహము చేసుకొనుటవల్ల పల్లవవంశమునకు రాజ్యలాభము గలిగెనను విషయమంతయు పండితులొప్పుకొన్నదే. తత్పూర్వమున పల్లవులెట్టిస్థితియందుండిరో మన మెఱుగము. ఆంధ్రపల్లవవంశముల మధ్యమున నాగజాత్యుద్భవు లగు నాంధ్రభృత్యరాజులు దక్కను దక్షిణహిందూదేశములపై ప్రభుత్వము చేయుచుండిరి. ఈయాంధ్ర భృత్యరాజులు చూటు (చూడ)కులులు. చూటుకులకడ నుండియే దక్షిణరాజ్యలక్ష్మి పల్లవులను జేరెనను టయంద రంగీకరించినవిషయమే. వేలూర్పాళెపు శాసనప్రకార మిట వీరకూర్చుడు నాగకుమారిని బెండ్లాడుటవల్లనని తెలియుచున్నది. పై శాసనమున వీరకూర్చుని తండ్రిపేరు చూతపల్లవుడని చెప్పబడియున్నది. ఈచూతపల్లవుడు చరిత్రపురుషుడని యనేకగ్రంథకర్తల నమ్మకము. ఇది నిజముగాదు. చూతపల్లవుడు చరిత్రపురుషుడుగాడు; చూటుపల్లవవంశముల సంయోగమును సూచించు కల్పితమూలపురుషుడు. మన మాతని కల్పిత పురుషునిగనే గణింపవలయును. అతనిపేరుగాని, అతనివలెనే కల్పితపురుషులగు నతని పూర్వీకులపేర్లుగాని ప్రాచీనపల్లవ ప్రాకృత సంస్కృతశాసనముల యందెందును గానరావు. మనము చరిత్రను కల్పనాకథలనుండి వేరుపర్చవలయును. అట్లు చేసినగాని మనకు సత్య మెరుకపడదు.

ఇక ప్రాకృత సంస్కృత శాసన యుగముల మధ్య యెడమున్న నది రెండు శతాబ్దముల దీర్ఘకాలము గాదనియు, రెండు పురుషాంతరముల హ్రస్వకాలమనియు నిరూపించె

1. Fleet Gupta Inscriptions 2. Dubreuil 'The Pallavas' 3. S. I. I. Vol. II, Part V

దము. ఇదివఱకే వీరకూర్చ, వీరవర్మల యొక్క మును స్థాపించుట కానిపనియని చెప్పియున్నాము. శాసనములయం దగపడు వీరకూర్చుడొక్కడే. అతడు కడు ప్రాచీనుడు. హిరహడగల్లి శాసనదాతయగు శివస్కన్దవర్మ తండ్రి. ఈమతము నంగీకరించిన, దర్శిశాసనపు దాత పైశివస్కన్దవర్మయొక్క మనుమ డగును. అట్లగునేని సంస్కృత శాసనయుగము శివస్కన్దవర్మయొక్క మనుమని కాలమున నారంభమగును. ఈ రెండు రూపాంతరములను రెండుశతాబ్దముల వఱకు వ్యాపించి యుండె ననుట కేవల మసంభవము.

పైజెప్పిన విషయము శాసనసమ్మతమైనది. వాస్తవమారయ (పల్లవ) ప్రాకృతశాసనములు సంస్కృతయుగారంభమున లిఖింపబడినట్లు తెలియుచున్నది. ఈ ప్రాకృత శాసనములలో సంస్కృతపదములు, వాక్యములు, శ్లోకములు గన్పించుచున్నవి. క్రీ. శ. [illegible] శతాబ్దారంభపువాడని [illegible] గారిచే చెప్పబడిన హిరహడగల్లి శాసనమున [illegible] సంపూర్ణసంస్కృతవాక్యము గలదు.
"స్వస్తి గోబ్రాహ్మణలేఖకవాచక శ్రోతృభ్య [ఇతి."

బృహత్ఫలాయనసగోత్రజు డగు మహారాజు జయవర్మయొక్క కొండమూడిశాసనపు లిపి శివస్కన్దవర్మయొక్క మయిదవోలు శాసనపు లిపిని బోలియున్నది. ఈ కొండమూడిశాసనమున 'మహేశ్వర', 'బృహత్ఫలాయన' యను రెండుసంస్కృతపదములున్నవి. ఇంతేకాక ముద్రచుట్టును "బృహత్ఫలాయనసగోత్రస్య మహారాజశ్రీ జయవర్మణః" యను వాక్యము స్వచ్ఛమైన సంస్కృతభాషయం దున్నది. చారుదేవిచే నొసంగబడిన బ్రిటిష్ మ్యూజియముశాసనము[1] యొక్క లిపి హిరహడగల్లి శాసనమును బోలియున్నది. అందు సంస్కృతశాసనముల కడపట తరచుగ గాన్పించుశ్లోకములలో నివి రెండున్నవి.

బహుభిర్వసుధాదత్తా
బహుభిశ్చానుపాలితా;
యస్యయస్యయదాభూమిః
తస్యతస్యతదాఫలమ్.
స్వదత్తాం పరదత్తాంవా
యోహరేతవసుంధరామ్;
గవాం శతసహస్రస్య
హన్తుః పిబతి కిల్బిషమ్.

ఇంతేకాక ప్రాకృతశాసనమున గూడ నిట్టి సంస్కృతశ్లోకములు, "షష్టింవర్షసహస్రాణి", "బహుభిర్వసుధా దత్తా" యనునవి కన్పట్టుచున్నవి. ఈ శాసనదాత [illegible] యనగోత్రజుడగు విజయ దేవవర్మ. ఈ సందర్భమున [illegible] గారివాక్యములు గమనింప దగినవి. "గుప్తశాసనములలో ప్రశస్త్యంశమును [illegible] ప్రాకృతభాషయుండగా, ఈ శాసనములోని [illegible] మున, పాళీగ్రంథములను, చారుదేవియొక్క బ్రిటిషు మ్యూజియము శాసనమును బోలియున్నది."[2]

పల్లవ, బృహత్ఫలాయన ప్రాకృతశాసనములు, శాసనములభాష సంస్కృతముగ మార్పుజెందుచున్న కాల మప్పటివి. ప్రాకృత శాసనములలోని సంస్కృతపదవాక్య శ్లోకములు సత్వరము సమీపించుచున్న సంస్కృతయుగ సూచకములు. మొదటి రెంటియందును

1. E. I. VIII, P. 143
2. E. I IX, P. 57

పదములు, వాక్యములు మాత్రమే కన్పడు చున్నవి. తక్కినవానియందు శ్లోకములుసైత మగపడుచున్నవి. ఈమార్పాక పురుషాంతరములోపల జరిగినది. సంస్కృతభాష శాసనములనుండి ప్రాకృతమును నెట్లు నెట్టివేసినదియు మఱియొక యుదాహరణమువల్ల మనకు బోధపడగలదు. ఆనందగోత్రజు డగు దామోదరశర్మ యనునత డొకశాసనము[1] నిచ్చియున్నాడు. సర్కారువారి శాసన పరిశోధనశాఖాధ్యక్షుడు పై శాసనకాలమును గూర్చి "క్రీ. శ. మూడునాల్గుశతాబ్దములనాటి ప్రాచీన పల్లవరాజుల ప్రాకృతశాసనముల కాలమునకును, దీనికాలమునకును విస్తారము దూరము లేదు."[2] అని వచించియున్నాడు. శాసనపుభాష సంస్కృతము; అయినప్పటికిని దానియందలి కొంతభాగము ప్రాకృతమున వ్రాయబడి యున్నది.

"మూడువేదముల బ్రాహ్మణులు, ప్రతిగ్రహీతలు వారి గోత్రములతో గూడ పేర్కొనబడి యున్నారు: ౧౧ కొండిన్నులు (అనగా కౌండిన్యగోత్రజులు), ౫ కస్సపులు (అనగా కాశ్యపగోత్రజులు);......౧ అగస్తి (అనగా అగస్త్యగోత్రోద్భవుడు.) గోత్రముల నామములవలెనే ప్రతిగ్రహీతల పేర్లుగూడ ప్రాకృత రూపమున వ్రాయబడియున్నవి. రుద్దజ్జ (రుద్రార్య), ఖందజ్జ (స్కంద్రార్య), అగ్గిజ్జ (అగ్న్యార్య), సవరజ్జ (శబరార్య), భద్దజ్జ (భద్రార్య) ఇత్యాదులు."[3] ఈ శాసనమునందు శాసన భాషగ నంతరించుచున్న ప్రాకృతముయొక్క కడపటి చిహ్నములను గనుగొనుచున్నారము. రమారమి యొక్క పురుషాంతరములోపల సంస్కృతమునందే శాసనములు వ్రాయు నాచారమారంభమాయెను.

ప్రాచీన కదంబ శాసనములను శోధించి చూడగా నీ విషయమే తేలుచున్నది. వీనియందు మిక్కిలి పురాతనమైనది మలవల్లి స్తంభశాసనము.[4] పూర్వము మైసూరుశాసన పరిశోధనశాఖయందు పనిసేయుచున్న డాక్టరు ఎ. వెంకటసుబ్బయ్యగారు ఈ శాసనమును జక్కగ పరిశోధించి అందు పేర్కొనబడిన స్కందవర్మ కాదంబుడు గాడనియు, తత్కారణమున నాతనిపేరు కదంబరాజుల పేర్లలో నుండి తొలగించవలయు ననియు తీర్మానించి యున్నారు.[5] ఈతని పరిశోధనవల్ల గలిగిన ఫలమేమన, మాలవల్లి శాసనము వేయించిన దాతను మన మెఱుగక పోవుటయే. పైసిద్ధాంతము నాధారముచేసుకొని, ఈశాసనపు దాత మయూరవర్మయని డూబ్రెయిల్ గారు వాదించుచున్నారు.[6] ఈవాదమునకు బలము నొసగు సంశయములు కొన్నికలవు. శాసనము ప్రాకృతభాషయందు విరచితమగుటచే, నది ప్రాచీన మనుట నిజము. ఇంతేకాక శాసనపులిపి యసదే స్తంభముపైనుండు చూటుప్రాకృతశాసనలిపిని బోలియుండుటచేత డాక్టరు రాప్సన్ వంటి పరిశోధకుడు, "బనవాసిరాజ్యము చూటుల కడ నుండి కదంబుల హస్తగతమాయె" నని చెప్పియున్నారు.[7] డాక్టరు రాప్సన్ చెప్పినది సరిగాదని కదంబ కకుస్థవర్మ యొక్క తలగుండ శాసనమువల్ల దెలియుచున్నది. అందు తన ముత్తాతయగు మయూరవర్మ రాజ్యమును

1. Epi. Rep. 1920-21, Madras
2. Ibid.
3. Madras Epi. Rep. 1920-21.
4. E. C Vol. VIII, Shikarpur Tq. P. 264
5. I. A. XLVI, P. 154
6. Anc. Hist. of the Deccan, P. 99
7. The Catalogue of Ind coins Intro.P.54

పల్లవులకడనుండి పడసి వారికి సామంతుడాయె నని వచించియున్నాడు.[1] కాబట్టి మలవల్లి స్తంభముపై నున్న రెండు శాసనములును డాక్టరు రాప్సన్‌గారు తను కొన్నంత సమీప కాలపువి గాదనుట నిక్కము. అది యట్లుండ నిండు.

మయూరవర్మ మలవల్లి ప్రాకృత శాసనపుదాతయనుట సరికాదు. ఈశాసనములోని ప్రాకృతశ్లోక మీ యూహతో విరోధించుచున్నది.

ఉక్తంఖంనో:—

విస్సకమ్మా బహ్మాదెజ్జం సెకదంబేసు ఋమ్మతే;
వినసత్తుచాతు వెజ్జం సిద్ధితం నిగమవిదితంచ.

గీనిమీది వెంకటసుబ్బయ్య గారి వ్యాఖ్యాన మీక్రిందిది:—"ఈశ్లోక మెచట నుండియో కొనివచ్చినది గాన శాసన కాలమునకు పూర్వమే వ్రాయబడియుండవలయును. కావున శాసన కాలమునకు చాలముందే కదంబులు బ్రహ్మదేయములనిచ్చి కీర్తి గడించి రనుటయు సహజము గాదు."[2]

"శాసనకాలమునకు చాలముందే కదంబులు బ్రహ్మదేయముల నిచ్చికీర్తి గడించి"నట్లియున కదంబవంశమునకు మూలపురుషుడైన మయూరవర్మ మలవల్లి శాసనము నొసగిన దాత కాజాలడు. దానిదాత మయూర వర్మ తదనంతరము రాజ్యాధిపత్యమును వహించిన రాజులలో నొక్కరై యుండవలయును. ఈశాసనపుకడపటి రెండువాక్యములును(ఒక్కపదము దప్ప)సంస్కృతమునందున్నవి. "జయతి లోకానాథోనన్దతి. గోబ్బాహ్మణసిద్ధిరస్తు, శ్రీరస్తు." వీనివల్ల పల్లవబృహత్ఫలాయనప్రాకృతశాసనములవలె నిదియు శాసనములభాష సంస్కృతమునకు మార్పుచెందుచున్నకాల మప్పటిదని తెలియవచ్చుచున్నది. ఇచ్చటగూడ సంస్కృతయుగ మచిరకాలముననే యారంభ మగుచున్నది. మయూరవర్మ మునిమనుమడగు కకుత్‌స్థుని శాసనములభాష సంస్కృతము. పేరులేని శకముయొక్క యెనుబదియవ సంవత్సరమున వ్రాయించిన హాల్సి తామ్రశాసనపు భాష సంస్కృతము. ఈశకము మయూరశర్మ రాజ్యాభిషేకసమయమున నారంభింపబడినదని యనేకులయూహ. కావున, హాల్సిమలవల్లి శాసనముల కెడము 30 లేక 40 సంవత్సరముల కంటె నెక్కువగ నుండజాలదు.

ఈ పైచర్చవల్ల ప్రాకృతసంస్కృతయుగము లొంటొంటి వెంట నంటి వచ్చినవని తెలియుచున్నది. సంస్కృతప్రాకృతశాసనముల మధ్యకాలము గడుస్వల్పము. రెండుపురుషాంతరములకంటెనెక్కువకాదు. ఈయల్పకాలముననే సంస్కృతముశాసనములనుండి ప్రాకృతమును త్రోసివేసెను. పేరులేని దక్షిశాసనపుదాత సంస్కృతయుగమున నుండినను, అతని ముత్తాతయగు వీరకూర్చవర్మ ప్రాకృతమునందుండి యుండవచ్చును. ఈ వీరకూర్చవర్మ హిరహడగల్లి శాసనదాతయగు శివస్కన్దవర్మయొక్క తండ్రియనుటకు సంశయము లేదు. అందు వచించబడిన మహారాజ బప్పసామియే యితడనుట నిక్కము.

1. E. I. VIII, P. 24.

2. I. A. XLVI, P. 154.

విభవ సంవత్సరము చైత్రమాసభారతినుండి పునర్ముద్రితము.

పల్లవులు

డాక్టరు యన్. వెంకటరమణయ్య గారు, యం.ఏ., పి.హెచ్.డి.

౧

క్రీ. శ. 3వ శతాబ్ది మొదలు ౯వ శతాబ్దము వఱకు కృష్ణాకావేరుల మధ్యదేశమున పల్లవ వంశపురాజులు రాజ్యము చేసిరి. పల్లవులయుత్పత్తిని గురించి పరిశోధక పండితులు అనేకులు అనేకాభిప్రాయముల నిచ్చి యున్నారు. కొందఱు భరతఖండమునకు వలసలు వచ్చిన పాశ్చాత్యు లనిరి; కొందఱు అరవ లనిరి; మఱికొందఱు సింహళదేశవాస్తవ్యు లనిరి. ఇట్లు పలువురు పలువిధములుగ బలికిరి. ఈయభిప్రాయముల నన్నిటిని చక్కగ జర్చించి, వారు పారశీకమునుండి వచ్చినవారైనను చిరకాలము ఆంధ్రదేశమున నివసించి ఆంధ్రులవేషభాషలను, మతాచారములను అవలంబించి, వారితో సంబంధబాంధవ్యములను గల్పించుకొని యాంధ్రులైన యొకతెగ వారని ఇంతకుపూర్వము 'జయంతి'యందు వ్రాసియున్నాను. వీరు మొదట ఆంధ్రరాజులభృత్యులై యుండి, ఆంధ్రసామ్రాజ్య మస్తంగత మైనపిమ్మట, నాసామ్రాజ్యములోని దక్షిణభాగమున కంతటికిని ప్రభువు లైరి. ఇక పల్లవులకు రాజ్య మెట్లు వచ్చినదో విచారించవలసి యున్నది.

పల్లవవంశమున చారిత్రపురుషుడుగ ప్రథమమున బరిగణింపదగినవాడు వీరకూర్చమహారాజు. ఇట్టిరాజుండె ననుటకు సాక్ష్యము దర్శిశాసనము.1 ఇతనిపూర్వికులు రాజులు గారు: సామంతులు, సేనాపతులువయి నుండిన నుండవచ్చును. వారితో మనకు పని లేదు. ఈవీరకూర్చునికి రాజ్యమువచ్చిన తెఱగు వేలూర్పాళెయపుతామ్రశాసన2 మున నిట్లు వర్ణింపబడియున్నది:

"తత్సుతా దజని చూతపల్లవా
ద్వీరకూర్చ ఇతి విశ్రుతాహ్వయః;
యః ఫణీన్ద్రసుతయా సహాగ్రహీ
ద్రాజచిహ్నమఖిలం యశోధనః".

వీరకూర్చమహారాజు ఫణీన్ద్రసుతతోగూడ రాజచిహ్నముల నన్నిటిని గ్రహించెనని శ్లోకార్థము. ఫణీన్ద్రకన్య యన్న నేమని యర్థముచేసుకొనవలయును? నాగుబాముపిల్ల యనియా? కాదు. పూర్వ మీదక్షిణదేశమున నాగవంశజులగు రాజులు రాజ్యమేలిరి. నాగవంశపురాజులలో నొక్కనికూతు నుద్వాహము చేసికొని తన్మూలమున రాజ్యమును వీరకూర్చరాజు వడసెను.

ఈనాగరా జెవ్వరు? నాగులకు దక్షిణాపథమునం దధికార మెట్లు వచ్చెను? అనుప్రశ్నలకు సమాధానము చెప్పవలసి యున్నది. నాలుగవ పులమావియను నతడు ఆంధ్రరాజులలో కడపటివాడు. ఇతనియనంతర మాంధ్రసామ్రాజ్య మంతరించిపోయెను. తదనంతరము నాగవంశజులగు రాజులు ప్రబలి యాంధ్రరాజ్యమును స్వాధీనపఱచుకొని రాజ్యము సేయదొడగిరి. నాగరాజు లాంధ్రదేశమునకు క్రొత్తగా వచ్చినవారు గారు. చిరకాలమునుండి యాంధ్రదేశమున నివసించుచు నాంధ్రరాజకుటుంబముతో సంబంధబాంధవ్యములను నెరపుచుండిన సామంతరాజులే యని యెఱుగవలయును.

ఇట్టిసామంతరాజకుటుంబములలో ముఖ్యముగ గమనింపదగినవి రెండు: (౧) చూటుకులము; (౨) మహారథివంశము.

(౧) చూటుకులమువారు నాగు లనుటకు మొదటి నిదర్శనము వారికులముపేరు. చూడ మన్న అరవమునందు పడగయని డా. కృష్ణస్వామి అయ్యంగారు తమ 'పల్లవులు' అనుగ్రంథమున వ్రాసియున్నారు. రెండవది యీవంశమువారు సర్పములను బూజించుటయు.

1. ఎ. ఇం, సం, ౧,

2. సౌ. ఇం, ఇ. సం ౪.

౨

శాతవాహనవంశ మంతరించినపిమ్మట వారిరాజ్యమందు చాల భాగము చూటుకుల నాగులకు గైవసమాయెను. ఇట్లని శాసనములవల్ల దెలిసికొనుచున్నాము.

మైసూరుసంస్థానమునకు జేరిన షికారపుర తాలూకాలోని మాళవల్లి గ్రామమున నొకశిలా స్తంభము గలదు. దానిపై పురాతనములగు శాసనములు రెండు చెక్కబడి యున్నవి. అందొక్కటి "హారీతిపుత్ర-విణ్హుకడ్డ-చుటుసాతకంణి" యను రాజుయొక్క ద్వితీయ రాజ్యవర్షమునందు జెక్కింపబడినది. ఈతడు 'వైజయంతీ (బనవాసీ) పురరాజు' యని వర్ణింపబడియున్నాడు. ఇతనిదే మఱొకశాసనము బనవాసియందు గాన్పించుచున్నది. ఇందు రాజు పేరు 'హారీతిపుత-విణ్హుకడ - చుటుకులానంద' యని చెప్పబడియున్నది. ఈదానశాసనమును చెక్కించినది మహారాజునకును, మహాభోజికిని కుమార్తె యగు 'నాగములనిక' యను నామె. ఆమె తనకుమారుడగు సివఖందనాగసిరి యను నాతనితో గూడి యీశాసనమును వేయించినది. ఈసివఖందనాగసిరియు కాన్హేరిశాసనమున జెప్పబడిన ఖందనాగశాతకుడును నొక్కడే. ఈతనితండ్రి యొక మహారథి. ఈశాసనములను మథింపగా దేలినవిషయ మేమనగా, నాంధ్రరాజ్యము క్షీణించినపిమ్మట కుంతలమును, అపరాన్తమును చూటుకులనాగులకు స్వాధీన మాయెను.

హారీతీపుత్ర-విణ్హుకడ-చుటు శాతకర్ణి
భార్య మహాభోజి-వీరి కిరువురకును కూతురు
|
నాగమూలనిక
మహారథుని వివాహము జేసుకొనెను
|
స్కందనాగ శాతక లేక
శివస్కందనాగశ్రీ

శివస్కందనాగశ్రీయొక్క తండ్రి మహారథియని పై జెప్పబడియున్నది. అతనిపేరు మనకు దెలియదు. అయిన, నాత డెచ్చటివాడు? చిత్రదుర్గము (Chitaldroog in Mysore) నకు సమీపమున నున్న చంద్రావలీపురమును రాజధానిగ జేసుకొని తత్సమీపభూముల నేలుచుండిన నాగవంశజుడు. విష్ణుకడ-చుటు-శాతకర్ణి తనకుమార్తెను నాగనికను మహారథునకిచ్చి యుద్వాహము చేసెను. కాబట్టి చంద్రావలీపురాధీశునకును, వైజయంతీశునికూతురగు నాగమూలనికకును బుట్టినవాడు శివస్కందనాగుడు. ఇతనితండ్రి తుంగభద్రకు దక్షిణమున నున్న రాజ్యమున కంతటికిని నధిపతి. మాతామహుడగు విష్ణుకడ-చుటు-శాతకర్ణునకు పురుషసంతతి లేకపోవుటచేతనేమో, యాతనిరాజ్యమునకు దౌహిత్రుడగు శివస్కందనాగుడే ప్రభు వాయెను. కావున స్వరాజ్యారంభకాలమున నాతడు కృష్ణాకావేరులమధ్య రాష్ట్రములకును, కుంతలాపరాంతములకును ప్రభు వాయెను. ఈశివస్కందనాగుడే ఆంధ్రరాజులలోని కడపటివాడగు పులుమావికి మహాసేనానిగా నుండెనని మ్యాకదోనిశాసనము చెప్పుచున్నది. పులుమావియనంతరము శివస్కందనాగుడు స్వతంత్రుడై పై దేశముల కన్నిటికిని నధిపతి యాయెను. ఈతడే పల్లవవంశస్థాపకుడగు వీరకూర్చునికి గూతు నిచ్చి వివాహము చేసిన నాగరాజు. ఈతని పేరే పల్లవాన్వయమునకు బాగో భాగము నలంకరించిన శివస్కందవర్మకును బెట్టబడెను. ఇట్లాంధ్రరాజ్యలక్ష్మి సాతవాహనవంశమును విడి, చుటు, మహారథులకడ గొంతకాలము వసించి, తుదకు పల్లవాన్వయము నాశ్రయించెను.

౨

ఈప్రకరణమున పల్లవవంశక్రమమును రచింపవలయును. ఇందుకు సాధనము లెవ్వి? పల్లవరాజుల శాసనములు.

(౧) వీనియందు వర్ణితమగు వంశచరిత యొక్క తెలుపన లేదు. పురాతనములగు శాసనములయం దొక్కొక్కదానియందును రెండుమూడుతరముల రాజుల పేర్లే కానవచ్చుచున్నవి. అర్వాచీనములగు శాసనములవలె వంశసంబంధమగు పురాణగాథ లేవియు గానరావు. ఉదా. పల్లవరాజులు భారద్వాజులనియు, అశ్వమేధయాజులనియు ప్రాకృతశాసనములయం దున్నది. తరువాతి శాసనములందువలె బ్రహ్మ, అంగిరస, భరద్వాజ, ద్రోణాశ్వత్థాములగుండ వంశావతరణము వర్ణింపబడియుండలేదు,

కాలముగడచుకొలది పల్లవరాజులు స్వవంశచరిత్రను మఱచిరి. తమపూర్వీకులపేళ్ళుసైతము వారికి జ్ఞప్తి లేక పోయెను. కావున వారు తమశాసనములలో వంశచరిత్రమును వర్ణించునపుడు ఎట్లు తోచిన నట్లు వ్రాయించిరి. అందుచే, ఈశాసనములలోని పురాతనపల్లవవంశ వర్ణనలన్నియు విశ్వసనీయములు గావు. కావున చక్కగ పరిశీలించికాని వానిలోని విషయములను గ్రహింపరాదు. ఇక వంశవృక్షరచన కనుకూలములగు శాసనములపట్టిక నొకదానిని బొందుపఱచెదను.—

౧. మయిదవోలు తామ్రపట్టిక:— (ఎపి. ఇండి కా. వా. ౬ పు. ౮౭) ఇది యువమహారాజు శివస్కన్దవర్మ వ్రాయించి యిచ్చిన దానశాసనము.)

౨. హీరహడగల్లి తామ్రపట్టిక:—(ఎ. ఇం. ౧, పుటలు ౨—౧౦. ఇది అగ్నిష్టోమవాజపేయాశ్వమేధయాజియు, భారద్వాజుడును, పల్లవధర్మ మహారాజును నగు శివస్కన్దవర్మ వ్రాయించి యిచ్చిన దానశాసనము.)

౩. చారుదేవియొక్క గుంటూరుమండల తామ్రపట్టిక:—దీనినే బ్రిటీషు మ్యూజియము తామ్రపట్టిక యందురు. (ఎ. ఇం. సం. ౮, పు. ౧౪౩. ఇది శివస్కన్దమహారాజుకోడలును, యువమహారాజు విజయబుద్ధవర్మ ధర్మపత్నియును, బుద్ధ్యంకురుడను రాజకుమారుని తల్లియును నగు చారుదేవి వ్రాయించి యిచ్చిన తామ్రపట్టిక.)

ఈ పైమూడు పట్టికలును ప్రాకృతమునందు వ్రాయబడియున్నవి. సంస్కృత శాసనములకంటె ప్రాకృతశాసనములు పురాతనములైనవని పరిశోధక విద్వాంసుల సిద్ధాంతము. కావున పల్లవశాసనముం దీపైమూడును బహుప్రాచీనములని నిర్ధారణ సేయబడియున్నవి.

౪. దర్శి తామ్రపట్టిక:— (ఎ. ఇం. సం. ౧, పు. ౩౯౭. ఇది వీరకూర్చవర్మ మహారాజుయొక్క ప్రపౌత్రునిచే వ్రాయించి యివ్వబడినది. తామ్రపట్టికలోని మొదటిరేకు మాత్రమే లభ్యమగుటచేత, వీరకూర్చవర్మకు వెనుక వచ్చువారలనామములు దెలియవు.)

౫. ఓంగోడు తామ్రపట్టిక:—౧. (ఎ. ఇం. సం. ౧౫, పు. ౨౪౬. ఇది కుమారవిష్ణుని ప్రపౌత్రుడును, స్కన్దవర్మ పౌత్రుడును, వీరవర్మ పుత్రుడును నగు విజయస్కన్దవర్మ వ్రాయించి యిచ్చిన తామ్రపట్టిక.)

౬. ఒంగోడు తామ్రపట్టిక:— ౨. (ఎ. ఇం. సం. ౧౫. ఇది వీరవర్మ ప్రపౌత్రుడును, స్కన్దవర్మ పౌత్రుడును, విష్ణుగోపుని పుత్రుడును నగు సింహవర్మ వ్రాయించి యిచ్చిన పట్టిక.)

౭. ఉరువపల్లి తామ్రపట్టిక:— (ఇం. ఆంటీక్వేరీ, సం. ౫, పుటలు. ౫౦—౫౨. ఇది స్కన్దవర్మ ప్రపౌత్రుడును, వీరవర్మ పౌత్రుడును, స్కన్దవర్మ పుత్రుడును నగు యువమహారాజు విష్ణుగోపవర్మ వ్రాయించి యిచ్చిన పట్టిక.)

౮. పీకిర తామ్రపట్టిక:— (ఎ. ఇం. సం. ౮, పుట. ౧౫౯. ఇది వీరవర్మ ప్రపౌత్రుడును, స్కన్దవర్మ పౌత్రుడును, యువమహారాజు విష్ణుగోపవర్మ పుత్రుడును నగు మహారాజు సింహవర్మ వ్రాయించి యిచ్చిన పట్టిక.)

౯. మంగళూరుపట్టిక:— (ఇం. ఆం. సం. ౫, పు. ౧౫౫. ఇది వీరవర్మ ప్రపౌత్రుడును, స్కన్దవర్మ పౌత్రుడును, యువరాజ విష్ణుగోపుని పుత్రుడును నగు మహారాజ సింహవర్మ వ్రాయించి యిచ్చిన పట్టిక.)

౧౦. చూర తామ్రపట్టిక:— (మదరాసు శాసనపరిశోధకసంఘపు వార్షిక కార్యనివేదన పత్రిక. ౧౯౧౩—౧౪, భా. ౨, సెం ౧, ౮. ఇది స్కన్దవర్మ ప్రపౌత్రుడును, మహారాజు విష్ణుగోపవర్మ పౌత్రుడును, సింహవర్మ పుత్రుడును నగు విష్ణుగోపవర్మ వ్రాయించి యిచ్చిన పట్టిక.)

౧౧. చెన్దలూరుతామ్రపట్టిక:—(ఎ. ఇం. సం. ౮, పు. ౨౩౩. ఇది స్కన్దవర్మ ప్రపౌత్రుడును, కుమారవిష్ణుని పౌత్రుడును, బుద్ధవర్మ పుత్రుడును నగు కుమారవిష్ణువు వ్రాయించి యిచ్చినపట్టిక.)

౧౨. ఉదయేన్ద్రము పట్టిక:—(ఎ. ఇం. సం. ౩, పు. ౧౪౨. ఇది స్కన్దవర్మ ప్రపౌత్రుడును, సింహవర్మపౌత్రుడును, స్కన్దవర్మకుమారుడును నగునంది వర్మ వ్రాయించియిచ్చిన పట్టిక.)

౧౩. అమరావతిశిలా స్తంభ శాసనము:— (సౌ. ఇం. ఇ. సం. ౧. ఇందు పల్లవరాజులవంశవృక్షమొక్కటి వర్ణింపబడియున్నది. అందలిరాజులకును కంచిపల్లవులకును గలసంబంధ మిట్టిది యని నిర్ధారణ సేయుటకు వీలు లేకున్నది.)

౧౪. వాయలూరుశిలా స్తంభశాసనము:—(దు బ్రాయిలుగారి 'పల్లవులు'- ఇందు పల్లవరాజులజాబితా యొక్కటి కలదు. అయిన నొకరాజునకును మఱియొక్క రాజునకును సంబంధ మెట్టిది యైనదియు వర్ణింపబడలేదు. శాసన నిదర్శనములు లేనిపేళ్ళనేక మున్నవి.) ఇది మొదటి పరమేశ్వరవర్మ నాటిది.

౧౫. వేలూర్పాళెపు తామ్రపట్టిక: — (సౌ. ఇం. ఇ. సం. ౨, భా. ౫. ఇది మూడవనన్దివర్మ వ్రాయించి యిచ్చిన తామ్రపట్టిక. ఇందుగూడ పల్లవవంశవృక్షమభివర్ణితము. ఇది వాయలూరుశాసనమునకంటె విశ్వసనీయమని పండితులయభిప్రాయము.)

ప్రాచీన పల్లవరాజచరిత్రరచనమున కాధారభూతములైన శాసనములివియే. వీనియం దన్నిటియందును నీరాజులవంశావళి కొంచెముగనో గొప్పగనో వర్ణింపబడియున్నది. ౧౩, ౧౪, ౧౫ లలో దప్ప తక్కినవానియందు దాతయొక్క ముత్తాత, తాత, తండ్రులుమాత్రమే పేర్కొనబడియున్నారు. అనగా వీటిలో ప్రతిదానియందును ఏనాలుగుతరములరాజులైనను పేర్కొనబడియున్నారు. ఈదానశాసనముల నిచ్చినదాతలకు వారి తాతముత్తాతలపేర్లు తప్పక తెలిసియుండును. అందుచే వీనియందు వర్ణింపబడినవంశావళి విశ్వసనీయమని యంగీకరింపబడినది. ౧౩, ౧౪, ౧౫ అట్టివి కావు. అమరావతిశాసనములోని పేర్లకును, ౧—౧౨ లోని పేర్లకును ఏలాటిసంబంధమును గానిపింపదు. వాయలూరుశాసనమున ౩౬ తరములరాజులపేర్లు కలవు. ఒకరికొకరి కున్నసంబంధము తెలియరాదు. వచ్చినపేరు మరల వచ్చుటయేకాక, మూడునాల్గుపేర్లు కలసి గుచ్ఛములుగ మరలిమరలి వచ్చుచుండును. శాసనమును వ్రాసినవారికి రాజులపేర్లును, వారు రాజ్యము చేసిన కాలక్రమమును నెఱుకలేకపోవుటచేత వారి యిచ్ఛవచ్చినట్లెల్ల వ్రాసిరి; పేర్లను గల్పించిరి. కావున, చరిత్రరచనయం దీశాసనముపై నాధారపడవలసినపుడు, జాగ్రత్తగ పరిశీలించి చూడవలయును; లేకున్న ప్రమాదము సంభవించును. వేలూర్పాళెపుశాసనమున ౧౬ రాజులపేర్లు గలవు. అందు కొంతమట్టుకును వారి కున్నసంబంధము చెప్పబడియున్నది. ౧—౧౨ శాసనములలోని పేర్లవరుస కది వ్యతిరేకింపదు. కావున నది విశ్వసనీయమని నాయభిప్రాయము. ఇక వంశవృక్షరచన కారంభించెదను.

ప్రాకృతశాసనములు సంస్కృతశాసనములకంటె ప్రాచీనమైనవని శాసనపరిశోధక పండితులసిద్ధాంతమని యింతకు ముందె చెప్పియున్నాముగదా; అందుచేత, ప్రాకృతశాసనములలో పేర్కొనబడిన రాజులు సంస్కృతశాసనములలో పేర్కొనబడిన వారికంటె పూర్వము రాజ్యమేలినారనుట నిస్సంశయము. ప్రాకృతపల్లవశాసనములు మూడు: మయిదవోలు, హీరహడగల్లి, గుంటూరు మండలశాసనములు. ఇందు మిక్కిలి పురాతనమైనది మయిదవోలు శాసనము. దీనియందు పేర్కొనబడినవాడు పల్లవవంశజుడు, భారద్వాజసగోత్రుడు, యువమహారాజు, శివస్కందవర్మ. హీరహడగల్లి శాసనమున పేర్కొనబడినవాడు కాఞ్చీపురాధిపుడు, ధర్మమహారాజాధిరాజు, పల్లవకులోద్భవుడు, భారద్వాజసగోత్రజుడు, శివస్కన్దవర్మ. ఈశాసనమునందు మహారాజు బప్పస్వామి పూర్వము చేసిన దానమును తాను పునరుద్ధారణము సేయుచున్నానని శివస్కన్దవర్మ చెప్పుకొనుటచేత, తత్పూర్వము పల్లవరాజ్యము నేలినరాజులలో బప్పమహారాజొకడని తేలుచున్నది. ఈబప్పమహారాజు శివస్కన్దవర్మ తండ్రియని చరిత్రకారులయభిప్రాయము. అట్లైన హీరహడగల్లి శాసనమున పల్లవరాజులు రెండుతరములవారు పేర్కొనబడియున్నారు.

బప్పమహారాజు
|
శివస్కన్దవర్మ

చారుదేవి గుంటూరుశాసనమున జెప్పబడినవారు ముగ్గురు: మహారాజు విజయస్కన్దవర్మ, భారద్వాజుడు, పల్లవులయువమహారాజు విజయబుద్ధవర్మ. ఇతనికుమారుని పేరు 'కుర'యనుపదముతో ముగియును. దీనిని హూల్ ట్షుదొరగారు 'బుద్ధ్యాఙ్కుర' యని పూరించిరి. కావున ఈశాసనములలోని పల్లవులు—

విజయస్కన్దవర్మ
|
యు. మ. విజయ బుద్ధవర్మ
|
[బుద్ధ్యాఙ్] కుర

ప్రాకృతశాసనములలోని రాజులకు గలసంబంధ మెట్టిది? ఈశాసనముల కన్నిటికిని ఒక పేరు సామాన్యము. అన్నిటియందును స్కన్దవర్మ పేరొ్కనబడియున్నది. ఈతని పేరు మయిదవోలుశాసనములలో శివస్కన్దవర్మ యని యున్నను, చారుమహాదేవిశాసనమున విజయస్కన్దవర్మ యని యున్నది. 'శివ' 'విజయ'శబ్దములు శుభసూచకములగు నుపసర్గలుగ నుపయోగింపబడినవి. అర్థభేదము విశేషము లేదు. కావున శివస్కన్దవర్మయు, విజయస్కన్ద వర్మయు, నొక్కని పేళ్లే. ఇట్లే కదంబరాజులు 'శివ' 'విజయ' శబ్దములను ఉపసర్గలుగ తమ నామములకు ముందు జేర్చుకొనియున్నారు. ఉ. శివమాంధాతృవర్మ శివమృగేశవర్మ, శివకృష్ణవర్మ ఇత్యాదులు. ఒకకదంబరాజు తనపేరునకుముందు 'శివవిజయ'పదములను రెంటిని జేర్చుకొని యున్నాడు.(ఎపి.కర్ణా.సం.౭, పు.౭.) కావున విజయస్కందవర్మయు, శివస్కందవర్మయు నొక్కరే యనుటకు శంకింప బనిలేదు. అట్లు పైరెండుపేర్లొక్కరివే యను సిద్ధాంత మేర్పడినపిమ్మట నీక్రింది ప్రాచీన పల్లవవంశవృక్షమును దెలుపవచ్చును.—

బప్పమహారాజు
|
శివస్కన్దవర్మ
|
బుద్ధవర్మ
|
[బుద్ధ్యాఙ్] కుర

అయిన నీబప్పమహారా జెవ్వరు? 'బప్ప'యనుమాట నామధేయము కాదు. 'అప్ప'యనుమాటయే ప్రాకృతమున బప్ప యైనదేమో! ఇతర నామధేయ మేమి? వేలూర్పాళెపుశాసన మీసందర్భమున కొంచెము దోడ్పడుచున్నది.

"తత్సుతా దజని చూతపల్లవా
ద్వీరకూర్చ ఇతి విశ్రుతాహ్వయః,
యః ఫణీన్ద్రసుతయా సహాగ్రహీ
ద్రాజచిహ్న మఖిలంయశోధనః."

పైశ్లోకములోని చూతపల్లవుడు చుట్టు, పల్లవవంశములసంయోగమును సూచించు కల్పితపురుషుడుగాని యన్యుడుగాడు. ఆరెండువంశముల సంయోగానంతరము బుట్టినవాడు వీరకూర్చుడు. ఇతడు నాగకన్యాకరము యొక్కయు, అఖిలరాజచిహ్నములయొక్కయు గ్రహణమును నేకకాలమందు జేసెను. ఈదంపతులకు బుట్టిన పుత్రుడే స్కన్దవర్మ. ఇతనికి స్కాన్దశిష్య డను పేరు పైతము గలదు.

"అన్వవాయనభశ్చన్ద్రః
స్కాన్దశిష్య స్తతో భవ."

ఈస్కాన్దశిష్యునిగూర్చి రాయకోటశాసనమున నిట్లు చెప్పబడియున్నది:—

"అశ్వత్థామాశ్యతన్త్ర భగవతు ఖలు పురా
విక్రమస్త్వక్కృతారి
జ్ఞాతో ద్విజిహ్వాంగనిపుత్రావ్యా హృతి
జగతాం స్కన్దశిష్యాధిరాజ."[1] యత

1. ఇ. ఎ. ఇం. సం. ౫, పుట ౫౧.

ఈపైశ్లోక మెట్టిదస్థితియందున్నను తాత్పర్యము విశదముగ తెలియుచున్నది. అశ్వత్థామకు ద్విజవర్యాంగనవల్ల యనగా నాగకన్యకవలన స్కన్దశిష్యుడు పుట్టెను. ఇచ్చట నాగకన్యతోడి తగులాట మశ్వత్థామకే యంటగట్టబడినది. రాయకోటశాసనకర్త క్రీ. శ. ౯, ౧౧ శతాబ్దముల యందున్నవాడు. కాన నతడు నాగకన్యామూలమున తన పూర్వీకులకు రాజ్యము లభించె నన్నగాథనుమాత్ర మెఱుగును. ఏరాజా నానాగకన్య వరించుటచే రాజ్యలబ్ధి యైనదియు నెఱుగడు. ఏతత్కారణమున నాతడు నాగకన్యను పల్లవవంశమున కెల్ల మూలపురుషు డను ప్రథగలిగిన యశ్వత్థామకే యిచ్చి పెండ్లిచేసెను. ఏది యెట్లున్నను పల్లవులు నాగకన్యా మూలమున రాజ్యలాభమును బొందుట నిజము. అశ్వత్థామ పురాణములలోనివ్యక్తి. అతని యునికికి కవిప్రతిభయే కారణము. అట్టివానివల్ల దక్షిణ దేశమున ౧౦ శతాబ్దములవఱకును రాజ్యమొనర్చిన పల్లవవంశ ముత్పన్నమైనదనుట యసంభవము. వీరకూర్చుడను రాజుండెననుటకు శాసననిదర్శనము గలదు. వాయలూరుశాసనమున[1] నీపేరు గలరాజుల నిర్వరను పేర్కొనుచున్నది. ఈశాసన మంత విశ్వసనీయము గాదని యింతకు పూర్వమే సూచించియున్నాము. దర్శిశాసనదాత తన ముత్తాత వీరకూర్చవర్మ యని చెప్పుకొనియున్నాడు కావున వీరకూర్చుడు చరిత్రపురుషుడు. ప్రాచీనపల్లవ రాజులు కొందఱాతనిని తమవంశమునకు మూలపురుషుడుగ వర్ణించియున్నారు. నాగకన్యకాపతి యితడనుటయే సమంజసము. పైపరిశోధనవల్ల దేలినవిషయ మేమన:—

బప్పమహారాజు లేక వీరకూర్చుడు
(నాగరాజకుమార్తె నుద్వాహము చేసుకొని
తన్మూలమున రాజ్యమును బడసినవాడు)
|
శివ లేక విజయస్కన్దవర్మ
(ఇతనికే స్కన్దశిష్య డను పేరు గలదు)
|
విజయబుద్ధవర్మ (చారుమహాదేవిభర్త)
|
[బుద్ధ్యం] కురుడు.

ఇక సంస్కృతశాసనములలోని వంశములనుగూర్చి చర్చ సల్పుదము. ప్రథమమున పైపట్టియందలి ౫—౧౦ శాసనములను గూర్చి విచారింతము. ఇవి యేవియన, ఒంగోడుశాసనములు ౧, ౨, ఉరువపల్లి, పీకిర, మంగలూరు, చూరశాసనములు. వీనియందలి రాజుల

వంశ క్రమము:—

ఒంగోడు (౧)
కుమారవిష్ణు
|
స్కన్దవర్మ
|
వీరవర్మ
|
విజయస్కన్దవర్మ

ఒంగోడు (౨)
వీరవర్మ
|
స్కన్దవర్మ
|
విష్ణుగోప
|
సింహవర్మ

ఈపై రెండుశాసనములలోని రాజు లొక్కవంశమువా రనుట పై వంశవృక్షములవల్ల విదిత మగుచున్నది ఇందు ఆరుతరముల రాజులు పేర్కొనబడియున్నారు.

ఉరువపల్లి
స్కన్దవర్మ
|
వీరవర్మ
|
స్కన్దవర్మ
|
యు. మ. విష్ణుగోప

మంగలూరు
వీరవర్మ
|
స్కన్దవర్మ
|
యు. మ. విష్ణుగోప
|
సింహవర్మ

పికీర
వీరవర్మ
|
స్కన్దవర్మ
|
యువమహారాజ విష్ణుగోపవర్మ
|
సింహవర్మ

చూర
స్కన్దవర్మ
|
మహారాజవిష్ణుగోప
|
సింహవర్మ
|
విష్ణుగోప

1. దుబ్రాయిలు : పల్లవులు.

ఈ పై నాలుగు శాసనములలోని రాజవంశము ఓంగోడు శాసనములలోని రాజవంశము నొక్కటియే యనుట స్పష్టము. కావున నీవంశవృక్షపుతునుకలను సంకలితము జేసిన, నీక్రిందివంశ మేర్పడును.—

కుమారవిష్ణు
|
స్కన్దవర్మ
|
వీరవర్మ
|
స్కన్దవర్మ
|
యువమహారాజ విష్ణుగోపవర్మ
|
సింహవర్మ
|
విష్ణుగోప

ఇట్లు పైయారుశాసనములవల్లను ౭ పురుషాంతరములుగల వంశవృక్ష మేర్పడినది. ఇంకను నిందొకటిరెండువిషయములు గమనింపదగినవి గలవు. ఉరువపల్లి, మంగళూరు, పీకిరశాసనములలోని విష్ణుగోపుడు యువమహారాజనియే పిలువబడియున్నాడు. ఏతత్కారణమున కొందరీతడు తనతండ్రికాలముననే మృతిజెందెనని తలచిరి. ఇది పొరబాటు. ఉరువపల్లి శాసనదాతయగు యు. మ. విష్ణుగోపుడు ఆ దానశాసనమును (సింహవర్మయను రాజుయొక్క యేకాదశవర్షమున: సింహవర్మ మహారాజస్య విజయసంవత్సరే ఏకాదశే) ఇచ్చినట్లు చెప్పియున్నాడు. కావున హూల్ ట్ష్ గారన్నట్లు ఈసింహవర్మ విష్ణుగోపుని జ్యేష్ఠభ్రాతగ నుండవలయును. వీరితండ్రియగు స్కన్దవర్మకు పిమ్మట నాతని పెద్దకుమారుడు సింహవర్మ రాజాయెను. అతడు తనతమ్ముని యావరాజ్యాభిషిక్తునిగ జేసి రాజ్యములోని యుత్తరార్ధమున కధిపతిగ జేసెను. అతనిసంతతివారు మహారాజులమని చెప్పుకొన్నను సింహవర్మకు, కంచిరాజ్యము చేరిన యాతనివంశస్థులకుబోలె ఋడి యేరాజ్యము చేయుచుండిరి. కావున విష్ణుగోపుడు తనతండ్రికి పూర్వమే మృతినందె నని కాని, తత్కారణమున నాతడు శాసనములయందు యువమహారాజని పిలువబడె నని కాని యనుకొనవలసినయవసరము లేదు. కావున నీవంశవృక్ష మిట్లుండవలెను:—

కుమారవిష్ణువు
|
స్కన్దవర్మ
|
వీరవర్మ
|
స్కన్దవర్మ
|
సింహవర్మ — యు. మ. విష్ణుగోప
యు. మ. విష్ణుగోప
|
సింహవర్మ
|
విష్ణుగోప

పైపట్టికలోని (౧౨) ఉదయేన్దిరపుశాసనమున నీక్రిందివంశము వర్ణింపబడియున్నది.—

స్కన్దవర్మ
|
సింహవర్మ
|
స్కన్దవర్మ
|
నన్దివర్మ

ఈరాజులు పైవంశవృక్షములోని స్కన్దవర్మయొక్క జ్యేష్ఠపుత్రుడగు సింహవర్మ వంశజులుగ నుండవలయును. కావున నీవంశవృక్ష మిట్లుండవలయును:

కుమారవిష్ణువు
|
స్కన్దవర్మ
|
వీరవర్మ
|
స్కన్దవర్మ
|
- సింహవర్మ
  |
  స్కన్దవర్మ
  |
  నన్దివర్మ
- యు. మ. విష్ణుగోప
  |
  సింహవర్మ
  |
  విష్ణుగోప

ఇక (౧౧) చెన్దలూరుశాసనమునందు వర్ణింప బడిన రాజులవిషయము విచారింతము. వీరు—

స్కన్దవర్మ
|
౧. కుమారవిష్ణువు
|
బుద్ధవర్మ
|
౨. కుమారవిష్ణువు

చెన్దలూరు(౧౧)శాసనమందు పేర్కొనబడినరాజు లెప్పుడు రాజ్యముచేసిరి? అనువిషయము ప్రథమమున విచారణీయము. హుల్ ట్షుగా రిట్లనుచున్నారు:—"చెన్ద లూరుశాసనపులిపి...పీకిర, మంగళూరు, ఉరువపల్లి దాన పత్రములలోని లిపిని పోలియున్నది. అక్షరముల తల కట్లపై యడ్డగీట్లు చెన్దలూరుశాసనమున లేకపోవుటయే దానికిని ఇతరశాసనములకు గల భేదము. మఱియు దీని యందు 'ర', 'క', 'య' (క్రమ్మముగ)ను సమమైనరెండు నిలువుగీట్లై యున్నవి; ఈయక్షరములను తెలియజేయు నిలువుగీట్లు పీకిర, మంగళూరు, ఉరువపల్లి శాసనము లలో మిక్కిలి కురుచలుగ నున్నవి. ఈవిషయము చెన్ద లూరుశాసనముపై యర్వాచీనముద్ర నిడుచున్నది. కాచిక్కపర్రు బనివాంద్రనేబట్టి శాసనాక్షరములు భేదించు వున చెన్దలూరుశాసనమున పేర్కొనబడిన పల్లవరాజులు సింహవర్మ, సింహవిష్ణువులమధ్యకాలమున ప్రభుత్వము సల్పియుండవలయును."[1]

కేవల మక్షరములస్వరూపమునుబట్టి దానశాసనము లను, నందు పేర్కొనబడినవారికాలమును నిర్ణయించు టకు గొంతవఱకును సాధ్యమే. స్థూలముగ నక్షరముల స్వరూపమునుబట్టి శాసనముల ప్రాచీనార్వాచీనత్వము లను నిర్ణయింపవచ్చును. అట్లుగాక అక్షరస్వరూపమును బట్టి యీశాసన మిప్పటిదని నిశ్చయించి చెప్ప వీలుగాదు. హుల్ ట్షుగారు పై జేసిన సిద్ధాంతముపై దుబ్రాయ లిట్లు వ్యాఖ్యానమును జేసియున్నాడు:—

"పీకిర, మంగళూరు, ఉరువపల్లి శాసనములలోని 'ర' 'క'ల కంటె చెన్దలూరుశాసనములలోని యాయక్ష రములు స్వరూపము చక్కగ నేర్పడినవనియు, తత్కా రణమున నది యర్వాచీన మైనదనియు లిపిశాస్త్రదృష్టి తో నీశాసనములలోని యక్షరములను బరిశీలించి చూచిన హుల్ ట్షుగా రనియున్నారుగదా. నేను స్వయముగ నీనాలుగుశాసనములలోని యక్షరములను బరీక్షించినప్పు డు, (చెన్దలూరుశాసనమున) 'ర' 'క'ల స్వరూపము గొంచెము జక్కగ నేర్పడియున్నను, వానికి బదులు 'హ' 'య'ల స్వరూపము చక్కగ నేర్పడక యున్నది. అక్షర ముల నొక్కొకదానితో బోల్చి చెప్పగలిగిన దంతయు చెన్దలూరుశాసనము దక్కినమూటితోడను సమకాలీన మనియే.

"అయితే, అక్షరముల నొండొంటితో బోల్చు టకు బదులు, లిపులయొక్క సామాన్యస్వరూపములను బోల్చి చూచితిమేని, చెన్దలూరుశాసనపులిపి, ప్రాచీన శాసనములంగువలె, వంకరటింకరగ నున్నది. ఉరువపల్లి, మంగళూరు, పీకిరశాసనములం దన్ననో, అర్వాచీన శాస ములందువలె, లిపి చక్కగ పదిరియున్నది. అయినప్పటి కిని సామాన్యముగ నక్షరములపోలిక యథార్థస్థితిని తెలుపగలదని నేను నమ్మను. శాసనములను వ్రాయు

1, ఎ, ఇం, స, ౮ పు. ౨౩౩.

ఇమ్మడియైన పల్లవశాసనములవల్ల శేకాళ, గాంగ, కాదంబ శాసనములవల్లను ఋజువగుచున్నది. ఒక్కొకపు డొక రాజకాలమునందలి శాసనములే యొకదాని నొకటి పోలియుండవు. కడపటిమాట: కాఞ్చీపురమున నొసగ బడిన చెన్దలూరుశాసనము పలక్కడయం దిచ్చిన యూరుపల్లి శాసనముతోడను, దళనపుర, మేన్మాతురల నుండి యిచ్చిన మంగళూరు, పీకిరశాసనములతోడను బోల్చవలసినయవసరము లేదని నాయభిప్రాయము. పల క్కడ, దళనపుర, మేన్మాతుర లనుపట్టణములు గుంటూరు సీమలోనివై యుండవచ్చును. అనగా నవి కాఞ్చీపుర మునకు బహుదూరమున నుండినవి. కావున, దేశభేదమే (పైశాసనములందలి) యక్షరభేదమునకు గారణమని విశద మగుచున్నది."[1]

ఇట్లు, చెన్దలూరుశాసనము ఊరుపల్లి, పీకిర, మంగళూరుశాసనములకాలమప్పటిదో, లేక తత్పూర్వపు కాలముదో యమనభిప్రాయము దుబ్రొయిలుగా రిచ్చి యున్నారు. ఇదియే సరియైన యభిప్రాయమని నాతలపు.

చెన్దలూరు శాసనములోని రాజులు సింహవర్మ సింహవిష్ణువుల మధ్యకాలమున రాజ్యము చేసియుందురని హూల్ట్జు అభిప్రాయపడియున్నాడు. ఇది సాధ్యము కాదు. ఏలనగా, ఉదయేన్దిర శాసనమున జేర్కొనబడిన రాజులు సింహవర్మ వెనుక కంచియందు రాజ్యము చేసినట్లు తెలియవచ్చుచున్నది. "లిపిస్వభావమునుబట్టి చూడగా నీ (ఉదయేన్దిరపు) శాసనము ఊరువపల్లి శాస నముకంటె దరువాతిదని యభిప్రాయపడుచున్నాను"[2] అని కీల్హారను చెప్పుచున్నాడు. కావున చెన్దలూరుశాసన ములో జేర్కొన్న, రాజులు సింహవర్మకు వెనుక గంచియందు రాజ్యము జేసిరనుట కవకాశము లేదు. వారు సింహవర్మకు బూర్వమే చేసియుండవలయును.

ఇట్లు చెన్దలూరు శాసనపురాజులకాలమును స్థూల ముగ నిర్ణయించితిమి. ఈశాసనమున నిద్దరు కుమారవిష్ణు వులు జేర్కొనబడియున్నారు. వీరిద్దరిలో ఒంగోడు (౧) పట్టికయందు వర్ణింపబడిన కుమారవిష్ణు వెవ్వడుకే ప్రథము డా, ద్వితీయుడాకే ఒంగోడు (౧) శాసనమందలి వంశా వళి యిది:—

కుమారవిష్ణువు
|
స్కన్దవర్మ
|
వీరవర్మ
|
విజయ స్కన్దవర్మ

ఈశాసనము విజయస్కన్దవర్మ నాటిది. ఇతడు ఊరువపల్లి శాసనదాతయగు యు. మ. విష్ణుగోపుని యొక్కతండ్రి. ఒంగోడు (౧) శాసనములోని "యక్షర ములు ఊరువపల్లి, మంగళూరు, పీకిరశాసనాక్షరముల వంటివి" అని కృష్ణశాస్త్రిలగారనుచున్నారు పితాపుత్రుల శాసనముల కింతటి బంధుత్వ ముండుట వింత గాదుగదా! చెన్దలూరుశాసనపు టక్షరములు సైతము ఊరువపల్ల్యాది శాసనముల యక్షరములవంటివని పండితుల యభిప్రాయ ముగదా! కావున చెన్దలూరు శాసనములోని రెండవకుమా రవిష్ణువు ఒంగోడు (౧) శాసనపు విజయస్కన్దవర్మతో నించుమించుగ సమకాలీనుడుగ నుండవలయును. అట్ల యిన చెన్దలూరుశాసనపు ౨వ కుమారవిష్ణువును, ఒంగోడు శాసనపు కుమారవిష్ణువును భిన్నపురుషులు. ఒంగోడు (౧) శాసనపు విజయస్కన్దవర్మయు, చెన్దలూరుశాసనపు ౨వ కుమార విష్ణువును ఇంచుమించు సమకాలికులైన, ఒం గోడు (౧) శాసనపు కుమారవిష్ణువు చెన్దలూరుశాసనపు కుమారవిష్ణునకు మూడు నాలుగుతరముల ముందటివాడ గును. చెన్దలూరుశాసనము ప్రకారము ౨వ కుమారవిష్ణుని తాత పేరుకూడ కుమారవిష్ణువే కదా! వేలూర్పాళెయపు శాసనమున రాజులవరుస యిట్లు గలదు:—

స్కన్దశిష్య
|
కుమారవిష్ణు
|
బుద్ధవర్మ

1. ప్రా. ద. చ. పుట ౬౬-౭.

2. ఎ. ఇం. సం. ౩, పు. ౧౪౫.

కావున పల్లవ వంశవృక్షస్వరూప మిట్టిదిగ నుండ వలయును.

వీరకూర్చ
|
స్కన్దవర్మ (౧) *
(స్కన్దశిష్యుడు)
|
కుమారవిష్ణువు (౧) *

బుద్ధవర్మ * — కుమారవిష్ణువు (౨) *

స్కన్దవర్మ
|
వీరవర్మ
|
స్కన్దవర్మ

సింహవర్మ * — స్కన్దవర్మ (౨) * — నన్దివర్మ (౧) *

యు. మ. విష్ణుగోప
|
సింహవర్మ
|
విష్ణుగోప

ఇక ప్రాకృతశాసనపురాజులకును, వీరికిని ఎట్టిసంబంధము గలదో విచారింతము. వీరు:

బప్పదేవ=వీరకూర్చ
|
స్కన్దశిష్య=స్కన్దవర్మ
|
యు. మ. బుద్ధవర్మ

వీరకూర్చ మహారాజొక డుండెననుటకు ప్రబలనిదర్శనము దర్శి తామ్రపట్టిక. దీనిభాష సంస్కృతము. ఇది వీరకూర్చుని మునిమనుమనికాలమునాటిది. అక్షరములు గడు ప్రాచీనములు. దర్శి తామ్రపట్టికను ఉరువపల్లి హీరహడగల్లి శాసనములతో పోల్చిచూచితిని. అక్షరములు ఉరువపల్లి శాసనాక్షరములకంటె ప్రాచీనములుగను, హీరహడగల్లి శాసనాక్షరములకు దరువాతివిగను గన్పట్టుచున్నవి. దర్శి శాసనదాత ఉరువపల్లి, హీరహడగల్లి శాసనముల మధ్యకాలమున నుండెననుటకు సంశయము లేదు. ఉరువపల్లి శాసనదాతయగు యు. మ. విష్ణుగోపుని తాత వీరవర్మయని యొకరాజున్నాడు. అతడే యీవీరకూర్చరాజని కృష్ణశాస్త్రిగారివాదము. శాసనపరిశోధకులయ్యు వీర లిట్టిపొరబాటునకు లోనగుట చిత్రము. దర్శి శాసనము ఉరువపల్లికంటె ముందటిదని లిపియే సాక్ష్యమిచ్చుచున్నది. కృష్ణశాస్త్రిగారు 'వాయలూరుశాసనమున వీరవర్మపే రొక్కమారు గాన్పించుచున్నది. కావున వీరకూర్చుడే వీరవర్మ'[1] యని తమవాదము నుద్ధరింపజూచిరి. శాస్త్రిగారు శ్రద్ధతో జూచిరో కాని, సదరుశాసనమున వీరవర్మనామమునకు బైన రెండుపర్యాయములు వచ్చు వీరకూర్చనామము వారికంట బడక పోయెను. వాయలూరుశాసనమున (౫,౧౧) రెండుపర్యాయములును వీరకూర్చనామము స్కందవర్మ, కుమారవిష్ణునామములకు ముందే వచ్చియున్నది. వేలూర్పాళెయపుశాసనమునను నట్లే యున్నది. దర్శిశాసనపులిపి చెన్దలూరుశాసనపులిపికంటె ప్రాచీనముగ గన్పడుచుండుటచే తచ్ఛాసనదాత రెండవకుమారవిష్ణువునకు పూర్వమున్నవాడనుట స్పష్టము. కావున నాతనిముత్తాతయగు వీరకూర్చవర్మ హీరహడగల్లి శాసనదాతయగు మొదటిస్కందవర్మయొక్క జనకుడేకాని యన్యుడు గాడు. దుబ్రాయలుగారు ఏకారణముచేతనో వీరకూర్చునిపేరెత్తరైరి. పల్లవవంశవృక్షమున లేనిపేళ్లను గల్పించిరి. బప్ప, స్కన్దవర్మ, యు. మ. బుద్ధవర్మ, బుద్ధ్యాంకురులకు బిమ్మట విష్ణుగోపు నొక్కని సృజించి, తదనంతర మొక స్కన్దవర్మను వానికంటగట్టి వానికి పల్లవవంశవృక్షము నతికించిరి. ఇట్లు దుబ్రాయలు పల్లవవంశమును బహుళీకరించుట శోకకారణముగన్పడుచున్నది. క్రీ. శ. నాల్గవ శతాబ్దిమధ్య కాలమున దక్షిణదేశముపై దండెత్తివచ్చిన గుప్తరాజు సముద్రగుప్తుడు కాఞ్చీశ్వరుడగు విష్ణుగోపుని నోడించెనని హరిసేనుడు అలహాబాదుశిలాస్తంభశాసనమున జెప్పియున్నాడు. ప్రాచీనశాసనముల నన్నిటిని గాలించి చూచినను విష్ణుగోపనామపల్లవరాజైదవశతాబ్దిమధ్య

* కంచిరాజులు.

1. ఎ. ఇం. సం. ౧౫ పు. ౨౪౬.

మునుఱ కెక్కుడను గాన్పింపదు. కావున విశ్వాసానర్హ మగు వాయలూరుశాసనము నాధారపఱుచుకొని ప్రాకృతశాసనరాజులకు వెనుక నొకవిష్ణుగోపునికి రాజ్యాభిషేక మొనర్చెను.

సముద్రగుప్తుని దక్షిణదండయాత్ర క్రీ. శ. 350-60 లమధ్య జరిగియుండునని స్మిత్తుగారనిరి.1 హరిసేనుడు సముద్రగుప్తునియుత్తరదిగ్విజయమునకుముందు దక్షిణదిగ్విజయమును వర్ణించియుండుటనుకారణముగా గొని దక్షిణదిగ్విజయము క్రీ.శ. 335ననో, 340ననో నడచియుండునని దుబ్రాయులుగారనుచున్నారు.2 తనయిరుగుపొరుగు దేశముల నుండు శత్రువుల నట్టెయుంచి ముందు దూరదేశములపై నేరాజైనను దండయాత్రవెడలుట సంభవింపదు. ఉత్తరాపథమునందలి శత్రువులను లోబఱచుకొనక దక్షిణదిగ్విజయమునకై సముద్రగుప్తుడు బయలుదేరె ననుట నాకు నమ్మకము కలిగింపలేదు. కావున స్మిత్తుగారియభిప్రాయమే సరియైనదని నాకు దట్టుచున్నది. సముద్రగుప్తునిదండయాత్ర చెప్పబడు నడచియుండినను ఆకాలమున విష్ణుగోపు డనుపల్లవరాజొకడుండియుండవలయును. అట్టిరాజెవ్వడైన నున్నాడేమో కనుగొందము. ఉరువపల్లి శాసనదాతయగు విష్ణుగోపుని యన్నయగు సింహవర్మ క్రీ. శ. 436 మొదలు 460 వఱకును రాజ్యము చేసినట్లు ఫ్లీటుగారు నిర్ధారణచేసియున్నారు.3 విష్ణుగోపుడుగూడ నప్పటివా డనుట నిస్సంశయము. ప్రాకృతశాసనములందుగాని, సంస్కృతపుశాసనములయందుగాని చెప్పబడిన విష్ణుగోపనామముగలవారలలో ప్రథము డితడే. ఇంతకుముందా పేరుగలరాజెవ్వడును లేడు. ఉరువపల్లి శాసనపు విష్ణుగోపుడే సముద్రగుప్తునిప్రతిపక్షి కాజాలడు. ఏలనగా, వారి కించుమించుగ నొకశతాబ్దమెడ మున్నది. కావున నురువపల్లి విష్ణుగోపున కొకశతాబ్దముపూర్వ మొకవిష్ణుగోపు డుండియుండవలయును.

అనగా నాతడు క్రీ. శ. 350 ప్రాంతమున రాజ్యము సేయుచుండి యుండవలయును. సింహవర్మకు ముందు కంచియం దైదుగురు పల్లవరాజులు రాజ్యముచేసిరి. తరమునకు ౨౫ సంవత్సరములు విడిచిన, ౧౦౦ సంవత్సరములలో నాలుగుతరము లగును. సింహవర్మకు నాలుగుతరములముందున్న వాడు మొదటిస్కందవర్మ. ఈతనికాలమున సముద్రగుప్తునిదండయాత్ర నడచియుండవలయును. లేక యీతని మరణానంతరమేని నడచియుండవలయును. అలహాబాదుశాసనపు విష్ణుగోపుడు స్కందవర్మ జ్యేష్ఠపుత్రుడై యాతని తరువాత రాజ్యమునకు వచ్చియుండవలయును. సంతానహీనుడుగనో, కయ్యమునఁనో పసితనమునఁనే మడియుటచేత నాతనిపేరు సంస్కృతప్రాకృతశాసనములయందు గానరాకపోయెను.

టి. జి. శంకరయ్యరు మొదటిస్కందవర్మపుత్రుడగు యు. ను. విజయబుద్ధవర్మయు, చెన్దలూరుశాసనములోని బుద్ధవర్మయు నొక్కడే యనిరి.4 చెన్దలూరి శాసనపు బుద్ధవర్మ తండ్రిపేరు కుమారవిష్ణు డగుటచేత నీ రెక పురుషు లనువాదము సాగదు; కావున మొదటిస్కందవర్మకు మువ్వురుపుత్రు లుండిరని చెప్పుకొని తీరవలయును. ఇంతటితో పల్లవంశావళిం గూర్చిన తర్కము చాలింతము.

ఈక్రింది వంశవృక్షమునందలి రాజులకాలము స్థూలముగ నిర్ధారణ సేయబడినది. సింహవర్మకాల మొక్కటియే నిశ్చయముగ దెలిసినది. తక్కినరాజులకాలములు పురుషాంతరమునకు ౨౫ సంవత్సరములు తగ్గించుటవల్లను, హెచ్చించుటవల్లను తేలినవి. కావున భావిపరిశోధనవలన వాస్తవస్థితి బయల్పడవలయును.

---

1. ఎర్లీ హిస్టరీ ఆఫ్ ఇండియా.
2. ప్రా. ద. చ. పుట ౮౯. E. H. D.
3. జ. రా. ఏ. సొ. ౧౯౧౫, పు. ౮౫౭. JRAS 1915.
4. ఇం. హి. క్వా సం. ౬. IHQ.

వంశవృక్షము

వీరకూర్చవర్మ
245–270. లేక బప్పమహారాజు (౨౭౫–౩౧౦)

|

శివస్కన్దవర్మ ౧.
(స్కన్దశిష్యుడు) (౩౧౦–౩౩౫) 270 - 295

- విష్ణుగోపుడు (సముద్రగుప్తుని శత్రువు) (౩౩౫–౩౬౦)
- కుమారవిష్ణువు ౧. (౩౬౦–౩౭౫) 345-370
  - బుద్ధవర్మ (౩౭౫–౪౦౦) 370-395
    - కుమారవిష్ణువు ౨. (౪౦౦–౪౩౫) 395-420
  - స్కన్దవర్మ
    - వీరవర్మ
      - స్కన్దవర్మ
        - సింహవర్మ (౪౩౫–౪౬౦) I
          - స్కన్దవర్మ. ౨. (౪౬౦–౪౭౫)
            - నన్దివర్మ (౪౭౫–౫౧౦)
        - యు. మ. విష్ణుగోప
          - సింహవర్మ II
            - విజయవిష్ణుగోపవర్మ
- 295-320 యు. మ. విజయబుద్ధవర్మ (చారుదేవిభర్త)
  - [బుద్ధ్యం]కుర 320-345

Virakurcha

Bouddh

250-275 Virakurcha * 261 to 286

275-300 Sivaskandavarman * 286-311.

300-325 Buddhavarman I * 311 to 336

Buddhyankura Vishnugopa * 325-350 336 to 361.

Kumaravishnu I * 350-375 361 to 386

Buddhavarman II * 375-400 386 to 410

Kumara Vishnu II * 400 to 425. 411 to 436

Skandavarm[an]

Viravarma[n]

Skandavarm[an]

Simhavarman * 425-450 436-461

Skandavarman II * 450-75 461 to 486

Nandivarman * 475-500. 486-511.

Yuvamaha[raja] Vishnugo[pa]

Simhavar[man]

Vijaya Vishnugopa.

Simhavarman

Simhavishnu 592-617

Mahendravarman I 617-630

Narasimhavarman I 630-660

~~Paramesvara I~~ Mahendra II 660-670

Paramesvara I 670-695

Narasimha II 695-720

Paramesvara II 720-725

Hiranyavarma

Nandivarman II 725 ~~725~~-790

Dantivarman 790-841

Nandivarman ~~841-866~~ 841-863

Nripatunga ~~866-897~~ 863-889.

పల్లవులు

డాక్టరు యన్. వెంకటరమణయ్యగారు, యం.ఏ., పి.హెచ్.డి.

(౫-వ సంపుటము ౧-వ సంచిక తరువాయి)

3

పై ప్రకరణమునందు పల్లవవంశవృక్షమును రచించితిమి. ఆవంశజులచరిత్ర మింకను వర్ణింపవలసియున్నది. పల్లవులకు నాగకన్యమూలమున రాజ్యలాభము గలుగుట నింతకుపూర్వమే వచించియున్నాము. అటుపిమ్మటివృత్తాంత మింకను జెప్పవలసియున్నది. దీని కాధారములు పల్లవరాజుల ప్రాకృతసంస్కృతశాసనములే. ఇవిగాక ఆకాలములో పరరాష్ట్రములరాజుల శాసనములందును, కొన్ని పురాతనగ్రంథములయందును పల్లవరాజులవిషయము చెప్పబడియున్నది. అందు ముఖ్యమైనవి.—

౧. సముద్రగుప్తుని యలహాబాదు శిలాస్తంభశాసనము: ఇందు సముద్రగుప్తుడు దక్షిణమునజయించిన రాజ్యములును, తదధిపుల నామములును వర్ణింపబడియున్నవి.

౨. కదంబకకుత్స్థవర్మ్మ తాళగుండశాసనము:(ఎ. ఇం. సం. ౬) కదంబరాజ్యస్థాపనను వర్ణించుచున్నది.

3. ,, మృగేశవర్మ్మ రవివర్మ్మలశాసనములు. (ఇం. ఆం. సం ౬, పుట ౨౪, ౨౯.)

౪. కృష్ణవర్మ్మ(౧) నాటి అణజిశాసనము: (ఎ. కర్ణా. సం. ౯, దా. గి. నె. ౧౬౧.) కృష్ణవర్మ్మ సైన్యము నెట్లు పల్లవులు నాశముచేసినదియు వర్ణించుచున్నది.

౫. పెనుగొండశాసనము: (ఎ. ఇం. సం. ౧౫) గాంగపల్లవరాజులమైత్రిని దెల్పును.

౬. లోకవిభాగము: జైనభూగోళ విషయక గ్రంథము. మొదటి సింహవర్మ్మకాలమును దెలియజేయుచున్నది.

వీరకూర్చ మహారాజు

ప్రాచీనపల్లవరాజులలో ప్రథముడు వీరకూర్చరాజు. నాగరాజుకొమార్తను పెండ్లాడుటచే రాజ్యలాభము గలిగెనని వెలూర్పాళెయపు శాసనము పల్కుచున్నది.

"యః ఫణీన్ద్రసుతయా సహాగ్రహీ
ద్రాజచిహ్న మఖిలం యశోధనః".

గదిశాసన మీతడు "స్వబాహుబలార్జ్జితోర్జ్జితక్షాత్రు" డని చెప్పుచున్నది. ఇంతకుమించి యీతనివిషయమేమియు మనకు దెలియదు. ఇతనికుమారుడగు మొదటిస్కన్దవర్మ్మ యీతని 'బప్పమహారాజ'ని పేర్కొని, "అప్రతిహతశాసను" డనియు, "అనేక హిరణ్యకోటి గోహలశత సహస్రప్రదాత" యనియు జెప్పుచున్నాడు. హలశత సహస్రప్రదానమును గూర్చి డాక్టరు కృష్ణస్వామిఅయ్యంగారి ట్లనుచున్నారు:—

"దీనికి (గోహలశతసహస్ర యనుదానికి) నేమైన నర్థ మున్నచో, నరణ్యమును నరికించి భూమిని వ్యవసాయార్హ మగుదానిగ మార్ప నీరాజు ప్రయత్నము జేసెనని నిస్సంశయముగ సూచించుచున్నది. ఈసందర్భమున నొకవిషయమును గమనింపవలయును. తమిళుల కీదేశము (సాతవాహనాహారము: దత్తమండలము) దండారణ్యమను పేర నెరుకపడియుండినది. ఇదియే సంస్కృతపు దండకారణ్యము. ఇచ్చట పశుపాలనము ముఖ్యోద్యోగము; పశుహరణము ముఖ్యక్రీడ. ఈబప్పదేవుడే యరణ్యమును వ్యవసాయార్హముగ జేయ (—ప్రయత్న మెంతవఱకు సఫలమైనో చెప్పజాలము—) ప్రయత్నము జేసెను. కావున నీరాజు జనులకు మహోపకార మొనర్చెను.

[illegible]ప్రభువులను దత్తమండలములోని జను లింకను స్మరించుచున్నారని స్థానికచరిత్రలవల్ల దెలియుచున్నది.”

ఇతనిరాజ్యకాలమున పల్లవరాజ్యవిస్తీర్ణ మెంత? ఇతనికుమారుడగు శివస్కన్దవర్మ శాసనములవల్ల నీవిషయమును దెలుసుకొనవచ్చును. సాతవాహనరాష్ట్రము (అనగా ప్రస్తుతదత్తమండలములో గొంతభాగమును, మైసూరుసీమలోని గొంతభాగమును), కాంచీపురము (అనగా తొండమండలము), ఆంధ్రపథము (అనగా కృష్ణపాఱినగల యాంధ్రరాజ్యము) పల్లవులకు స్వాధీనముగ నుండెను.

మఱియు నీతనిరాష్ట్రమున కుంతలదేశముగూడ జేరియుండెను. పశ్చిమసముద్రమె పల్లవరాష్ట్రమునకు బడమటిసరిహద్దుగ నుండెను. ఈవిషయమున బండితులు భిన్నాభిప్రాయమును గనుపఱచియున్నారు. వారిలో ప్రముఖుడు ప్రొఫెసరు రాప్సన్ అనువాడు. ప్రస్తుతము మైసూరుసీమలోని షికారిపురతాలూకాయందు మలవల్లి యను గ్రామము గలదు. ఆయూర పురాతనప్రాకృతశాసనములు రెండు చెక్కబడ్డశిలాస్తంభ మొకటి కలదు. అందొకటి, “హారీతిపుత విణ్హుకడ్డచుటిసాతకంణి” యనువానిది. ఇతడు నాగవంశజుడగు నాంధ్రభృత్యరాజు. రెండవది, పేరులేని కదంబరాజుది. ఈ రెండుశాసనములను విమర్శించుచు రాప్సన్ ఇట్లు వ్రాయుచున్నాడు:—

“ఈశాసనము (మొదటిది) అగ్రామమండలిదానమును తెల్పుచున్నది. ఇది రాజునకు ‘వైజయన్తీపురరాజా’ యనుబిరుదు నిచ్చుచున్నది. ఇదే స్తంభముపై నీశాసనమునకు క్రింద వేరొకశాసనము గలదు. అక్షరములనుబట్టి చూడ నిది పైశాసనముకంటె విశేషము పిమ్మటిది గాదు. ఇందువల్ల బనవాసిరాజ్యము (కుంతలము) చుటువంశమువారికడనుండి కదంబులహస్తగతమైనట్లు తెల్లమగుచున్నది.” ప్రొఫెసరురాప్సనన్నట్లు కుంతలరాజ్యలక్ష్మి చుటుకులమును విడి తత్క్షణమే కదంబవంశము నాశ్రయించలేదు. మొదటికారణ మేమన, చుటువంశ మంతరించినకాలమున కదంబరాజవంశ ముత్పత్తి కాలేదు. మఱియు కదంబులకు కుంతలరాజ్యప్రాప్తి పల్లవనరపాలుర యనుగ్రహమువలన గలిగినది. ఈవిషయము కదంబరాజవంశమునకు మూలపురుషుడగు మయూరవర్మ మునిమనుమడగు కకుత్స్థవర్మయొక్క తాళగుండశిలాశాసనమువల్ల తెలియుచున్నది. మయూరవర్మకు రాజ్యప్రాప్తిగల్గినవిధమునుగూర్చి యిట్లు చెప్పబడియున్నది:—

సంశ్రిత స్తదా మహీపాలా
నారాధ్య యుద్ధేషు విక్రమైః;
ప్రాపపట్టబంధసంపూజాం
కరపల్లవైః పల్లవైర్ధృతాం.
భంగురోర్మ్మివల్లితైన్యత్య
దపరార్ణవాంభః కృతావధిం;
ప్రేహారాన్త మనన్యసఞ్చారణ
సమయస్థితాం భూమి మేవచ.

పైశ్లోకములవల్ల మయూరవర్మ పల్లవరాజుల నాశ్రయించి అనేకయుద్ధములయందు విక్రమము బ్రకటించుటచే వారిప్రసాదమునకు బాత్రుడాయెననియు, దత్కారణమున బ్రేహారము మొదలు పశ్చిమసముద్రము వఱకు గలరాష్ట్రమున కధిపతిని జేసి స్వకరపల్లవములచే నాతనికి పట్టబంధము జేసిరనియు దెలియుచున్నది.

కావున కుంతలము కదంబులకు బూర్వము బల్లవులస్వాధీనమం దుండెననుట స్పష్టము. ఆంధ్రభృత్యులయనంతరము పల్లవులును, పిమ్మట కదంబులును కుంతలముపై రాజ్యముచేసిరి. వీరకూర్చనికాలమున కుంతలము పల్లవుల యేలుబడికి లోనై యుండెననుట నిస్సంశయము. ఒకకుంతలమే కాదు: కొంగుదేశమునసైత మాతనియధికారము చెల్లియుండవలయును. కావున నాతడు భార్యమూలమున లబ్ధమైన ఆంధ్రసామ్రాజ్యపు దక్షిణార్ధమున కధిపతియై యుండెను. రాజధాని కంచి.

(శివ)స్కన్దవర్మ

(క్రీ. శ. ౩౧౦—౩౩౫)

శివస్కన్దవర్మ వీరకూర్చనిపుత్రుడని యింతకు పూర్వమే చెప్పియున్నాము. ఇతనివి రెండు శాసన

ములు దొరకినవి. అందు మొదటిది మైదవోలుశాసనము. ఇది శివస్కన్దవర్మ యువరాజుగ నున్న కాలమున నిచ్చినది.

"యువమహారాజో భారదాయసగోత్తో
పలవానాం శివఖ[ం]దవమ్మో."

ఇది బప్ప లేక వీరకూర్చ మహారాజు ౯.౧ వ రాజ్యవర్షమున నొసగబడెను అని మైదవోలు శాసనమున నున్నది.

రెండవది, హీరహడగల్లి శాసనము. ఇది రాజైన పిమ్మట ౮ వ రాజ్యవర్షమున నిచ్చినది. రాజు తన్ను గురించి యిట్లు చెప్పుకొనియున్నాడు:—

"అగ్గిథోమ వాజపేయాస్సమేధయాజీ ధమ్మ
మహారాజాధిరాజో భారద్దాయోపల్లవా
ణ సివఖందవమో."

ఈరెండు శాసనములు గాక యీతనిరాజ్యకాలమున నివ్వబడిన శాసన మొకటి కలదు. దీనిని చారుదేవి యొక్క గుంటూరుమండలశాసన మందురు. ఈమె (విజయ)స్కన్దవర్మయొక్క పుత్రుడును, యువమహారాజును నగు విజయబుద్ధవర్మయొక్క భార్య. ఈదంపతులకు "కుర" శబ్దాంతనామధేయు డగు పుత్రుడొక డుండెను. వానిపేరు బుద్ధ్యాన్కురయని పూర్వుల్గా రనిరి. శాసనదాత్రి యువమహారాజ్ఞి యగుటచే నప్పటికి యువమహారాజు బ్రదికియుండెనా యను సంశయము గలుగుచున్నది. ఇది నిజమైనను కాకపోయినను బుద్ధవర్మ శివస్కన్దవర్మ ప్రథమపుత్రు డనుట నిజము. దీని కితడు యువరాజ్యపట్టాభిషిక్తు డగుటయే సాక్ష్యము. ప్రాచీన పల్లవరాజులు దమ ప్రథమపుత్రునిగాని, సోదరునిగాని యువరాజ్యమున కభిషిక్తునిగ జేయుచుండినట్లు తోచుచున్నది. శివస్కన్దవర్మ తన తండ్రికాలమున యువరాజుగ నుండెను. అట్లే బుద్ధవర్మయును. సింహవర్మ రాజ్యకాలమున నాతని సోదరుడు విష్ణుగోపుడు రాజుగ నుండెను. ఇంతేకాక మహారాజు రాజధానియగు కాఞ్చీపురినుండి పల్లవరాజ్యములోని దక్షిణభాగము నేలుచుండెను. ఉత్తరార్థము యువమహారాజు నేలుబడియం దుండెననుట స్పష్టము. శివస్కన్దవర్మ యువరాజుగ నున్నప్పుడు ఆంధ్రపథమునందలి వీరిపర గ్రామమును దానము సేయుచు ధాన్యకటకములోని తనవ్యాపృతుని కది తెలుపబడెను. యువరాజగు బుద్ధవర్మభార్యయగు చారుదేవి దాలూరునందలి విష్ణుదేవాలయమునకు భూదానము నుజేసి తద్వర్తమానమును "కడక", అనగా ధాన్యకటము నందలి యధికారి కెఱుకపఱచెను. తరువాతి కాలమున సింహవర్మ యనుజు డగు విష్ణుగోపవర్మయు, తద్వంశజులును ప్రస్తుతపు నెల్లూరు గుంటూరు మండల సంగమ ప్రాంతములలోని దశనపుర, పలక్కడ, తాంబ్రాప యను స్థలములనుండి పల్లవరాజ్యపు టుత్తరార్థముపై ప్రభుత్వము సేయుచుండిరి. ఈయుదాహరణములవల్ల పల్లవ యువరాజులు పల్లవసామ్రాజ్యములోని యుత్తరవిభాగముల కధిపతులై యుండిరని తేలుచున్నది.

శివస్కందవర్మ కాలమున పల్లవరాజ్యవిస్తీర్ణమునుగూర్చి యిదివఱకే చెప్పియున్నాము. ఈతనిశాసనములు ఈతడు అగ్నిష్టోమ, వాజపేయ, అశ్వమేధ యాగములను జేసెనని చెప్పుచున్నవి. కడపటియాగమును దిగ్విజేతలును, సామ్రాజ్యపట్టభద్రులును నగు రాజులే చేయదగినది, తదితరుల కసాధ్యము. కావున నీతడు మహాశూరుడై రాజ్యములను గెల్చినట్లు తోచుచున్నది. ఈతడు జయించినరాజ్యము లెవ్వియో, రాజు లెవ్వరో తెలియదు. అయినను వేలూర్పాళెయపు శాసనమున స్కందశిష్యుడు, అనగా స్కన్దవర్మ సత్యసేను డను రాజును జయించి, బ్రాహ్మణఘటికను దీసికొన్నట్లు చెప్పబడియున్నది:

"అన్వవాయనభశ్చన్ద్రః
స్కాన్దశిష్య స్తతో భవ;
ద్విజానాం ఘటికాం రాజ్ఞ
స్సత్యసేనాజ్జహార యః.—"

ఈసత్యసేను డెవ్వడో తెలియరాదు. డాక్టరు కృష్ణస్వామి అయ్యంగారు గారీతడు క్షాత్రపుడగు స్వామి

సత్యసింహా(సేను)డే యనుచున్నారు. కాని యది నిజము గాదు.

అప్పటి రాజ్యపరిపాలనవిధానము శివస్కన్దవర్మ శాసనములవల్ల కొంత దెలియుచున్నది. సర్వాధికారము రాజునందే యుండెను. రాజ్యపాలనమున రాజునకు యువరాజు తోడ్పడుచుండెను. రాజు నిరంకుశుడు గాడు. రాజధానియందు మంత్రాంగసభ యొక్కటి యుండెను. ఈసభవారి యిష్టానుసారము వర్తించినను లేకున్నను వారియభిప్రాయములను ముఖ్యవిషయములయందు వడుగుట రాజున కాచారమని తోచెడిని. ఈమంత్రాంగసభలో సభ్యత్వమున కవ్వ రర్హులో చెప్పుటకు వీలు లేదు. హీరహడగల్లి శాసనము ప్రకారము కొలివాల గ్రామభోజకుడు భట్టిసమ్మ యీసభకు జేరిన సభ్యుడు.

"కొలభోజకస రహసాధికత భట్టిసమ్మస"

యని శాసనము. ఇంతమాత్రముననే భోజకు (అనగా యినాందారు)లకు మంత్రాంగసభలో సభ్యత్వము తమభోజకత్వమువల్ల లభించెడివని తలపరాదు. భట్టిశర్మ బ్రాహ్మణుడు. ఈతని బ్రాహ్మణత్వమువలననే యీతడు రహస్యాధికృతు డయ్యెనని గ్రహించవలయును. పూర్వపుక్షత్రియులసభలయందువలెనే పల్లవరాజులసభలయందు మంత్రిరాజకుమారుల తోపాటు బ్రాహ్మణులు గూడ మంత్రము జెప్పుచుండుట యాచారము.

పాలనసౌకర్యార్థమై పల్లవరాజ్యము రాష్ట్రములుగ విభజింపబడియుండెను: సాతవాహనరాష్ట్రము, ఆంధ్రపథము, ముండకరాష్ట్రము, కర్మరాష్ట్రము ఇత్యాదులు. ఈరాష్ట్రములపై నధిపతులను రాజేర్పఱచుచుండెను. ఇందు కొందఱు రాజకుటుంబమునకు సంబంధించినవారు; తక్కినవారు సామాన్యులు. ప్రతిరాష్ట్రమును మాడంబము లనుపేరుగల భాగములుగ మరల విభజింపబడి యుండెను. మాడంబమున కధిపతి మాడంబికుడు, లేక మాడబికుడను పేరుగల యధికారి. వీరుగాక స్థానికాధికారులును, గ్రామాధికారులును గూడ నుండిరి. హీరహడగల్లి శాసనమున నింకననేకులు రాజభృత్యులు పేర్కొనబడియున్నారు: పల్లవులు, గోవల్లవులు, అమాత్యులు, ఆరక్షకాధికృతులు, తీర్థులు, నైయోగికులు మొదలగువారు. ఈయుద్యోగస్థులనామములను, పరిపాలనావిధానమును జర్చించునపుడు కౌటిలీయార్థశాస్త్రమునందును, నశోకుని శిలాశాసనములలోను వర్ణింపబడిన మౌర్యసామ్రాజ్యపు కట్టుదిట్టములు జ్ఞప్తికివచ్చును. పిశాకినిపర్యంతము వ్యాపించియుండు దక్షిణదేశము అశోకచక్రవర్తికాలమున మౌర్యులయేలుబడికి లోనై యుండుట సుప్రసిద్ధమైనవిషయమే. తదనంతర మాంధ్రరాజుల కాలమున పరిపాలన పద్ధతులు మారక పల్లవులకాలమువఱకట్లే యుండినట్లు తోచెడిని.

శివస్కందవర్మకాలమున జను లెంతసుఖమనుభవించిరో తెలియదు. అయినను వారిపై విధింపబడిన పన్నులను జూడ వారు విశేషసుఖ మనుభవించిరని తలంచుట కవకాశము లేదు. పన్నులను రాజున కిచ్చుటయేకాక రాజభృత్యు లగు నధికారులకు పాలు మజ్జిగలను సరపరా చేయవలసి యుండెను. ఉప్పు పంచదారలమీదిపన్నును సర్కారునకు చెల్లించవలసి యుండెను. అంజీపను లధికారుల యిష్టప్రకారము చేయవలసి యుండెను. అధికారులు గ్రామస్థులకడనుండి పచ్చిక, కలప, పశువులు, పండ్లు, పుష్పములును గొనుట యాచారమైయుండెను. ఇట్లు జనులు సర్కారువారి కియ్యవలసిన పన్నులకుగాని, చేయవలసిన చాకిరులకుగాని "బాధ" లని పేరు. ఇటువంటిబాధలు పదునెనిమిది. వీనియందొక్కటి ప్రజల నుపద్రవించుచున్నట్లు తోచెడి. సంచరింతల (సిపాయీల) వల్లబాధ విశేషముగ నుండెడిది. వీ రిచ్చవచ్చినట్లు రాజ్యమునం దంతటను సంచరించుచు జనులను బాధించెడివారు. సంచరింతలవలె గూఢపురుషులు రాజ్యమంతటను సంచరించెడివారు. గూఢపురుషుల స్వభావ మెఱింగిన మనతరమువారికి వారివల్లగల్గు నుపద్రవ మిట్టిదని వర్ణింప నవసరము లేదుగదా.

కాంచీపురము : ప్రాచీనపల్లవరాజధాని

బప్పదేవుడు లేక వీరకూర్చవర్మ యొక్క రాజ్యకాలమునుండియు పల్లవులకు రాజధాని కాంచీపురము. మైదవోలుశాసనము కాంచీపురమున నివ్వబడినది.

"కాంచీపురాతో యువమహారాజో భారద్దాయసగోత్తో పలవానం సివఖందవమ్మో ధంఞకడే వాప్తం ఆణపయతి"

యని శాసనము. ఇందువల్ల శివస్కందవర్మ యువరాజుగ నున్నప్పుడు కంచి పల్లవుల రాజధాని యగుట స్పష్టము. అట్లే హిరహడగల్లి శాసనమునను

"కాంచీపురా అగ్గిత్తోము వాజపేయాస్సమేధయాజీ ధమ్మ మహారాజాధి రాజో భారద్దాయో పల్లవాణ శివఖందవమ్మో"

యని చెప్పబడియున్నది. కావున శివస్కందవర్మ రాజధానియు కాంచీపురమేయని స్పష్టము. పల్లవరాజ్యముత్పన్నమైనది మొదలు వారికి కాంచీపురమే రాజధాని.

విష్ణుగోపుడు (335–360)

శివస్కందవర్మ యనంతరము పల్లవరాజ్యాధిపత్యమెవ్వరు వహించినదియు నిశ్చయించి చెప్పుటకు వీలు గాదు. శాసనములును అనేకసందేహముల కాస్పదములగుచున్నవి. ఇంతకుపూర్వము నాచే నిర్ణయింపబడిన కాలనిర్ణయపట్టికను బట్టి శివస్కందవర్మ గుప్తచక్రవర్తియగు మొదటిచంద్రగుప్తునకు (310–330) కొంచెమించుమించుగ సమకాలీనుడగుచున్నాడు. మొదటి చంద్రగుప్తునియనంతర మాతనిపుత్రుడు సముద్రగుప్తుడు చక్రవర్తి యాయెను. ఇతడు దిగ్విజేత. దక్షిణదిక్కుపై దండువెడలి తూర్పుసముద్రతీరమున ప్రభుత్వము సేయుచున్న రాజుల నదిమి కప్పము గొని, యుత్తరాపథనృపాలురను నిర్మూలముగావించి, యశ్వమేధయాగము నొనర్చి, మహారాజాధిరాజపదమును బడసెనని హరిసేనకృతమగు నలహాబాదు శిలాస్తంభశాసనము వల్కుచున్నది. హరిసేనుడు పైప్రశస్తియందు సముద్రగుప్తునిచే పరిభవింపబడిన రాజులను, వారిరాజ్యములను పేర్కొనియున్నాడు. వారెవ్వరన్న:

౧. కోసలరాజు	మహేంద్రుడు.
౨. మహాకాంతారాధిపుడు	వ్యాఘ్రరాజు.
౩. కౌరాళకనృపాలుడు	మంటరాజు.
౪. పిష్టపురీశ్వరుడు	మహేంద్రుడు.
౫. కొట్టూరునరపతి	స్వామిదత్తుడు.
౬. ఏరండపల్లి రాజు	దమనుడు.
౭. కంచిరాజు	విష్ణుగోపుడు.
౮. అవముక్తాధిపుడు	నీలరాజు.
౯. వేంగీశ్వరుడు	హస్తివర్మ.
౧౦. పాలకరాజు	ఉగ్రసేనుడు.
౧౧. దైవరాష్ట్రనాథుడు	కుబేరుడు.
౧౨. కుస్థలపురరాజు	ధనంజయుడు.

ఈరాజులను సముద్రగుప్తుడు బద్ధులనుగ జేసి పిమ్మట విడిచెను. ఈరాజ్యము లుండినస్థలములు దెలియకపోవుటచే సముద్రగుప్తుడు కేరళపర్యంతముగల దక్షిణదేశమును జయించెనన్న భ్రమయొక్కటి కలిగెను. కాని యిటీవల దుబ్రాయిలుగారి పరిశ్రమలవల్ల సముద్రగుప్తుని దండయాత్ర తూర్పుసముద్రతీర దేశములపై కృష్ణానది యుత్తరప్రాంతమునకు వ్యాపించెనని తేలుచున్నది. గుప్తపల్లవసైన్యములు కృష్ణ కావలియొడ్డున నే తారసిల్లెననియు, సముద్రగుప్తునకే పరాజయము గలుగుటచే యచ్చటినుండియే వెనుకకు దరలెననియు దుబ్రాయిలనుచున్నాడు. దీనికి శాసనస్థమగు నాధార మెద్దియు లేదు. అట్టియాధారమును గల్పింప నెంచి కట్టి ఆర్. సుబ్బారావుగారు సాలంకాయనరాజగు మొదటి నందివర్మ పెదవేగి శాసనములోని

"విజయవేంగీపురానైక సమరవాప్తవిజయినో హస్తివర్మ మహారాజస్య"

యన్న వాక్యము నాధారపఱచుకొని, హస్తివర్మయే సముద్రగుప్తుని గెల్చెనన్న భావమును సూచించిరి. (ఇచ్చట విజయశబ్దము శుభసూచకము.) దీని కంతకంటె విశేషార్థమున్నట్లగపడదు. విజయకాంచీపుర, విజయదశనపుర, విజయపలక్కడలలోని 'విజయ' శబ్దమున కేయర్థముగలదో ఆయర్థమే 'విజయవేంగీపురము'లోని 'విజయ' శబ్దమునకును కలదని నాభావము. అట్లుగాక 'విజయ' శబ్దము జయమును దెల్పునదేయని వాదమునకై యొప్పుకొన్నను,

హస్తివర్మ సముద్రగుప్తు నోడించెననుట కథ యెట్లాధారము కాగలదు?

వాస్తవము విచారించిన సముద్రగుప్తుడు కృష్ణను దాటినట్లే తోచుచున్నది. కంచిరాజగు విష్ణుగోపుని మాత్రమే కాక పాలకరాజగు నుగ్రసేనునిగూడ జయించినట్లున్నది. పాలక (పాలక్కడ) యనునది కృష్ణకు దక్షిణదేశమున నున్న పల్లవముఖ్యపట్టణములలో నొకటి. కావున పాలకరాజు పల్లవుల సామంతుడనుట నిజము. కంచివిష్ణుగోపుని జెప్పి పాలకయుగ్రసేనుని జెప్పుటచే సముద్రగుప్తుడు వారితో వేరువేరుగ యుద్ధము జేసియుండును. పాలకరాజును పాలకపురమునందే జయించెనని తోచుచున్నది. భావిపరిశోధనవల్లగాని నిజము తేలదు.

పైవాదములోని నిజానిజము లెట్లున్నను ఒకవిషయమునుగూర్చి మనము సందేహపడవలసిన యవసరము లేదు. అది యేదియన, సముద్రగుప్తుని సమకాలికుడగు పల్లవరాజు పేరు విష్ణుగోపుడనుటయే. అందువల్ల క్రీ. శ. ౪ వ శతాబ్దారంభమున కంచియందు రాజ్యముసేయుచున్న శివస్కంధవర్మకును, నీతనికిని నేదేసంబంధ ముండినదెవనుట నిశ్చయము. ఈబంధుత్వమును నిర్ధారణసేయుట కేశాసనమును దోడ్పడదు. కావున దుబ్రాయ లీతనికొఱకై ౫౧ వర్షము లెవము సంపాదించవలసివచ్చెను. ఒంగోడు (౧) శాసనములోని (మొదటి) కుమారవిష్ణువును చారుదేవి కుమారుడగు బుద్ధ్యాంకురునికి మునిమనుమనిగ జేసి ప్రాకృతసంస్కృతశాసనములమధ్య విష్ణుగోప స్కందవర్మల నిరికించెను. వాయలూరు వెలూర్పాళెయము దర్శిశాసనములు వీరకూర్చ డనురాజుండెనని చాటుచున్నను దుబ్రాయలాతని నామమును స్మరించలేదు. స్మరించియున్న యీతని వాదము డొంక తప్పియుండెడిది. వాయలూరు శాసనమున వీరకూర్చనామధేయులిద్దరు (౫, ౧౧, గన్పించుచున్నారు. విష్ణుగోపుడు ౯ వ వాడు; అనగా, వానిపేరు పైయిద్దరు వీరకూర్చులమధ్య నున్నది. వెలూర్పాళెయపు శాసనమున పల్లవరాజులలో ప్రథముడు వీరకూర్చుడనియు, తత్పుత్రుడు స్కందశిష్యుడనియు, వానికొడుకు కుమారవిష్ణువనియు చెప్పబడియున్నది. కావున వీరకూర్చుడు పల్లవరాజులలో నడుప్రాచీనుడని తేలుచున్నది. ఈవిషయమును కృష్ణశాస్త్రిగా రొప్పుకొన్నారు. పైశాసనములనుబట్టి యీతడు ప్రాకృతశాసనములకాలమువాడని యొప్పుకొనవలసియున్నది. ఇతని మునిమనుమడిచ్చినదే దర్శిశాసనము. దీనిభాష సంస్కృతము. వీరకూర్చునికొడుకు శివస్కందవర్మ కాలమునకు శాసనములభాష ప్రాకృతము. అతనిమనుమనికాలమున సంస్కృతము. ఇట్లు శాసనములభాష రెండుతరములలో మారిపోయెను. అయితే దర్శిశాసన మెప్పటిది? ఈప్రశ్నకు సమాధానము చెప్పుట సులభముగాదు. అయినను ప్రయత్నము చేయుదము. పల్లవశాసనములలో బహుపురాతనమైనది హీరహడగల్లి శాసనము. దాని యక్షరములు చక్కగ తీరియుండక యుండుటగాక నానాఘాటు శిలాశాసనాక్షరములను బోలియున్నవి. యువమహారాజు విష్ణుగోపవర్మ యురువపల్లి శాసనము క్రీ. శ. ౪౪౬ వం దివ్వబడినది. దీనియక్షరములు చక్కగ తీరియుండుటయేకాక దుబ్రాయలుగారన్నట్లు "నిజమైన పెట్టెతలలు గల్గియున్నవి. ఒంగోడు (౧) శాసనములోని లిపి యురువపల్లి లిపికంటె పురాతనమైనదని కృష్ణశాస్త్రిగారు వచించియున్నారు. దర్శిశాసనపుటక్షరములను పైశాసనాక్షరములతో బోల్చిచూచిన నొక్కవిషయము మందరికిని తప్పక బోధపడగలదు. దర్శిశాసనపుటక్షరములు హీరహడగల్లి శాసనాక్షరములకంటె నవీనముగను, ఒంగోడుకన్న ప్రాచీనముగను, ఉరువపల్లికన్న ప్రాచీనతరముగను గాన్పించుచున్నవి. కావున దర్శిశాసనము హీరహడగల్లి ఒంగోడు (౧) శాసనముల మధ్యకాలముదని తెలియుచున్నది. హీరహడగల్లి శాసనదాత వీరకూర్చని కుమారుడగు శివస్కందవర్మ. దర్శిశాసనము నిచ్చినవాడీతని మనుమడు. ఉరువపల్లి శాసనదాతయగు యు. మ. విష్ణుగోపవర్మయొక్క తాతయగు వీరవర్మయో, యాతనిసమకాలికుడగు నింకొక పల్లవరాజో దర్శిశాసనము నిచ్చియుండవలయును. యు. మ. విష్ణుగోపవర్మయొక్కయు, దత్పుత్రపౌత్రులయొక్కయు శాసనములన్నియు దశపురి పలక్కడ

తాంబ్రాపలనుండి యివ్వబడియుండుటచేతను, దర్శిశాసనమున 'విజయదశపురాధిష్ఠాన' యని యుండుటచేతను నాశాసనమును యు. మ. విష్ణుగోపవర్మయొక్క తాత యగువీరవర్మయే యిచ్చెనని వ్రాతలవు. ఇది నిజమేనిం దర్శిశాసనకాలము నొకతీరుగున గనిపెట్టవచ్చును. యు. మ. విష్ణుగోపునియన్న యగు సింహవర్మ ౪౩౬ మొదలు ౪౬౦ వఱకు రాజ్యముచేసెను. అతనితండ్రి స్కందవర్మ ౪౧౦ మొ॥ ౪౩౬ వఱకును, తాతయగు వీరవర్మ ౩౭౫ మొదలు ౪౧౦ వఱకును రాజ్యముచేసి యుండవలయును. కాబట్టి దర్శిశాసనము ౩౭౫-౪౧౦ మధ్యకాలమున నివ్వబడియుండవలయును. ఈకాలనిర్ణయము సరియైనచో వీరవర్మ క్రీ. శ. ౩౭౫ మొదలు ౩౧౦ వఱకును, శివస్కందవర్మ ౩౧౧ మొ. ౩౫౩ వఱకును రాజ్యపాలనము జేసియుండవలయును. సముద్రగుప్తుని దండయాత్ర దుబ్రాయిలు గారు చెప్పినట్లు ౩౪౫-౫౦ ల మధ్య నడచినను శివస్కందవర్మకు దరువాతి కాలమునందే నడచియుండవలయును. కావున నేను గ్రహించిన పల్లవవంశావళియందు ప్రయాగశాసనములోని విష్ణుగోపుడు శివస్కందవర్మపుత్రుడై యుండునని శంకించితిని. అయినను చారుదేవిశాసనము శివస్కందవర్మకు బుద్ధవర్మ యనుకుమారుడు యువరాజుండెననియు, నాతనిపుత్రుడు బుద్ధ్యాంకురుడనియు తెల్పుచున్నదిగదా! యువమహారాజగుటచే బుద్ధవర్మ శివస్కందవర్మయొక్క జ్యేష్ఠపుత్రు డనుట నిజము. అయినను వాయలూరు శాసనమునందుగాని, వేలూర్పాళెపు శాసనమునగాని స్కందవర్మ యనంతరము బుద్ధవర్మగాని, బుద్ధ్యాంకురుడుగాని రాజ్యమునకు వచ్చినట్లు చెప్పలేదు. ఒకవేళ ఏకారణముచేతనైనను బుద్ధవర్మ తండ్రికిపూర్వము మృతినందగా నతనికుమారుడు బుద్ధ్యాంకురుడే శివస్కందవర్మకు పిమ్మట రాజ్యాభిషిక్తుడై యుండవచ్చును. బుద్ధ్యాంకుర యనునది బిరుదని యందఱొప్పుకొన్న విషయమే. ఇతని పేరు వాస్తవముగ విష్ణుగోపుడై యుండవచ్చును. యుద్ధముననో, మరియొక విధముననో విష్ణుగోపబుద్ధ్యాంకురుడు మరణమందగా, నాతనిపినతండ్రి మొదటికుమారవిష్ణువు కంచిరాజ్యమున కధిపతియై యుండవచ్చును.

శాసనములలోని రాజులు తమ పితృ పితామహ ప్రపితామహులనే పేర్కొను నాచారమును పాటించుచువచ్చుటచే ఈవిష్ణుగోపుని స్మరింపరైరి.

డాక్టరు కృష్ణస్వామి అయ్యంగారు ఉరువపల్లి శాసనదాతయగు యు. మ. విష్ణుగోపుడే సముద్రగుప్తునితో బోరాడిన విష్ణుగోపుడనుచున్నారు. ఇది సాధ్యము గాదు. కారణమేమన 'లోకవిభాగ'మను జైనభూగోళగ్రంథము వలన కంచిరాజగు సింహవర్మ (యు. మ. విష్ణుగోపునియన్న) శ. ౩౫౭, అనగా క్రీ. శ. ౪౩౬న రాజ్యాధిపత్యమును వహించినట్లు తెలియవచ్చుచున్నది కావున యు. మ. విష్ణుగోపున కొకశతాబ్దమునకు పూర్వమే సముద్రగుప్తుని దండయాత్ర నడచెను. అందువల్ల యు. మ. విష్ణుగోపుడు సముద్రగుప్తుని సమకాలీనుడనువాదము నిలువజాలదు. మనప్రస్తుత చరిత్రజ్ఞానమును బట్టి మాడ యు. మ. విష్ణుగోపునకు పూర్వమింకొక విష్ణుగోపుడు రాజ్యము జేసినట్లగపడుచున్నది. నిజము భావిపరిశోధనవల్ల గాని బయల్పడదు.

శివస్కందవర్మకు దరువాతి కాలమున పల్లవరాజ్యమున గొంత యల్లకల్లోల ముండినట్లు గాన్పించుచున్నది. శివస్కందవర్మకాలమున కాంచీపురము పల్లవరాజధాని యనుట నిరూపింపబడెనుగదా! వేలూర్పాళెయపు శాసనము నిజముపల్కుచుండు పక్షమున కుమారవిష్ణువు రాజ్యాభిషిక్తుడైనప్పుడు కంచి పల్లవుల స్వాధీనమందు లేదనుట నిజము. వేలూర్పాళెయపుశాసనమందిట్లున్నది:—

"గృహీతకాఞ్చీనగర స్తతోఽభూ
త్కుమారవిష్ణు స్సమరేషు జిష్ణుః."

కావున కుమారవిష్ణునికి పూర్వము కంచి పరహస్తగత మైనదనుట నిజము. అయితే కంచిని పల్లవుల కడనుండి యొడిచికొన్న శత్రువు లెవ్వరు? ఈసంశయమును పైశాసనమే నివారించుచున్నది:

"భర్త్రా భువోఽభూ దథ బుద్ధవర్మా
య శ్చోళసైన్యార్ణవ బాడబాగ్నిః."

[illegible] ప్రాంతములయందు బలవులతో బోరాడు [illegible] తెల్లము. కావున కుమార [illegible] కంచిని గల్పితవారు [illegible]. ఇందువల్ల శివస్కందవర్మ [illegible] పల్లవరాజ్యమున సల్లకల్లోలము గల్గినదనుట నిజము.

సముద్రగుప్తుని దండయాత్రవల్ల పల్లవరాజుల బలమును, యశమును గొంతవఱకును క్షీణించియుండవలయును. ఈకాలముననే కదంబవంశస్థాపకుడగు మయూరశర్మయు పల్లవరాజుల నెదుర్కొని యుండవలయును. ఈతని విషయము తాళగుండశాసనమున చక్కగ వర్ణింపబడియున్నది.

హారీతిపుత్రులును, మానవ్యసగోత్రజులును, వేదాధ్యయనసంపన్నులును, సద్ధర్మప్రేమికులును నగు బ్రాహ్మణులకుటుంబ మొకటి యుండెను. "వివిధయజ్ఞావభృథ పుణ్యజలములయందు పలుమారు తడిసిన శిగలు గలవారును; ప్రవచనావగాహననిష్ణాతులును; విధిప్రకారము సమిధల నగ్నియందు హోమముచేసినవారును; సోమపానము జేసినవారును; ప్రణవపూర్వకముగ నారువిధముల వేదమును పఠించు వారి కంఠస్వరములచే మారుమ్రోగు గృహాంతరాళము గలవారును; చాతుర్మాస్యము, హోమము, ఇష్టి, పశుబంధము, పౌర్ణమాస్యశ్రాద్ధపౌష్టిక క్రియలను జేయువారును; అతిథులచే నిరతమాశ్రయింపబడినదియు, సవనత్రయములు సేయని దినములేనిదియు నగు వసతిగలవారును-నగు నీబ్రాహ్మణుల గృహసమీపప్రదేశమున వికసించినపుష్పములచే నిండినకదంబపాదప మొక్కటి యుండెను. వారీవృక్షమును పెంచుటచేత వారి కాచెట్టుతోడి 'సానామ్య' 'సాధర్మ్య'ములు గలిగి యచ్చటివారిచే కదంబులని పిలువబడిరి.

ఇట్టికదంబులవంశమున శ్రీమంతుడును, శ్రుతశీలశౌచాద్యలంకృతుడును, మయూరశర్మాభిధుడును నగు ద్విజోత్తము డొక్కడు పుట్టెను. అతడు ప్రవచనమును సర్వమును జదువగోరి తనయుపాధ్యాయుడగు వీరశర్మతోగూడ పల్లవేంద్రునిపురికిపోయి తర్కణాశుడై ఘటికను ప్రవేశించెను. అచ్చట పల్లవాశ్వసంస్థయందు గలిగిన తీవ్రమగు కలహముచే కోపితుడై, 'అక్కటా! ఈ కలియుగమందు క్షత్రియులకంటె బ్రాహ్మణు లెంతసత్త్వహీనులై యున్నారు! గురుకులమును జక్కగ నారాధించుచు, స్వశాఖను బ్రయత్నముతో బఠించిన వానికిసైతము బ్రహ్మసిద్ధి యనుట నృపాధీనమైన నంతకు మించినదుఃఖ మేమి కలదు?' అని చింతించి, భూమిని జయింపగోరి, కుశసమిద్ద్రుమత్స్రుగాజ్య చరుగ్రహణమునకు దగినహస్తముచేత మండుచున్న ఖడ్గము నొరనుండి పెరికెను. పల్లవేంద్రుని యంతపాలురను సత్వరముగ నోడించి శ్రీపర్వతద్వారమువఱకు వ్యాపించియుండు నరణ్యప్రదేశమును స్వాధీనపఱచుకొనెను. బృహద్బాణప్రముఖబహురాజమండలముల నదిమి కప్పము గొనుటచే పల్లవేంద్రుని కనుబొమలముడికి గారణభూతుడై ముగింపబడిన స్వప్రతిజ్ఞావ్రతమును, సులభముగ బ్రాప్తమైన కృతార్థత్వమును సమర్థాపిత యుద్ధయాత్రతోడ భూషణముగ చెలగ నాతడు విరాజిల్లెను. శత్రువులగు కంచిరాజులు బలముతో యుద్ధముసేయుటకు పలుమారాతనిపైకి రాగా, వారిసేనాసాగరముపై శాత్రుల యందు విషమదేశములయందు బయనము సల్పునపుడుగాని, విశ్రమించినప్పుడుగాని, అవస్కన్ద భూముల యందుగాని, డేగవలె మహాతీవ్రముగ దాకి, ప్రహరించుచు, వచ్చినకష్టములను చేత నున్నకత్తినే తోడుగ గొని యోర్చుకొనుచుండెను. పల్లవేంద్రు లాతనిశక్తిప్రతాపములను, వంశమును గనుగొని యట్టివానికి హానిసేయుట శ్రేయము గాదని తలచి సత్వరముగా నాతని మిత్రునిగ జేకొనిరి. అంతట నారాజులకొలువునందు జేరి, యనేకయుద్ధములయందు స్వపరాక్రమమును బ్రకటించి వారిని సంతోషపఱచి, పల్లవులకరపల్లవములచే సంపూజితమైన పట్టబంధమును బొందెను. దానితోగూడ వర్గితరీతి నృత్యముసేయు వంకరయలలుగల పశ్చిమసముద్రతీరము నుండి ప్రేహారము వఱకు గలదేశమును బడసెను."

తాళగుండశాసనములో వర్ణింపబడిన కదంబవంశోత్పత్తిక్రమము విశ్వాసార్హమైనదని యందఱు నొప్పు

షః మహారాజ పల్లవేంద్రాభిషిక్తుడు" అని చెప్పుకొన్నాడు. విష్ణువర్ధనుడొక్కడే జ్యేష్ఠపితపుత్రుడు దాను

త్వష్ట్రగర్భకులోత్తాన్నీ పల్లవప్రియమానః

అని ప్రగల్భములు పలికియున్నాడు. ఈతని యనుజాతుడగు రవివర్మ విష్ణుశర్మను నిర్జించి యాతనికి దోడుపనిన పండవందుడను కాంచీశ్వరుని బరిభవించెను.

ఈ విషయముల నన్నిటిని దరచిచూడ గదంబులు పల్లవుల నాశ్రయించియుండిన సామంతరాజులే కాని స్వతంత్రులు గారను విషయము స్థిరపడుచున్నది.

వికృతి సంవత్సర ఆశ్వయుజ[illegible] భారతినుండి పునర్ముద్రితము.